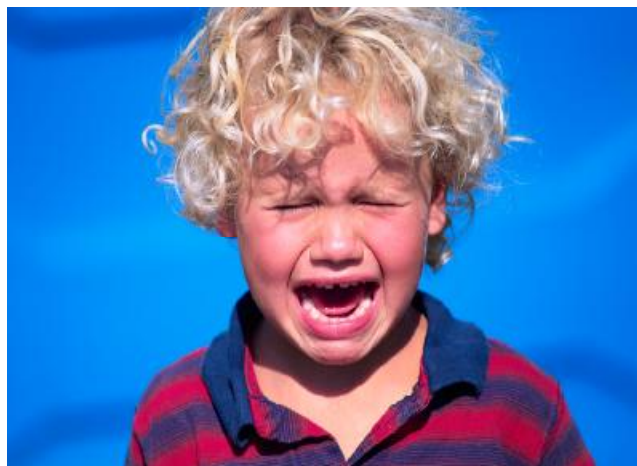

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
(Σ.Ε.Υ.Π.)**

**ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: “ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ: ΕΝΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΠΟΥ
ΜΑΣΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.”**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:

**ΠΑΠΑΝΤΩΝΑΤΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ
ΣΠΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Dr. ΔΡΙΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΠΑΤΡΑ 2009

Η Ε., 16 ετών, ήταν μαθήτρια. Ενώ περίμενε στη στάση το λεωφορείο την έσυραν σε ένα αμάξι, τη νάρκωσαν και την κλείδωσαν μέσα. Επί δύο μήνες την κακοποιούσαν σεξουαλικά, μέχρι που ένας μαστροπός ξέχασε να κλειδώσει την πόρτα. Αφού απέδρασε και επέστρεψε στο σχολείο οι συμμαθητές της την κορόιδευαν. Σήμερα εργάζεται σε μαγαζί και γράφει στο ποίημά της:

Ζω σ' έναν εφιάλτη
Η καρδιά μου δεν είναι τίποτ' άλλο από πόνος
Είναι ένα τριαντάφυλλο περιτριγυρισμένο από αγκάθια
Που το χτυπάει το παγωμένο νερό της βροχής
Δε γνωρίζω από ζεστασιά και φροντίδα
Δεν υπάρχει μέλλον μπροστά
Η ζωή είναι σκληρή και άδικη
Και δε βλέπω χέρι βοήθειας
Η ζωή μου είναι όλο ένα δάκρυ.
(Λιόλιου Σιμώνη, 2006)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....7

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: «ΕΙΣΑΓΩΓΗ»

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....10

1.2. ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.....13

1.3.ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....15

1.4. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: «ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 17

2.1. ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....17

2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....33

2.3. ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....35

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: «ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΗΛΙΚΙΑΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 51

3.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....51

3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΗΠΙΑΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....53

3.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....55

3.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....57

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: «ΜΟΝΤΕΛΑ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	59
4.1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ.....	59
4.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	82
4.3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	99
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: «ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	107
5.1. ΝΟΜΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.....	107
5.2. Ο ΝΟΜΟΣ 3500/06 ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	112
5.3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	117
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	120

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: «ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	121
6.1. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	122
6.1.1. ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	122
6.1.2. Η ΑΡΣΙΣ.....	124
6.1.3. ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ.....	125
6.1.4. ΞΕΝΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ.....	126

6.1.5. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	127
6.2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	129
6.2.1. STOP IT NOW.....	129
6.2.2. NATIONAL SOCIETY FOR THE PREVENTION OF CRUELTY TO CHILDREN.....	129
6.2.3. ONE IN FOUR UK.....	130
6.3. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	131
6.3.1. UNICEF.....	131
6.3.2. END CHILD PROSTITUTION, CHILD PORNOGRAPHY AND TRAFFICKING OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES.....	131
6.3.3. INTERNATIONAL CENTER FOR MISSING AND EXPLOITED CHILDREN.....	132
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	133
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: «ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»</u>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	134
7.1. ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	134
7.2. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	136
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	139
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: «Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ»</u>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	140

8.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.....	140
8.2. ΟΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.....	143
8.3. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	146
8.4. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ.....	147
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	148
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: « ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»</u>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	149
9.1. ΠΡΟΛΗΨΗ.....	149
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	153
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	154
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (Ελληνική).....	156
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (Ξενόγλωσση).....	160
ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ.....	163
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 ^ο	165
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 ^ο	199

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφή και η ολοκλήρωση της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας στηρίχθηκε πέρα από την δική μας προσπάθεια και πολύ κόπο, και στην πολύτιμη βοήθεια και στήριξη και άλλων προσώπων.

Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας μας, από το αρχικό ερέθισμα για την επιλογή του θέματος έως και την ολοκλήρωση της Πτυχιακής μας εργασίας, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όσους πήραν μέρος και συνέβαλαν, ο καθένας με τον τρόπο και το μέσο που διέθετε, στην πορεία εξέλιξης αυτής της εργασίας.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα:

Τον επόπτη μας, Dr. Δρίτσα Ιωάννη, Προϊστάμενο του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας για την επιστημονική καθοδήγηση, την ενημέρωση, τον προσανατολισμό, την ηθική υποστήριξη και την υπομονή του για την ολοκλήρωση της Πτυχιακής μας Εργασίας.

Τον κο. Δημουλιό Δημήτριο, Κοινωνικό Λειτουργό της Δ/σης Κοινωνικής Πρόνοιας της Ν.Α. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης της Κεφαλληνίας, καθώς και του κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται στην τηλεφωνική γραμμή «SOS 1056» του Συλλόγου «Το Χαμόγελο του Παιδιού» για την συμπαράσταση, τις χρήσιμες συμβουλές τους και την καθοδήγηση που μας παρέιχαν καθ' όλη την διάρκεια εξέλιξης της Πτυχιακής Εργασίας.

Τέλος, ευχαριστούμε ιδιαίτερα τις οικογένειες μας για την ουσιαστική υποστήριξη, τόσο σε ψυχολογικό επίπεδο όσο και σε οικονομικό, και την ηθική συμπαράσταση που μας παρέιχαν καθ' όλη τη διάρκεια της επίπονης αυτής διαδικασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η άσκηση βίας απέναντι στα παιδιά αποτελεί το θέμα της παρούσας εργασίας, μέσα από την οποία θα θέλαμε να επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε και να αναλύσουμε το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης, μέσω των μορφών με τις οποίες εκδηλώνεται όπως είναι η σωματική κακοποίηση, η ψυχολογική κακοποίηση, η παραμέληση, η σεξουαλική κακοποίηση, η παιδοφιλία, η αιμομιξία, η παιδική εργασία και η παιδική πορνογραφία, καθώς και των επιπτώσεων τόσο στην σωματική ακεραιότητα των παιδιών όσο και στην ψυχολογική, νοητική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Μέσα από την παρουσίαση των βραχυχρόνιων αλλά και των μακροχρόνιων συνεπειών της άσκησης βίας γίνεται μία προσπάθεια ερμηνείας της κοινωνικής βαρύτητας του φαινομένου και των αιτιών δημιουργίας του.

Η μελέτη αυτή έχει οργανωθεί σε εννέα κεφάλαια, όπου το κάθε κεφάλαιο απαρτίζεται από τα δικά του υποκεφάλαια.

Στο κεφάλαιο 1, γίνεται μια σύντομη αναφορά του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης, καθορίζονται οι σκοποί και αναλύονται κάποιες βασικές έννοιες που θα συναντήσουμε και στα επόμενα κεφάλαια.

Στο κεφάλαιο 2, θα γίνει ανασκόπηση κάποιων ερευνών που έχουν γίνει και παλαιότερα πάνω στο θέμα της παιδικής κακοποίησης, θα εξετασθούν αναλυτικά οι μορφές του φαινομένου και τέλος, θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή της παιδικής κακοποίησης.

Στο κεφάλαιο 3, παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά τεσσάρων ηλικιακών ομάδων, βρεφικής, νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας, στον σωματικό, στο κινητικό, στο νοητικό, στον συναισθηματικό και κοινωνικό τομέα ανάπτυξης του παιδιού.

Στο κεφάλαιο 4, καταγράφονται τα πιθανά αίτια που συμβάλλουν στην κακοποίηση, γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά του κακοποιημένου παιδιού καθώς και στα χαρακτηριστικά του δράστη. Και τέλος, αναλύονται οι συνέπειες στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Στο κεφάλαιο 5, το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στο νομικό πλαίσιο υποστήριξης του παιδιού και στα δικαιώματά του. Επίσης στο κεφάλαιο 6, γίνεται μια εκτενής παρουσίαση των φορέων και των υπηρεσιών που προστατεύουν και

υποστηρίζουν ένα κακοποιημένο παιδί τόσο στην χώρα μας όσο και στην Ευρώπη, αλλά και παγκόσμια.

Το κεφάλαιο 7 περιλαμβάνει τις νεότερες προσεγγίσεις αντιμετώπισης του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης, καθώς και τον ρόλο της θεραπευτικής αντιμετώπισης και αποκατάστασης.

Στο κεφάλαιο 8, τονίζεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις δεξιότητες που πρέπει να έχει ένας επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός, ο οποίος ασχολείται με την παιδική κακοποίηση. Επίσης, καταγράφεται πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε συνεργασία με το κακοποιημένο παιδί και την οικογένεια του.

Στο 9 κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση της πρόληψης κατά του φαινομένου και αναλύονται τα τρία επίπεδα της, η πρωτογενής πρόληψη, η δευτερογενής και η τριτογενής.

Τέλος, παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα της μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο άνθρωπος παρά την πρόοδο και την ανάπτυξη του στο πέρασμα των χρόνων εξακολουθεί πάντα να διατηρεί στοιχεία του πρωτόγονου ενστίκτου, της επικράτησης του ισχυρότερου. Το παιδί, υπήρξε και εξακολουθεί να είναι το πρώτο θύμα της βίας των μεγάλων. Θεωρείται εύκολος στόχος λόγω της φυσικής του αδυναμίας. Η κακοποίηση του, σωματική, ψυχική, σεξουαλική και η εξίσου κακοποιός παραμέληση του, αποτελούν το πιο μεγάλο πλίγμα της ιστορίας του ανθρώπινου γένους.

Η ενδοοικογενειακή βία παραμένει πάντοτε επίκαιρη και εξελίσσεται σε ένα κοινωνικό πρόβλημα με απροσδιόριστες διαστάσεις καθώς αποτελεί παράφορη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεί η προστασία του παιδιού και η κατοχύρωση των δικαιωμάτων του στη μόρφωση και την παιδεία. Τα παιδιά πολλές φορές μένουν απροστάτευτα και υφίστανται βίαιη συμπεριφορά από τον ίδιο τον οικογενειακό τους περίγυρο. Συχνά, οι γονείς πιεσμένοι από τη καθημερινότητα, τα οικονομικά, επαγγελματικά ή ψυχολογικά προβλήματα, ξεσπούν σαν εύκολη λύση στα παιδιά τους. Η κακοποίηση των παιδιών από τους γονείς τους είναι δυστυχώς, όπως επισημαίνουν και ειδικοί επιστήμονες, αρκετά συνηθισμένο φαινόμενο στη σύγχρονη κοινωνία. Οι γονείς βεβαία, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να μεταφέρουν τα δικά τους προβλήματα στα παιδιά τους. Η σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών, ο διάλογος μαζί τους και η προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων μέσα από συναινετικό τρόπο, με συμβουλές, όχι με φωνές και σωματική βία, μπορεί να δημιουργήσει ένα οικογενειακό περιβάλλον, όπου θα επικρατεί η ηρεμία, η κατανόηση, ο αλληλοσεβασμός και η αλληλοεκτίμηση. Η αντίθετη συμπεριφορά μονό σε αντιδραστικές και αντικοινωνικές συμπεριφορές των παιδιών οδηγεί, και φυσικά σε ψυχολογικά προβλήματα, που τα κουβαλούν και ως μεγάλοι. (Σαλκιτζογλου Παν. Α. 1993)

Η παιδική σωματική κακοποίηση αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά ως πρόβλημα ("σύνδρομο κακοποιημένου παιδιού") στις αρχές της δεκαετίας του '60, από τον Αμερικανό γιατρό C. Kempe και τους συνεργάτες του, μετά από παρατηρήσεις ακτινογραφιών παιδικών καταγμάτων και τραυμάτων που φαινόταν

ανεξήγητα και δεν αιτιολογούνται επαρκώς από τους γονείς των παιδιών. Μετά από πολλές αρχικές δυσκολίες των ειδικών να παραδεχθούν την ύπαρξη ενός τόσο βίαιου φαινομένου στους κόλπους της οικογένειας, η μελέτη της παιδικής σωματικής κακοποίησης και η δημιουργία σχετικών προστατευτικών νομοθεσιών καθώς και προγραμμάτων θεραπείας και πρόληψης αναπτύχθηκαν ταχύτατα σε όλες τις δυτικές κοινωνίες. Στην χώρα μας οι προβληματισμοί για το σύνδρομο της σωματικής κακοποίησης πρωτοπαρουσιάστηκαν κάπως αργότερα, στα τέλη της δεκαετίας του '70. (Agathonos- Georgoroulou, 1997)

Σύμφωνα με την σύγχρονη βιβλιογραφία το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης, είναι διαχρονικό, διαταξικό και διαγενεαλογικό. Δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος παράγοντας που να το προκαλεί ή να το καθορίζει. Διαμορφώνεται μέσω της αλληλεπίδρασης διαφόρων και ίσως διαφορετικών παραγόντων, γεγονός που επαληθεύει την πολυπλοκότητα του. Οι ορισμοί που έχουν δοθεί στην παιδική κακοποίηση και τις μορφές της είναι πολυάριθμοι, και έχουν συμβάλει σημαντικά στην περαιτέρω ανάλυση και διερεύνηση. Οι τραυματικές επιπτώσεις της παιδικής κακοποίησης εμφανίζονται ιδιαίτερα ισχυρές για τα παιδιά, ενώ πολλοί ερευνητές υπογραμμίζουν την μακροχρόνια δράση τους. Ανάμεσα σε αυτές πέρα από τα εμφανή σημάδια (π.χ. κακώσεις), συγκαταλέγονται : απομόνωση του παιδιού, θλίψη, απόσυρση, ψυχικές διαταραχές, πρώιμη παραβατική συμπεριφορά, σεξουαλικές διαταραχές (κυρίως σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης), χρήση ναρκωτικών, οργανικές διαταραχές, διαγενεαλογική συνέχιση της βίας κ.τ.λ.

Επιπλέον πολλοί ερευνητές έχουν καταλήξει στην διαμόρφωση ορισμένων παραγόντων υψηλού κινδύνου, οι οποίοι θεωρείται ότι συντελούν σε ένα μεγάλο βαθμό στην εκδήλωση του φαινομένου, χωρίς να θεωρούνται απαραίτητα αιτιολογικά στοιχεία. Ως τέτοιοι παράγοντες θεωρούνται μεταξύ άλλων, το ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης του γονέα, η ύπαρξη ψυχικών διαταραχών, αλκοολισμός, χρήση ναρκωτικών ή άλλες καταχρήσεις, βίαιες σχέσεις μεταξύ των γονέων, βίαιη διαπαιδαγώγηση του ίδιου του γονέα, κοινωνικές δυσκολίες διαβίωσης, χαμηλό μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο κ.α.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω θα θέλαμε να επισημάνουμε την σπουδαιότητα των μέτρων αρωγής και προστασίας των θυμάτων. Η συμβολή ειδικευμένων επαγγελματιών (κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, γιατρών, εγκληματολόγων, νομικών, κοινωνιολόγων κ.τ.λ.), κρίνεται σημαντική και απαραίτητη για την παροχή θεραπευτικού – προστατευτικού πλαισίου. Καθώς επίσης, και η

καθιέρωση θεραπείας των υπολοίπων μελών της οικογένειας αλλά και μεταχείρισης του δράστη (ανάλογα με την περίπτωση). Τέλος επιτακτική καθίσταται η δημιουργία στρατηγικών πρόληψης, που θα αποτρέψουν την διαιώνιση του φαινομένου καθώς η πρόληψη είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο που μπορεί μέσω κατάλληλων σχεδιασμών να επιφέρει θετικά αποτελέσματα. (Ψωμά Αικατερίνη, 2001)

1.2. ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Η **κακοποίηση** αφορά μια πράξη εναντίον ενός παιδιού-κάτι που γίνεται σε ένα παιδί που δεν έπρεπε να γίνεται και περιλαμβάνει τη φυσική, συναισθηματική και σεξουαλική κακοποίηση.

Η συναισθηματικά βάνουση συμπεριφορά είναι πιθανό να μην περιλαμβάνει την κακοποίηση με την έννοια που συνήθως χρησιμοποιείται. Αυτό σημαίνει ότι η συναισθηματική κακοποίηση συχνά διαπράττεται από παθητικές ή απορριπτικές πράξεις, καθώς και /ή με την άμεση, σκληρή απόρριψη του ατόμου.

Η έννοια της **συναισθηματικής κακοποίησης** μπορεί να πάρει τις εξής μορφές:

1) Απόρριψη. Πρόκειται για συμπεριφορές που φανερώνουν τη μη αποδοχή του ατόμου, όπως η άρνηση του γονιού-συζύγου να δείξει αφοσίωση. Το άτομο αντιμετωπίζεται σα να μην υπάρχει, θεωρείται ανάξιο ή κατώτερο, οι πράξεις και οι σκέψεις του υποτιμώνται. Στα πλαίσια αυτής της μορφής κακοποίησης το άτομο κατ' επανάληψη έχει διαφορετική μεταχείριση από τους συνομηλίκους του, εισπράττοντας την απέχθεια και αδιαφορία των γονέων-συζύγων .

2) Ταπείνωση. Η μορφή αυτή κακοποίησης περιλαμβάνει συμπεριφορές που προσβάλουν και εξευτελίζουν το άτομο. Με τον τρόπο αυτό θίγεται η ακεραιότητα, η προσωπική αξία και η αυτοεκτίμησή του. Παραδείγματα αυτής της συμπεριφοράς είναι φωνές και προσβολές σε δημόσιο χώρο, βρισιές, αναφορές σε φυσικές αδυναμίες/αναπηρίες του ατόμου, προσβλητικοί χαρακτηρισμοί κλπ.

3) Εκφοβισμός. Στην περίπτωση αυτή το άτομο δέχεται απειλές για σοβαρές τιμωρίες και/ή κυριαρχεί ένα κλίμα φόβου. Επιπλέον, το άτομο τρομοκρατείται και κυριαρχεί η απειλή, που ενίοτε πραγματοποιείται, ότι θα τοποθετηθεί σε ακατάλληλο ή/και επικίνδυνο περιβάλλον. Συχνά παραδείγματα είναι ο εξαναγκασμός του ατόμου να παρακολουθεί βίαιες πράξεις με αποδέκτες είτε άλλα μέλη της οικογένειας είτε ζώα, ή απειλή ότι θα το εγκαταλείψουν, ή βάνουση συμπεριφορά απέναντι σε πρόσωπα ή πράγματα που το άτομο αγαπά.

4) Απομόνωση. Πρόκειται για την απαγόρευση συμμετοχής στις καθημερινές δραστηριότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Περιλαμβάνει περιορισμό, αποφυγή

κοινωνικών επαφών, περιορισμό της ελεύθερης αλληλεπίδρασης και απομόνωση. Κάποιες φορές φτάνει μέχρι και τον εγκλεισμό των ατόμων σε ντουλάπες ή δωμάτια.

5) Αδιαφορία. Στις περιπτώσεις αυτές ο γονιός-σύζυγος παρουσιάζεται μη διαθέσιμος ή ανίκανος να ανταποκριθεί στις συναισθηματικές ανάγκες του ατόμου. Είναι απόμακρος, παραμένει αμέτοχος και συνηθίζει να αγνοεί τις ανάγκες του άλλου, είτε πρόκειται για συναισθηματικές, πνευματικές, υλικές.

6) Εκμετάλλευση/προώθηση. Στις περιπτώσεις αυτές η συμπεριφορά των γονιών/συζύγων ενθαρρύνει την ανάπτυξη λανθασμένων κοινωνικών αξιών που ενισχύουν την αποκλίνουσα συμπεριφορά, όπως η επιθετικότητα ή η χρήση ουσιών. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης, ο αλκοολισμός, η χρήση ναρκωτικών.

Συνοψίζοντας, παραδείγματα συναισθηματικής κακοποίησης αποτελούν η λεκτική κακοποίηση, υπερβολικές απαιτήσεις σχετικές με την επίδοση του ατόμου, ποινές για φυσιολογικές συμπεριφορές, όπως χαμόγελο, ανακάλυψη κλπ., αποθάρρυνση της εγγύτητας, καταπίεση στην έκφραση αυτοεκτίμησης, τιμωρία κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Επιπλέον, έκφραση συναισθηματικής κακοποίησης αποτελεί η κατ'εξακολούθηση έκθεση του ατόμου στη βία, καθώς είναι πιθανό να δημιουργήσει κοινωνικές και πνευματικές διαταραχές, δεδομένης της υψηλής συσχέτισης της οικογενειακής βίας με τη σωματική και σεξουαλική κακοποίηση.

Όσον αφορά την **ψυχολογική κακοποίηση** αυτή ορίζεται ως διαρκής, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συμπεριφορά, η οποία καταστρέφει ή μειώνει ουσιαστικά το δυναμικό θεμελιωδών διανοητικών λειτουργιών, όπως η ευφυΐα, η μνήμη, η αντίληψη, η θετική και κατάλληλη προσοχή, η γλώσσα και η ηθική ανάπτυξη.

Η **φυσική κακοποίηση** περιλαμβάνει τον μη τυχαίο τραυματισμό ή θάνατο ενός παιδιού, το να τίθεται η υγεία του παιδιού και η ασφάλεια σε πραγματικό κίνδυνο (για παράδειγμα, η άφεση ενός παιδιού μόνου σε ένα κλειδωμένο αμάξι). Η σκληρότητα σε ένα παιδί και η αγριότητα, η παρατεταμένη τιμωρία, δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο για ψυχικό τραυματισμό του παιδιού, συμπεριλαμβανομένου του φυσικού περιορισμού (για παράδειγμα, δένοντας ένα παιδί κάτω ή μέσα στη κούνια).

Ως **παραμέληση** ορίζεται το φαινόμενο σύμφωνα το οποίο η διατροφή, η ιατρική παρακολούθηση, η ένδυση, η σχολική φοίτηση ή και η παρακολούθηση που παρέχεται στο παιδί είναι έντονα ανεπαρκής ή ακατάλληλη σε βαθμό τέτοιο ώστε να παραβλέπεται ή να τίθεται σε κίνδυνο η υγεία και η ανάπτυξή του. Ένα παιδί θεωρείται παραμελημένο αν αφηθεί χωρίς φροντίδα για μεγάλα χρονικά διαστήματα ή εάν εγκαταληφθεί. (Ανδρέου Μάριος, 1999)

Ως **σεξουαλική κακοποίηση** ορίζεται η επαφή με οποιονδήποτε τρόπο των γεννητικών οργάνων του παιδιού από ενήλικα και το αντίστροφο, η διείσδυση με οποιονδήποτε τρόπο στο στόμα, τα γεννητικά όργανα ή τον πρωκτό του παιδιού, η έκθεση του παιδιού σε πορνογραφικό υλικό οπτικά ή ακουστικά, η παρακολούθηση ενός παιδιού χωρίς ρούχα από ενήλικα ή το αντίστροφο και τέλος ο βιασμός.

Άτομα του οικογενειακού, φιλικού και κοινωνικού περιβάλλοντος του παιδιού, αποτελούν κυρίως τους δράστες της σεξουαλικής κακοποίησης. Άτομα δηλαδή, που έχουν επαφές με το παιδί και σχέση εξουσίας μαζί του, ώστε να εξασφαλίσουν τη σιωπή του. (Αγάθωνος- Γεωργοπούλου Ε., 1998)

1.3.ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Το ερέθισμα για την μελέτη και την συγγραφή αυτής της πτυχιακής εργασίας δόθηκε από την διατύπωση ότι ενώ συχνά διατυπώνονται προτάσεις και προγράμματα για την προστασία του παιδιού, ενισχύοντας έτσι την παιδοκεντρικότητα που απαιτείται να έχουν αυτά, γίνεται φανερό ότι μόνο στοιχειωδώς προστατεύονται τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση. Επίσης σπουδαίο ρόλο για την επιλογή μελέτης του θέματος έπαιξε και η αύξηση των περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης που συχνά παρακολουθούμε από τα Μ.Μ.Ε.

Κάθε μέρα όλο και περισσότερα παιδιά, διαφόρων ηλικιών, πέφτουν θύματα κάποιων ασυνείδητων, οι οποίοι προέρχονται είτε από το οικογενειακό τους περιβάλλον είτε από το φιλικό περιβάλλον της οικογένειας. Τέλος, ένας ακόμη λόγος που συντέλεσε στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος είναι το προσωπικό ενδιαφέρον των συγγραφέων και η ευαισθητοποίηση τους για το πρόβλημα της παιδικής κακοποίησης που μαστίζει από το παρελθόν την κοινωνία.

1.4. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει και να παρουσιάσει την παιδική κακοποίηση σε όλες της τις μορφές: σωματική, συναισθηματική – ψυχολογική, σεξουαλική. Θα προσπαθήσει να διερευνήσει τα αίτια της κακοποίησης, σκιαγραφώντας το προφίλ του θύτη και να παρουσιάσει τις επιπτώσεις της κακοποίησης στα παιδιά. Επίσης βασικός στόχος της είναι να ενημερώσει σχετικά με τη νομοθεσία των δικαιωμάτων των παιδιών τόσο εντός Ελλάδας όσο και Ευρωπαϊκής ένωσης και να επισημάνει τους φορείς και τις υπηρεσίες που λειτουργούν προς όφελος των παιδιών. Τέλος στοχεύει να επισημάνει το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού απέναντι στην κακοποίηση των παιδιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: «ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σ' αυτό το κεφάλαιο, αρχικά θα μελετήσουμε διάφορες έρευνες σχετικά με την κακοποίηση των παιδιών και την έκταση του προβλήματος τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες της γης. Στη συνέχεια γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στο φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης, ξεκινώντας από την αρχαιότητα και φτάνοντας στη σημερινή εποχή. Τέλος, θα γίνει αναφορά στις μορφές του φαινομένου της κακοποίησης παιδιών οι οποίες είναι: η σωματική, η συναισθηματική, η σεξουαλική, η παραμέληση, η παιδοφιλία, η παιδική πορνογραφία και η παιδική εργασία και θα αναφέρουμε για κάθε μορφή τον ορισμό καθώς και κάποια χαρακτηριστικά.

2.1. ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Κάθε χρόνο ένας σημαντικός αριθμός παιδιών, παραπέμπονται σε παιδιατρικά νοσοκομεία με ανεξήγητους σωματικούς τραυματισμούς που θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχοκοινωνική υγεία τους, αλλά ακόμα και την ίδια τους τη ζωή.

Το πρόβλημα της παιδικής σωματικής κακοποίησης είναι δύσκολο να οριστεί με σαφήνεια λόγω των διαφορών που υπάρχουν στις συνήθειες και στις στάσεις των ανθρώπων όσον αφορά στην ανατροφή των παιδιών στις διάφορες χώρες. Η σωματική τιμωρία (το ξύλο) στα παιδιά, αποτελεί μία συνηθισμένη και αποδεκτή πρακτική για την πειθαρχία των παιδιών σε αρκετές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, ενώ σε άλλες (π.χ. Η.Π.Α., Σουηδία, Ολλανδία) απαγορεύεται δια νόμου. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1987)

Όσον αφορά την Ελλάδα υπάρχουν λίγα επιδημιολογικά δεδομένα για την έκταση του προβλήματος. Η εκτίμηση της συχνότητας της κακοποίησης που φτάνει στις διάφορες υπηρεσίες αποτελεί χρήσιμη και δόκιμη προσέγγιση του φαινομένου. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι η συχνότητα αυτή δεν αποτελεί παρά την κορυφή του παγόβουνου και δεν αντικατοπτρίζει τις περισσότερες περιπτώσεις κακοποίησης που δεν έφτασαν σε κάποια κοινωνική, υγειονομική, αστυνομική, δικαστική ή άλλη υπηρεσία, ή έφτασαν και δεν αναγνωρίστηκαν απ'αυτές.

Ενδεικτικές μελέτες μαρτυρούν πως στο 0,60% των παιδιών που νοσηλεύονται στο Νοσοκομείο Παίδων "Αγία Σοφία" διαπιστώνεται σωματική κακοποίηση ή/και παραμέληση. Υπολογίζεται επίσης ότι το 68% περίπου των κρανιοεγκεφαλικών τραυμάτων σε παιδιά κάτω των 2 ετών, όπως και οι περισσότεροι θάνατοι σε αυτή την ηλικία, οφείλονται σε κακοποίηση από τους γονείς.

Επίσης σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία από τον Σύλλογο Το Χαμόγελο του Παιδιού (συγκρίνονται ενδεικτικά τα έτη 2005 και 2008), το έτος 2008 δέχτηκαν στην τηλεφωνική γραμμή «SOS 1056», 677 καταγγελίες σοβαρών περιστατικών κακοποίησης παιδιών, οι οποίες συγκεκριμένα αφορούσαν 1337 παιδιά στο σύνολό τους. Ενώ όπως αναφέρεται, το έτος 2005, μόλις 3 χρόνια πριν, οι καταγγελίες έφταναν μόλις τις 242 (δέν αναφέρεται ξεχωριστά αριθμός παιδιών). Παρακάτω ακολουθούν αναλυτικά τα στατιστικά στοιχεία των δύο αυτών ετών:

Κατά το έτος 2005 μέσω της τηλεφωνικής γραμμής καταγράφηκαν **242** καταγγελίες σοβαρών περιστατικών κακοποίησης παιδιών.

Από αυτές οι :

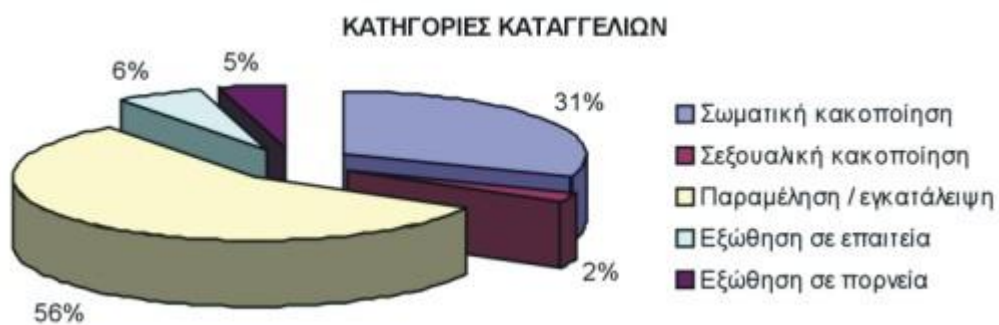
- **149** ήταν ανώνυμες
- **93** ήταν επώνυμες

(www.hamogelo.gr, 2009)

Το σύνολο των καταγγελιών αφορούσε :

- **74** καταγγελίες για σωματική κακοποίηση
- **137** καταγγελίες για παραμέληση παιδιών
- **14** καταγγελίες για εξώθηση ανήλικου σε επαιτεία
- **6** καταγγελίες για σεξουαλική κακοποίηση
- **11** καταγγελίες για εξώθηση ανήλικης στην πορνεία

Οι καταγγελίες αφορούσαν στο σύνολο τους **351** παιδιά εκ των οποίων:

- **197** Αγόρια
- **154** Κορίτσια

(www.hamogelo.gr, 2009)

Αναλυτικότερα για το έτος 2005 παρουσιάζονται:

Πίνακας διαχωρισμού παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο:

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
0 - 6 ετών	90	64	154
7 - 12 ετών	78	56	134

13 - 18 ετών	29	34	63
ΣΥΝΟΛΟ	197	154	351

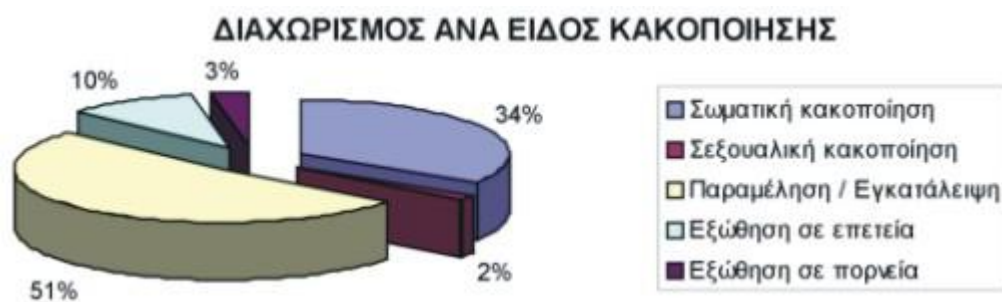

(www.hamogelo.gr, 2009)

Πίνακας διαχωρισμού ανά είδος κακοποίησης και φύλο παιδιού:

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Σωματική κακοποίηση παιδιού	65	51	116
Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού	1	5	6
Παραμέληση/Εγκατάλειψη	102	78	180
Εξώθηση σε επαιτεία	23	15	38

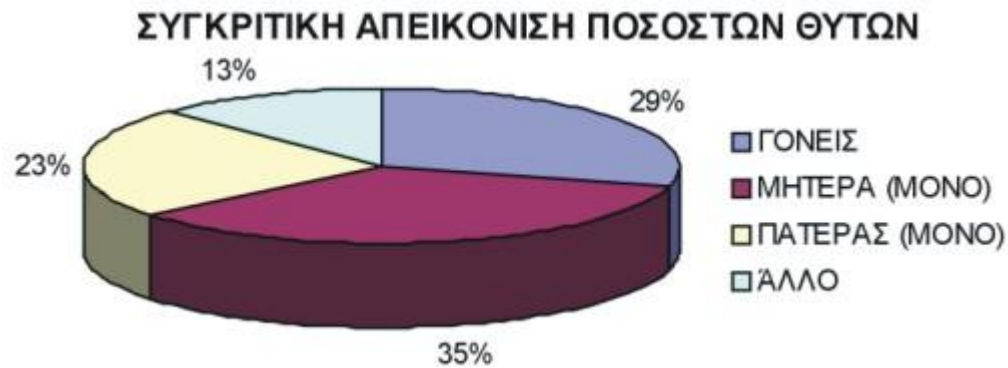
Εξώθηση ανηλίκου σε πορνεία	6	5	11
ΣΥΝΟΛΟ	197	154	351

(www.hamogelo.gr, 2009)

Πίνακας σχέσης θύματος - θύτη:

ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΓΟΝΕΙΣ(αφορά και τους δύο)	103
ΜΗΤΕΡΑ	122
ΠΑΤΕΡΑΣ	81
ΑΛΛΟ	45
ΣΥΝΟΛΟ	351

(www.hamogelo.gr, 2009)

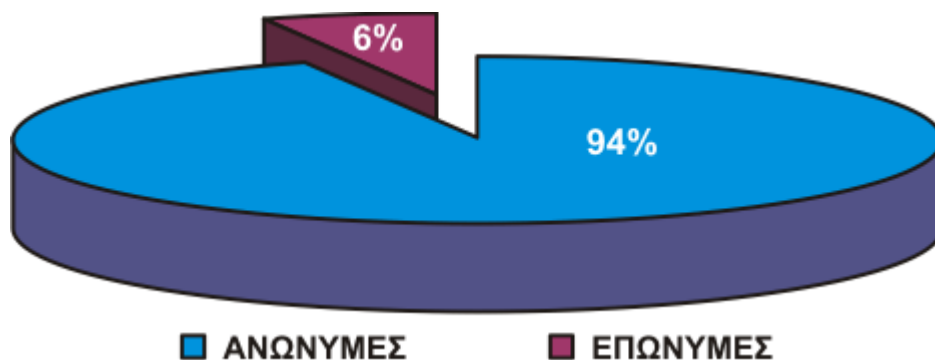
Όλες οι καταγγελίες στάλθηκαν στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές προς διερεύνηση, προκειμένου να αναζητηθούν οι καλύτερες δυνατές λύσεις για τα παιδιά αυτά. (www.hamogelo.gr, 2009)

Κατά το διάστημα **από 1/1/08 έως και 31/ 12 /08** στην Εθνική τηλεφωνική γραμμή για τα παιδιά SOS 1056, καταγράφηκαν συνολικά **677** καταγγελίες σοβαρών περιστατικών κακοποίησης παιδιών.

Από αυτές οι:

- **636 (94%)** ήταν ανώνυμες
- **41 (6%)** ήταν επώνυμες

Γράφημα 1: Σχηματική απεικόνιση ανά είδος καταγγελίας

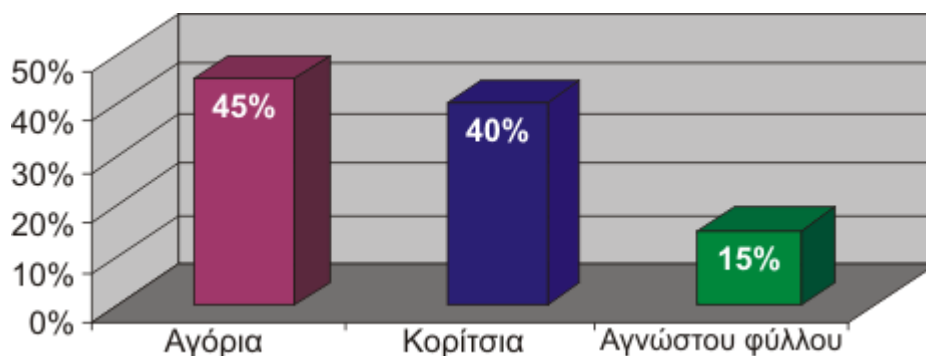

(www.hamogelo.gr, 2009)

Ειδικότερα για το παραπάνω διάστημα οι καταγγελίες αφορούσαν στο σύνολο τους **1337** παιδιά εκ των οποίων:

- **600 (45%)** αγόρια
- **544 (40%)** κορίτσια
- **193 (15%)** παιδιά για τα οποία δεν ήταν γνωστό το φύλο ή η ηλικία τους.

Γράφημα 2: Ποσοστιαία απεικόνιση των παιδιών ανά φύλο

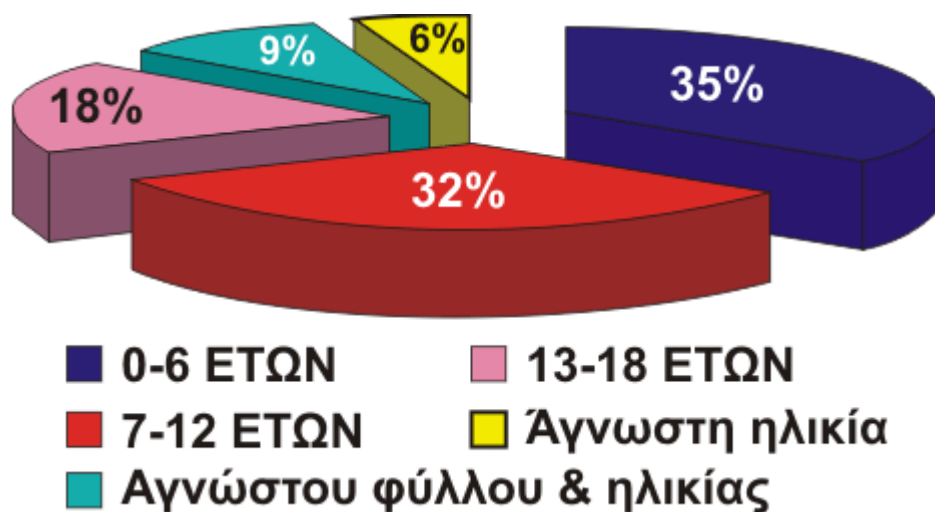
(www.hamogelo.gr, 2009)

Πίνακας διαχωρισμού παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο:

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΝΩΣΤΟ ΦΥΛΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
0-6 ετών	243	183	47	473 (35%)
7-12 ετών	224	192	8	424 (32%)
13-18 ετών	103	139	2	244 (18%)
Άγνωστη ηλικία /φύλο			112	112 (9%)
Άγνωστη ηλικία	30	30	24	84 (6%)
ΣΥΝΟΛΟ	600 (45%)	544 (40%)	193 (15%)	1337

Γράφημα 3: Διαχωρισμός παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα

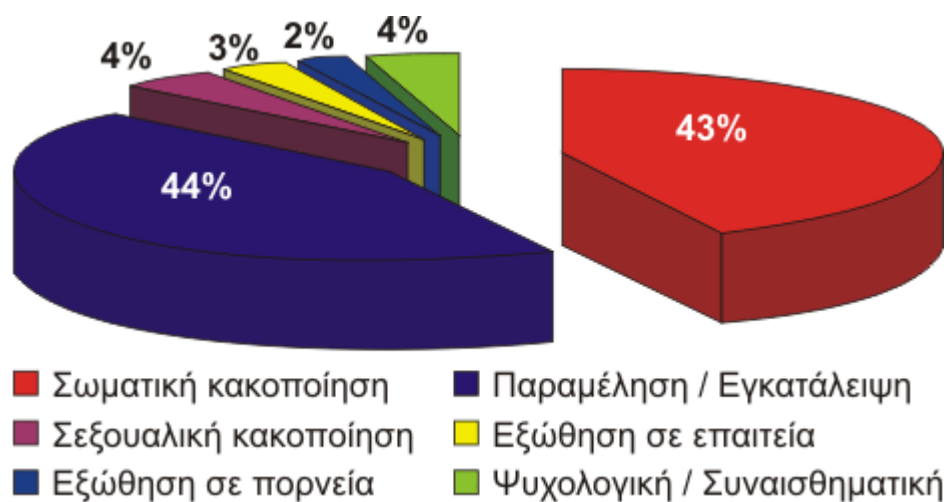
(www.hamogelo.gr, 2009)

Πίνακας διαχωρισμού ανά είδος κακοποίησης και φύλο παιδιού:

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΝΩΣΤΟ ΦΥΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
Σωματική Κακοποίηση παιδιού	292	211	75	578 (43%)
Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού	11	41	5	57 (4%)
Παραμέληση/ Εγκατάλειψη	261	224	108	593 (44%)
Εξώθηση σε επαιτεία	13	22		35 (3%)
Εξώθηση σε πορνεία		25	3	28 (2%)

ανηλίκου				
Ψυχολογική / Συναισθηματική Κακοποίηση	23	21	2	46 (4%)
ΣΥΝΟΛΟ	600 (45%)	544 (40%)	193 (15%)	1337

Γράφημα 4: Ποσοστιαίος διαχωρισμός αναφορικά με το είδος της καταγγελίας και τον αριθμό κακοποιημένων παιδιών

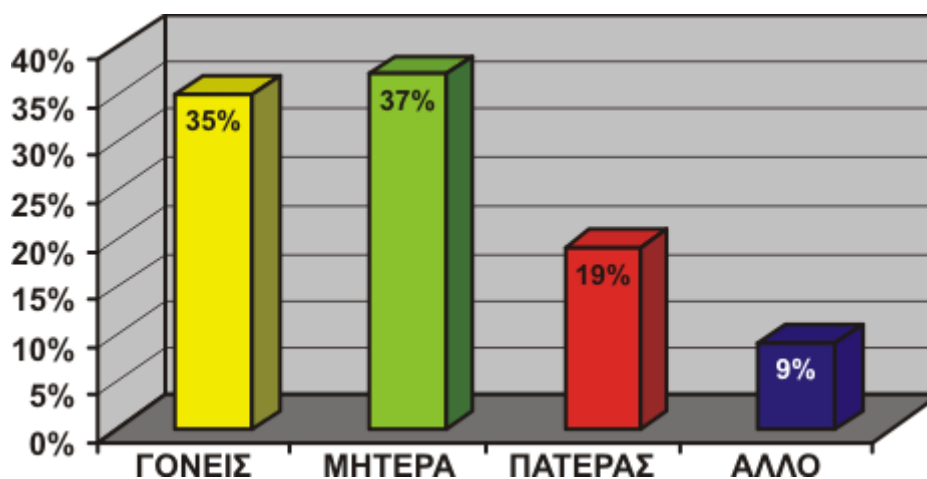
(www.hamogelo.gr, 2009)

Πίνακας σχέσεις θύματος – θύτη:

Αναφορικά με την σχέση μεταξύ θύματος και θύτη στο σύνολο των 296 καταγγελιών προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία.:

ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΩΝ
ΓΟΝΕΙΣ(αφορά και τους δύο)	235 (35%)
ΜΗΤΕΡΑ	249 (37%)
ΠΑΤΕΡΑΣ	132(19%)
ΑΛΛΟ	61(9%)
ΣΥΝΟΛΟ	677

Γράφημα 5: Σχηματική απεικόνιση αναλογίας θυτών σε σχέση με τα συνολικά περιστατικά

(www.hamogelo.gr, 2009)

Η κακοποίηση των παιδιών πρόκειται για ένα παγκόσμιο πρόβλημα που τραυματίζει τα θύματα για όλη τους τη ζωή. Οι μακροχρόνιες επιπλοκές σε άνδρες και γυναίκες που κατά την παιδική ηλικία υπέστησαν σεξουαλική κακοποίηση είναι ανάλογες.

Ο κίνδυνος για προβλήματα στην υγεία, στις κοινωνικές και οικογενειακές σχέσεις των θυμάτων, είναι μεγάλος. Ψυχικές παθήσεις, εθισμός στα ναρκωτικά, στο αλκοόλ και συζυγικές διαμάχες περιλαμβάνονται μεταξύ των δυσάρεστων καταστάσεων που βασανίζουν τα θύματα στην ενήλικη τους ζωή. Μέχρι σήμερα οι έρευνες για τις μακροχρόνιες επιπλοκές της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, επικεντρώνονταν κυρίως στις γυναίκες. Πολύ λίγες πληροφορίες υπήρχαν για το τι συνέβαινε στα αγόρια που κακοποιήθηκαν σεξουαλικά, όταν ενηλικιώνονταν.

Για να ρίξουν περισσότερο φως στις δύσκολες και μακροχρόνιες τραυματικές εξελίξεις που συνοδεύουν τα παιδιά που έπεσαν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, Αμερικανοί ερευνητές από το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Ασθενειών των Ηνωμένων Πολιτειών, μελέτησαν σε 17.000 ενήλικες στην Καλιφόρνια το πρόβλημα. Η μεγάλη αυτή ομάδα ανθρώπων, ήταν αντιπροσωπευτικό δείγμα του γενικού πληθυσμού. Η μεθοδολογία της έρευνας στηρίχθηκε σε ερωτηματολόγια και σε στατιστικές μεθόδους που επέτρεψαν τη διαφοροποίηση μεταξύ σωματικής, συναισθηματικής βίας και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, κακοποίησης. (American Journal of Preventive Medicine, 2005)

Πιστεύουμε ότι είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να δούμε τα ευρήματα τους:

1. 25% των γυναικών και 16% των ανδρών δήλωσαν ότι είχαν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση κατά την παιδική τους ηλικία.
2. Το βάρος των αρνητικών συνεπειών της παιδικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης ήταν το ίδιο στην ενήλικη ζωή, τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες.
3. Ο κίνδυνος για απόπειρα αυτοκτονίας ήταν διπλάσιος σε άνδρες ή γυναίκες που είχαν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση σε σύγκριση με αυτούς που δεν έπαθαν κάτι ανάλογο
4. Ενήλικες που ήταν στην παιδική ηλικία θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης, είχαν 40% περισσότερες πιθανότητες να παντρευτούν άτομο με πρόβλημα αλκοολισμού.

5. Τα παιδιά που υπέστησαν συνουσία ή που έγινε απόπειρα σε αυτά για κάτι τέτοιο, είχαν συνολικά λίγο μεγαλύτερο κίνδυνο για προβλήματα υγείας σε σύγκριση με παιδιά που είχαν υποστεί σεξουαλική εκμετάλλευση με τη μορφή ανεπίτρεπτων απρεπών αγγιγμάτων ή χαδιών.
6. Οι δράστες της σεξουαλικής κατάχρησης των παιδιών ήταν 90% άνδρες στις περιπτώσεις των γυναικών. Στις περιπτώσεις ανδρών που υπέστησαν σεξουαλική εκμετάλλευση στην παιδική ηλικία, οι δράστες ήσαν 60% ανδρικού φύλου και 40% γυναικείου φύλου.

Οι αρνητικές μακροχρόνιες περιπλοκές ήταν οι ίδιες ανεξάρτητα από το φύλο του δράστη. (American Journal of Preventive Medicine, 2005)

Τα ευρήματα της εν λόγω έρευνας είναι ταυτόχρονα συγκλονιστικά και ανησυχητικά. Σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού, 4 παιδιά στα 10 πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης. Τα προβλήματα που θα συνοδεύουν δυστυχώς τα παιδιά αυτά για όλη τους τη ζωή, είναι εξίσου σοβαρά στα δύο φύλα.

Όσον αφορά σε κρούσματα στο εξωτερικό κάθε χρόνο στις ΗΠΑ 100.000 - 500.000 παιδιά κακοποιούνται σεξουαλικά από άνδρες. (Members of the U.S. Advisory Board on Child Abuse and Neglect, 1990)

Παρόμοια υψηλά ποσοστά έχουν καταγραφεί σε Καναδά, Αγγλία, Ολλανδία, Δανία, Γερμανία και Βέλγιο. Με βάση ευρείες επιδημιολογικές μελέτες ο Abel (1990) υπολόγισε ότι 10-20% των παιδιών έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά μέχρι την ηλικία των 18. Τα δεδομένα αυτά δείχνουν ότι η παρεκκλίνουσα σεξουαλική συμπεριφορά, μέρος της οποίας καλύπτεται από τη διάγνωση της παραφιλίας, είναι ένα πρόβλημα με σοβαρές ψυχολογικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Οι παραφιλίες είναι σύνθετες ψυχοσεξουαλικές διαταραχές που χαρακτηρίζονται από επαναλαμβανόμενες σεξουαλικές φαντασιώσεις και έντονες σεξουαλικές παρορμήσεις και πρακτικές. Σύμφωνα με το DSM-IV, οι κύριες κατηγορίες είναι: παιδοφιλία, επιδειξιμανία¹, φετιχισμός², εφασιομανία³, σεξουαλικός μαζοχισμός⁴,

---

¹ Η επιδειξιμανία είναι παθολογική τάση για επίδειξη των γαννητικών οργάνων (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1995)

² Ο φετιχισμός είναι νοσηρή διαστροφή κατά την οποία η σεξουαλική διέγερση προκαλείται με το άγγιγμα ή και την απλή θέα αντικειμένων που, φυσιολογικά, στερούνται ερωτικής σημασίας (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1995)

σεξουαλικός σαδισμός⁵, ηδονοβλεψία⁶, μετενδυματικός φετιχισμός⁷, και μια ξεχωριστή κατηγορία για άλλες παραφυλίες μη προσδιοριζόμενες αλλιώς, όπως ζωοφιλία⁸, υποξυφιλία⁹, νεκροφιλία¹⁰, κοπροφιλία. (Abel GG & Rouleau, 1990)

Είναι απαραίτητο το κράτος να ενσκήψει περισσότερο σε μια στρατηγική πρόληψης και προστασίας των παιδιών από το σωματικό και ψυχικό τραυματισμό της σεξουαλικής τους εκμετάλλευσης ή κακοποίησης. Το πρόβλημα επηρεάζει όλα τα κοινωνικά στρώματα, όλες τις χώρες του κόσμου και οι συνέπειές του είναι βαρύτερες, σοβαρές και απρόβλεπτες. (American Journal of Preventive Medicine, 2005)

Όσον αφορά τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό, σύμφωνα με τη UNICEF, 1 εκ. παιδιά πωλούνται ετησίως στην Ασία με σκοπό την πορνεία. Από αυτά, το 50% πωλούνται από γνωστό ή φιλικό πρόσωπο, 40% πωλούνται από τις οικογένειές τους και 10% από άλλους συγγενείς. Ο αριθμός των παιδόφιλων τουριστών, υπολογίζεται ότι αποτελεί το 1% του συνολικού αριθμού των ταξιδιωτών. Σύμφωνα με το διεθνή

---

³ Η εφασιομανία είναι μία παραφυλία που χαρακτηρίζεται από το άγγιγμα περιοχών ενός άγνωστου ατόμου σε μάση όπου υπάρχει πολυκοσμία ή όπου η διαφυγή θα ήταν εύκολη αν γινόταν αντιληπτός (Γιωτάκος Ο., 2002)

⁴ Σεξουαλικός μαζοζισμός είναι η έντονα σεξουαλική ευχαρίστηση του ατόμου από το να το χτυπούν, να το εξευτελίζουν, να το δένουν, ή να το κάνουν κατα κάποιο τρόπο να υποφέρει. (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1995)

⁵ Κατά τον σεξουαλικό σαδισμό η αίσθηση σεξουαλικής ευχαρίστησης παράγεται με πράξεις κακοποίησης ή τιμωρίας του ερωτικού αντικειμένου από ζώα ή ανθρώπους και συνίσταται από μία αρχική επιθυμία να πονέσει, να πληγώσει ή ακόμα και να καταστρέψει το σεξουαλικό αντικείμενο, ώστε να επιτευχθεί η σεξουαλική ευχαρίστηση. Άλλοι συγγραφείς δίνουν έμφαση στην έννοια του πόνου σαν κύριο στοιχείο του σαδισμού. (Γιωτάκος Ο., 2002)

⁶ Γενικά, ηδονοβλεψία είναι η παρακολούθηση κάποιας σεξουαλικής δραστηριότητας με συνοδό σεξουαλική διέγερση. Για να χαρακτηριστεί σαν σεξουαλική διαταραχή ή παραφυλία, η ηδονοβλεψία πρέπει να παρουσιάζει παρακολούθηση ανυποψίαστων ατόμων, συνήθως ξένων, που είναι γυμνά ή επιδίδονται σε σεξουαλική δραστηριότητα, με σκοπό τη σεξουαλική διέγερση. Συνήθως ο ηδονοβλεψίας δεν επιζητά σεξουαλική επαφή με το παρακολουθούμενο άτομο. Οργασμός πραγματοποιείται μέσω αυνανισμού, τη στιγμή της παρακολούθησης ή λίγο αργότερα. (Γιωτάκος Ο., 2002)

⁷ Η κλινική σεξολογία και το DSM-IV χρησιμοποιούν το όρο μετενδυματικός φετιχισμός ή αλλιώς «transvestism» για να περιγράψουν άνδρες που ντύνονται με γυναικεία ρούχα και συγχρόνως, τουλάχιστον λίγες φορές, νιώθουν σεξουαλική έλξη από το γεγονός αυτό. (Γιωτάκος Ο., 2002)

⁸ Ο όρος ζωοφιλία περιλαμβάνει σεξουαλικές φαντασιώσεις, τάσεις ή συμπεριφορές που σχετίζονται με ζώα (Γιωτάκος Ο., 2002)

⁹ Η λέξη υποξυφιλία προέρχεται από Ελληνικές ρίζες που σημαίνουν αρέσκεια σε καταστάσεις που μειώνουν την οξυγόνωση. Αναφέρεται επίσης και σαν ασφυξιοφιλία (asphyxiophilia), σεξουαλική ασφυξία (sexual asphyxia), αυτοερωτική ασφυξία (autoerotic asphyxia), και Kotzwarrism, που πήρε το όνομα από το μουσικό Kotzwarra που πέθανε το 1791 όταν μία πόρνη συμφώνησε να του σφίγγει το λαιμό, σαν μέρος της σεξουαλικής δραστηριότητας. Η παραφυλία αυτή χαρακτηρίζεται από επίτευξη ή αύξηση της σεξουαλικής διέγερσης λόγω της μειωμένης παροχής αρτηριακού αίματος, η οποία προκαλεί έλλειψη οξυγόνου και αύξηση διοξειδίου του άνθρακος. (Γιωτάκος Ο., 2002)

¹⁰ Η νεκροφιλία είναι σεξουαλική διαστρόφη που εκδηλώνεται ως επιθυμία ερωτικής επαφής με νεκρό. (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1995)

οργανισμό ECPAT οι πελάτες του σεξουαλικού τουρισμού κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- στους περιστασιακούς παιδόφιλους,
- στους καθ' έξη παιδόφιλους, οι οποίοι σκοπίμως επισκέπτονται χώρες όπου η παιδική πορνεία είναι αυξημένη και τα παιδιά ιδιαίτερα ευάλωτα και φτηνά,
- στους διεστραμμένους και βίαιους παιδόφιλους,
- τέλος, είναι η κατηγορία των τουριστών, οι οποίοι έπ' ευκαιρίας της επισκέψεώς τους, επιζητούν να γνωρίσουν νέες εμπειρίες, νιώθοντας ελεύθεροι ηθικών φραγμών (χαρακτηριστικά η κατηγορία αυτή αναφέρεται ως "Monsieur Tout-le-monde".

Οι περισσότεροι αριθμητικά και πλέον ενεργοί πελάτες προέρχονται από την Ιαπωνία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Γερμανία, την Αγγλία, τον Καναδά και την Αυστραλία, ενώ το 57% ανήκουν στις ηλικίες 40-60 ετών. Τα ταξιδιωτικά γραφεία που οργανώνουν τα εν λόγω ταξίδια, υπόσχονται στους παιδόφιλους τουρίστες συνεχή εναλλαγή παιδιών κατά τη διάρκεια της παραμονής τους. (Πρεκατέ Βικτώρια, 2000)

Όσον αφορά την παιδική εργασία, πρέπει να αναφερθεί ότι σήμερα ο παιδικός πληθυσμός συναντάται στον εργασιακό χώρο των υποανάπτυκτων και ανεπτυγμένων χωρών, να εργάζεται μαζί με τους ενηλίκους: σε σκληρές και ανθυγιεινές εργασίες. Στις φυτείες, όπου πολλές φορές εργάζονται αναγκαστικά (Σαν Σαλβαδόρ). Σε εργοστάσια ταπητουργίας όπου τα παιδιά κάθονται γονατιστά για ώρες στοιβαγμένα σε στενούς χώρους για να υφαίνουν τα «ωραιότερα» χαλιά του κόσμου (Ινδία, Πακιστάν). Σε βυρσοδεψεία, όπως στην Αίγυπτο, τα περισσότερα παιδιά εργάζονται πάνω από 8 ώρες την ημέρα. Στις Ηνωμένες Πολιτείες ο αριθμός φθάνει τα 5,5 εκατομμύρια, ενώ στην Ελλάδα οι ανήλικα εργαζόμενοι ξεπερνούν τις 15.000. Τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία είναι ενδεικτικά μόνο, της έκτασης που λαμβάνει το φαινόμενο «παιδική εργασία» στις μέρες μας.

Σύμφωνα, μάλιστα με έκθεση της Unicef το 1996, 250 εκατομμύρια παιδιά εργάζονται ανά τον κόσμο. Η έκθεση επισημαίνει ότι τα περισσότερα από τα παιδιά αυτά είναι ηλικίας από 5 έως 14 ετών και απασχολούνται σε συνθήκες άκρως βλαβερές για την υγεία τους και την ανάπτυξή τους. (Σπηλιωτοπούλου Α. Μπήτρα, 1997)

Τέλος, σύμφωνα με έρευνες όλο και περισσότεροι ανήλικοι παγκοσμίως σε αναπτυσσόμενες ή ανεπτυγμένες χώρες χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, με κίνδυνο αυτο-θυματοποίησης. Βάσει στοιχείων που έχει δημοσιεύσει στην ιστοσελίδα των γονέων η κυβέρνηση της Alberta (Καναδάς), 4 στα 10 παιδιά χρησιμοποιούν στο διαδίκτυο χωρίς την επίβλεψη ενηλίκων, ενώ 8 στα 10 συμμετέχουν σε "chat rooms". (Government of Alberta, 2005)

Επιπλέον, παραθέτουμε ενδεικτικά τα εξής στοιχεία που δημοσιεύει το Τμήμα Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Cork της Ιρλανδίας στο πρόγραμμα "COPINE":

- 1 στα 5 παιδιά που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο καλούνται σε κατά πρόσωπο επαφή με έναν άγνωστο και 34% αυτών έχει δει μια ιστοσελίδα βίαιου περιεχομένου είτε εκούσια είτε κατά λάθος,
- οι Livingstone & Bobber, αναφέρουν υψηλά επίπεδα έκθεσης σε ζωντανή διαδικτυακή πορνογραφία (57%), υλικό στο οποίο εκτέθηκαν παρά τη θέλησή τους, μέσα από διαφημιστικά που παρεμβάλλονται σε άλλες ιστοσελίδες άσχετου με την πορνογραφία περιεχομένου ή που έχουν σταλεί μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. (Quayle E. & Taylor M., 2005)

Επίσης, έρευνα που δημοσίευσε το 2000 το "Center for Missing and Exploited Children" (Η.Π.Α.) έδειξε ότι 1 στους 5 ανηλικούς ηλικίας 10 έως 17 ετών (από τις περιπτώσεις που διερευνήθηκαν), μέσα σε περίοδο ενός μόνο έτους έχει αποπλανηθεί σεξουαλικά ή έχει προσεγγισθεί με αυτό το σκοπό μέσω του διαδικτύου. Σύμφωνα με το Κέντρο Έρευνας για τα Εγκλήματα κατά των παιδιών τα ανήλικα κορίτσια στοχοποιούνται στο διαδίκτυο σε διπλάσιο βαθμό από τα αγόρια. (Μαππουρίδης, 2008)

2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Παρά το γεγονός ότι η παιδοκτονία και η κακομεταχείριση των παιδιών είναι φαινόμενα γνωστά από την ελληνική μυθολογία και την αρχαιότητα, ενώ στη συνέχεια διάφορες μορφές αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή ιστορία, μόλις το 1962 η σωματική κακοποίηση περιγράφηκε ως ένα σύνδρομο στο χώρο της ιατρικής. Πρώτος ο Αμερικανός παιδίατρος Henry Kempe (1962) στο Colorado, στο Denver, περιέγραψε ένα σύνδρομο που συνδύαζε χαρακτηριστικές κακώσεις, συνήθως σε διάφορα στάδια επούλωσης, ειδική συμπεριφορά των γονέων ή αυτών που είχαν την αποκλειστική φροντίδα των παιδιών και ειδικές κοινωνικές συνθήκες. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε. 1998)

Η ιστορία της παιδικής ηλικίας κουβαλάει τους δικούς της εφιάλτες. Εφιάλτες που έχουν να κάνουν με την βάνουση μεταχείριση των παιδιών από τους ενήλικες και που στο πέρασμα των χρόνων απλώς αλλάζουν μορφές. Κακοποιήσεις κάθε είδους, απίστευτα βασανιστήρια, εκμετάλλευση.

Άλλοτε βγαίνουν στο φως, ως ένα ακόμη συμβάν, και άλλοτε παραμένουν στο σκοτάδι, σαν ένα ακόμη μυστικό. Από την αρχαιότητα έως τις ημέρες μας, αναρίθμητοι κρίκοι σε μία αλυσίδα που σφίγγει επάνω σε παιδικά σώματα και ψυχές. Τα παιδιά υπήρξαν πάντοτε αντικείμενα κακοποίησης. Μόνο που σήμερα οι όψεις της κακοποίησης των παιδιών δεν εστιάζονται μόνο στις 'κλασσικές' μορφές, αλλά δυστυχώς επεκτείνονται στην παράνομη διακίνηση και τη σωματεμπορία, καθώς και την έκθεσή τους σε παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες. (Λιόλιου Σιμώνη Μ., 2006)

Ανατρέχοντας στο παρελθόν βλέπουμε ότι το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης υφίσταται από πολύ παλιά. Η Ήρα, θυμωμένη επειδή ο σύζυγος της, ο Ζευς, πήγαινε με άλλες γυναίκες, γέννησε εξώγαμα τον Ήφαιστο και λόγω της εξωτερικής του εμφάνισης (ήταν άσχημος, ανάπηρος και κουτσός) τον πέταξε από τον Όλυμπο στη θάλασσα. Ο Ήφαιστος τελικά σώθηκε από την Θέτιδα και την Ευρυνόμη, πάντα όμως μισούσε τη μητέρα του, ήταν βίαιος και όταν παντρεύτηκε την Αφροδίτη, μετά χώρισαν. Στην αρχαιότητα, πετούσαν τα δύσμορφα παιδιά στον καιάδα, τα έριχναν σε ποτάμια και σε φαράγγια. Τα έθαβαν ζωντανά για να πεθάνουν από την πείνα ή τα παρατούσαν στα δάση. Μέχρι τον 4^ο αιώνα μ.Χ., ούτε ο νόμος, ούτε η κοινή γνώμη έβρισκαν κάτι κακό στην παιδοκτονία, στην Ελλάδα ή στην Ρώμη. Υπήρχαν, ως γνωστόν, και ανθρωποκτονίες και θυσίες παιδιών στους

θεούς, πρακτική που προσπάθησαν να θέσουν τέλος οι Ρωμαίοι και οι Έλληνες. Η κακομεταχείριση, κακοποίηση, εγκατάλειψη, πώληση του παιδιού ήταν γεγονός κοινό. Επίσης, πουλούσαν τα παιδιά τους σε πολλές χώρες του κόσμου, πράξη που υπό κάποια έννοια συνεχίζεται σποραδικά μέχρι και σήμερα. Ακόμη υπήρξε μεγάλη σεξουαλική καταπίεση και εκμετάλλευση του παιδιού, η οποία εμφανιζόταν σχεδόν αμέσως μετά τη γέννηση του. Διάφορες προλήψεις προωθούσαν τους μεγάλους σε πράξεις και συμπεριφορές φοβερές, όπως «κυνόδεσμο» ή «περονισμό».(Συφοέρα Σοφία, 2006)

Σήμερα, έπειτα από την έξαρση του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης η κοινή γνώμη έχει ευαισθητοποιηθεί εμφανώς περισσότερο. Το νομικό πλαίσιο γύρω από το κοινωνικό αυτό φαινόμενο έχει ενεργοποιηθεί και είναι πολύ σκληρό για τους δράστες, που δείχνουν την βιαιότερη πτυχή της προσωπικότητάς τους απέναντι στα παιδιά-θύματα. Βέβαια, παρ' όλα αυτά, τα κρούσματα της παιδικής κακοποίησης ολοένα και αυξάνονται με γοργούς ρυθμούς και το φαινόμενο εξελίσσεται και διαμορφώνεται σύμφωνα με τις εποχές, εκεί δηλαδή που η παιδική κακοποίηση εμφανίστηκε αρχικά με τη σωματική, σεξουαλική ή συναισθηματική της μορφή, τώρα έχουμε και περιπτώσεις παιδικής πορνογραφίας.

2.3. ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

A. Σωματική

Η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει κάθε είδους τραυματισμούς ή κακώσεις σοβαρότητας και συχνά διαφορετικών ηλικιών, που δεν οφείλονται σε ατυχήματα. Η κάκωση μπορεί να είναι μία ή πολλές, παρατηρούνται δε συχνότερα στο κεφάλι και στα άκρα του παιδιού, δηλαδή στα ακάλυπτα μέρη του σώματος. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1998)

Σύμφωνα με μελέτες που έχουν γίνει για το φαινόμενο αυτό, συμπεραίνεται ότι η παιδική κακοποίηση συντελείται με ηθελημένες βίαιες ενέργειες και σκόπιμη ή όχι άρνηση φροντίδων, που έχουν ως συνέπεια σωματικές βλάβες ή κακώσεις ή κλονισμό της γενικής κατάστασης της υγείας του παιδιού. Συνηθέστερες τέτοιες βλάβες, ιατροδικαστικά παρατηρημένες και εντοπισμένες, είναι αιματώματα, εγκεφαλικά οιδήματα, αιμορραγία, κατάγματα, δαγκωνιές, εγκαύματα από τσιγάρο, ραβδώσεις από μαστίγωμα κ.λ.π. Επίσης στέρηση διατροφής, φλεγμονές στο δέρμα κ.α. Επιπλέον στα πλαίσια της σωματικής κακοποίησης έχουν αναφερθεί διάφορα περιστατικά, όπως μελανιές, κτυπήματα στο κεφάλι, εσωτερικές κακώσεις (π.χ. ρήξη σπλάχνων) και γενικότερα κάθε σωματικό τραύμα που έχει διάρκεια πάνω από 48 ώρες, όπως πνιγμός από την κατάποση κάποιου αντικειμένου (συνήθως παιδικό παιχνίδι), πρόκληση ασφυξίας με τοποθέτηση σακούλας ή μαξιλαριού στο κεφάλι του παιδιού και θάνατος. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1998)

B. Συναισθηματική

Στη συναισθηματική κακοποίηση οι γονείς αγνοούν το παιδί, το εκμεταλλεύονται, το απειλούν, το ντροπιάζουν, το υποτιμούν, αρνούνται να το κοιτάξουν ή να το καλέσουν με το όνομά του. Πολλές φορές το απορρίπτουν, το γελοιοποιούν, το απομονώνουν από τις κοινωνικές του σχέσεις με άλλα παιδιά ή ενηλίκους και άλλες φορές το διαφθείρουν για συμμετοχή σε παράνομες, αντικοινωνικές ή καταστροφικές δραστηριότητες.

Ένα είδος συναισθηματικής κακοποίησης είναι οι **απειλές** : Κάποιοι γονείς σπάνια δέρνουν ή δεν δέρνουν καθόλου, αλλά πάντα απειλούν ότι θα κάνουν τρομερά πράγματα. «Αν δεν είσαι ήσυχος-η όσο μιλάω στο τηλέφωνο, θα σου ράψω το στόμα

με μία μεγάλη βελόνα,» ή «Καλύτερα να προσέχεις, γιατί κάποιος θα σου κόψει τα δάχτυλα. Αυτό κάνουν στα άτακτα παιδιά που πιάνουν πράγματα που δεν πρέπει.» Το βρίσκουν εύκολο να χειρίζονται με τέτοιους τρόπους τα παιδιά-τουλάχιστον προσωρινά.

Αρχικά, καθώς τα παιδιά πιστεύουν τις απειλές των ενηλίκων, υπακούουν από φόβο. Αλλά σύντομα μαθαίνουν να εξαπατούν και να ψεύδονται ώστε να αποφύγουν τις φοβερές τιμωρίες που πιστεύουν ότι τους επιφυλάσσονται. Αργότερα, ενώ ανακαλύπτουν ότι οι απειλές είναι κενές, συμπεραίνουν (σωστά) ότι οι ώριμοι τους οποίους εμπιστευόταν κάποτε, είναι στην πραγματικότητα αναξιόπιστοι. Όταν εκλείπει η εμπιστοσύνη με αυτόν τον τρόπο ανάμεσα στα παιδιά και στους στενότερους φροντιστές τους, η ικανότητα του παιδιού να σχηματίζει σχέσεις εμπιστοσύνης με άλλους μειώνεται, επίσης. Αυτό ίσως να τα καθιστά ανίκανα διαβίου για συνεργασίες ή στενές σχέσεις.

Οι άνθρωποι που έχουν ζημιωθεί με αυτόν τον τρόπο τείνουν να βλέπουν όλες τις σχέσεις ως διαπραγματεύσεις, ως συμφωνίες, οι οποίες είτε θα πετύχουν είτε θα χαθούν. Η αθωότητα, η ειλικρίνεια και η εμπιστοσύνη αντιμετωπίζονται ως αδυναμίες προς εκμετάλλευση, ακριβώς όπως συνέβη κάποτε στους ίδιους.

Χαμένη Εμπιστοσύνη : το κακοποιημένο παιδί είναι λιγότερο ικανό να βλέπει το γονέα ως πηγή αγάπης, προστασίας και παρηγοριάς, στοιχεία ζωτικά για την υγιή ανάπτυξη κάθε παιδιού. Στα μάτια του παιδιού ο γονέας φαίνεται να είναι τώρα πηγή κινδύνου και πόνου.

Ο φόβος, η μνησικακία και η δυσπιστία που προκύπτουν από την κακοποίηση, υποβιβάζουν τα αισθήματα προσκόλλησης του παιδιού για τους σημαντικότερους στην ζωή του ενήλικες. Το παιδί που προδίδεται, όπως και το παιδί στο οποίο δεν δίνεται επαρκής τροφή, ζέστη ή ξεκούραση, υποφέρει και αποτυγχάνει να ωριμάσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. (Αγάθωνος- Γεωργοπούλου Ε., 1998)

Γ. Ψυχολογική

Η ψυχολογική κακοποίηση ενός παιδιού μπορεί να περιλαμβάνει πράξεις και συμπεριφορές οι οποίες εμπεριέχουν απόρριψη, εκφοβισμό, απομόνωση,

εκμετάλλευση, υποτίμηση, συναισθηματική απροσφορότητα όπως και κοινωνικά αποκλίνουσες πράξεις.

Ουσιαστικά, η ψυχολογική κακοποίηση κλονίζει την ικανότητα του ατόμου να κατανοήσει και να χειριστεί το περιβάλλον του δημιουργώντας του σύγχυση και φόβο και καθιστώντας το περισσότερο ευάλωτο και ανασφαλές. Η συναισθηματική και η ψυχολογική κακοποίηση, αν και ορίζονται διαφορετικά, δε μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητες μεταξύ τους. Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες μορφές κακοποίησης, συχνά συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν, διαταράσσοντας τόσο τη συναισθηματική, όσο και τη διανοητική ισορροπία του ατόμου. Στην πραγματικότητα όλα τα είδη κακοποίησης, είτε πρόκειται για σωματική, σεξουαλική ή παραμέληση, επιφέρουν ψυχολογικές προεκτάσεις .

Τα άτομα που έχουν υποστεί κακοποίηση μπορεί να παρουσιάσουν τα εξής συμπτώματα: χαμηλή αυτο-εικόνα, ανικανότητα να εμπιστευτούν ή/και ν' αγαπήσουν κάποιον, επιθετική και με στοιχεία διάσπασης συμπεριφορά, παράνομες ενέργειες, θυμό/μανία, αυτοκαταστροφικές/ αυτοτιμωρικές πράξεις, παθητική ή/και απόμακρη στάση, ανησυχία και φοβίες, προβλήματα επίδοσης ή σχολική αποτυχία, μελαγχολικές τάσεις, εφιάλτες. Επιπρόσθετα, καθώς η κακοποίηση καταστρέφει την διαδικασία της προσκόλλησης στους γονείς και τη δημιουργία αποτελεσματικών σχέσεων, τα άτομα παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις. Συχνά, ο ενήλικας που έχει υποστεί κακοποίηση στα παιδικά του χρόνια δυσκολεύεται στην εγκαθίδρυση στενών προσωπικών σχέσεων και είναι πολύ πιθανό να του προκαλεί δυσκολία η σωματική εγγύτητα, το άγγιγμα, η οικειότητα και η εμπιστοσύνη στους άλλους.(Αγάθωνος- Γεωργοπούλου Ε., 1991)

Δ. Σεξουαλική

Η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών ειδικότερα μέσα στα πλαίσια της οικογένειας αποτελεί στις μέρες μας ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Η σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού στα πλαίσια της οικογένειας, είναι ένα από τα πιο καλά κρυμμένα οικογενειακά μυστικά και αποτελεί σήμερα ένα πολύ σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα και μία ιδιαίτερα ακραία μορφή ενδοοικογενειακής βίας. Θεωρείται ως η πλέον νοσηρή και επαίσχυντη μορφή βίας, καθώς καταστρέφει τους δεσμούς της

οικογένειας, την ομαλή αλληλεπίδραση των μελών, ενώ αναιρεί την ανάληψη των οικογενειακών ρόλων η οποία είναι απαραίτητη για την σωστή και ομαλή λειτουργία μίας οικογένειας. Σύμφωνα με ορισμό που έδωσε ο Kempe το 1978, η σεξουαλική κακοποίηση είναι «η εμπλοκή εξαρτωμένων, ανώριμων ως προς την ολοκλήρωση της ανάπτυξης παιδιών και εφήβων σε σεξουαλικές δραστηριότητες, τις οποίες δεν κατανοούν συνειδητά, για τις οποίες δεν είναι σε θέση να δώσουν έγκυρη συναίνεση και οι οποίες παραβιάζουν τις αντιλήψεις της κοινωνίας όσον αφορά τους οικογενειακούς ρόλους».

Ο γενικός αυτός ορισμός συμπεριλαμβάνει διάφορες μορφές σεξουαλικής παραβίασης από την έκθεση, τις θωπείες και τις ασελγείς πράξεις μέχρι το βιασμό και την αιμομιξία.

Αντιλαμβανόμαστε αμέσως ότι η σεξουαλική κακοποίηση επισύρει κοινωνική ενοχή, ακόμη περισσότερο όταν συμβαίνει μέσα στην ίδια την οικογένεια με την παραβίαση του αιμομικτικού φραγμού, με συνέπεια να εντοπίζεται και να αποκαλύπτεται δυσκολότερα από άλλες μορφές κακοποίησης. Για τον ίδιο λόγο εξάλλου τα στοιχεία που βλέπουν το φως της δημοσιότητας είναι ελάχιστα σε σχέση με τις πραγματικές διαστάσεις της συχνότητας του προβλήματος. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1990)

Η ανάπτυξη αιμομικτικών σχέσεων διαστρεβλώνει τον οικογενειακό πυρήνα. Η δημιουργία μίας τέτοιας σχέσης σημαίνει και προκαλεί την παραβίαση του ταμπού της αιμομιξίας. Μίας πάρα πολύ παλαιάς κοινωνικής και οικογενειακής συνθήκης αναγκαίας για την αναπαραγωγή, την δημιουργία και την διατήρηση του θεσμού της οικογένειας, η οποία αφορά την αυστηρή απαγόρευση της.

Η απαγόρευση της αιμομιξίας είναι η βασική έννοια της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Αποτελεί ίσως την σημαντικότερη απαγόρευση (ταμπού), πάνω στην οποία έχουν εδραιωθεί η οικογένεια και η κοινωνία μας. Η πράξη της αιμομιξίας εμπλέκει το παιδί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να του ακυρώνει την δυνατότητα να αναπτύξει μία φυσιολογική ερωτική ζωή. Το παιδί εμπλέκεται και χρησιμοποιείται, γίνεται συνένοχο και χάνει τη δυνατότητα να έχει εμπιστοσύνη προς το γονιό του.

Η αποπλάνηση λαμβάνοντας την μορφή σεξουαλικής κακοποίησης στο εσωτερικό της οικογένειας εκ μέρους των γονέων, αποτελεί τις περισσότερες φορές

την «αφετηρία» της δημιουργίας αιμομικτικής σχέσης. Η σεξουαλική αποπλάνηση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές. Για τους γονείς είναι δυνατό να εξυπηρετεί προσωπικούς σκοπούς, συχνά σε ασυνείδητο επίπεδο, γεγονός που αναδεικνύει την ψυχοπαθολογική τους πλευρά. Στην περίπτωση του παιδιού, η αποπλάνηση επαναλαμβάνεται ως ψυχικός τραυματισμός, εάν το παιδί δεν έχει τη δυνατότητα λόγω φυσικής ανωριμότητας, να επεξεργαστεί ψυχικά αυτό το είδος μετάβασης στην πράξη. Μπορούμε να διακρίνουμε διάφορους τύπους αιμομιξίας ως ακολούθως :

- ✓ Την εκλεπτυσμένη αιμομιξία χωρίς εξαναγκασμό, με ή χωρίς σεξουαλική επαφή, που μπορεί να προκληθεί από τη μητέρα, η οποία πιστεύοντας ότι ανταποκρίνεται σε μία ανάγκη του παιδιού, στην πραγματικότητα ικανοποιεί δικές της ανάγκες.
- ✓ Αιμομιξία μέσω αποπλάνησης με συμπεριφορές τέτοιες που προκαλούν σεξουαλικά το παιδί, με τρόπο άμεσο, χωρίς εξαναγκασμό, προκαλώντας την ευχαρίστηση, για παράδειγμα μέσα από πράξεις επιδειξιμανίας.
- ✓ Τις μητρικές φροντίδες που στοχεύουν στον (ψυχολογικό) ευνουχισμό του παιδιού ή την ταπείνωση της σεξουαλικότητας του.
- ✓ Αιμομιξία μέσω αυτών καθαυτών των σεξουαλικών πράξεων.

Αιμομιξία σαδιστική που στοχεύει στη σεξουαλική ευχαρίστηση μέσω σωματικής ή ηθικής κακοποίησης. (Καλλινάκη Θεανώ, 1997)

Η αιμομιξία ως πράξη περιλαμβάνει κάποιες ιδιαιτερότητες, οι οποίες τη διαφοροποιούν σε σχέση με τις άλλες μορφές κακοποίησης. Τα σημεία διαφοροποίησης και οι ιδιαιτερότητες της αιμομιξίας εντοπίζονται :

1. Ως προς το ταμπού της αιμομιξίας : Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η αποφυγή της αιμομιξίας αποτελεί συστατικό στοιχείο οποιασδήποτε μορφής κοινωνικής οργάνωσης της οικογένειας και δόμησης της προσωπικότητας. Αντίθετα η απαγόρευση σεξουαλικών σχέσεων μεταξύ ανηλίκων και ενηλίκων αφορά μόνο την απαγόρευση της παιδοφιλικής συμπεριφοράς.
2. Ως προς τα χαρακτηριστικά της πράξης : Στην αιμομιξία πάντα ο δράστης είναι πρόσωπο στενά συνδεδεμένο με το θύμα σε μία σχέση που έχει τα χαρακτηριστικά της εξουσίας, της απόλυτης εμπιστοσύνης, της συναισθηματικής και οικονομικής

εξάρτησης από το δράστη. Συνιστά ένα έγκλημα κατ'εξακολούθηση με μέση διάρκεια τα τρία χρόνια.(Αρτινοπούλου Β., 2000)

Η αιμομιξία στα πλαίσια της οικογένειας, εμφανίζεται μέσω αρκετών και διαφορετικών μεταξύ τους μορφών. Η συνηθέστερη μορφή εντοπίζεται μεταξύ του πατέρα (βιολογικού ή θετού) και της κόρης. Ωστόσο οι σύγχρονες προσπάθειες προσέγγισης και κατανόησης της αιμομιξίας δεν περιορίζονται μόνο σε αυτή τη μορφή αλλά επεκτείνονται μέσα στην ίδια την οικογένεια και την παθολογία της, στα υπόλοιπα μέλη της και στις μεταξύ τους σχέσεις και συγκρούσεις, στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η αιμομιξία λοιπόν μπορεί να συμβεί ανάμεσα στα αδέρφια, την μητέρα και το γιο και σπανιότερα ανάμεσα στην κόρη και τη μητέρα. (Ψωμά Αικατερίνη, 2001)

Μολονότι η αιμομιξία πατέρα κόρης είναι η συχνότερα αναφερόμενη και αναλυμένη στη βιβλιογραφία, η αιμομιξία μεταξύ των αδελφών θεωρείται από μερικούς ερευνητές η πιο διαδεδομένη και υπολογίζεται ότι είναι επτά φορές συχνότερη, καθώς σε αυτή την περίπτωση ανακύπτει ο πολύ σημαντικός παράγοντας της πνευματικής και σεξουαλικής ανωριμότητας των εμπλεκομένων. Στην αιμομιξική σχέση μεταξύ αδελφών, υπεισέρχεται το στοιχείο της παράλληλης βιολογικής ωρίμανσης και για το λόγο αυτό η «σεξουαλική εξερεύνηση» εξαιτίας της εφηβικής περιέρχησης για τις διαφορές των δύο φύλων, που θεωρείται φυσιολογική, πρέπει να διαχωρίζεται από την αιμομιξική συμπεριφορά, η οποία εμπεριέχει το στοιχείο της μη συγκατάθεσης και της βιαιότητας. Αναφορικά δηλαδή με την αιμομιξία μεταξύ αδελφών υπάρχει το «άλλοθι» της σεξουαλικής άγνοιας και ανωριμότητας, γεγονός βέβαια το οποίο εξαρτάται από ένα πολύ μεγάλο αριθμό διαφορετικών παραγόντων, οι οποίοι ασκούν επίδραση. Η αιμομιξία ανάμεσα στα αδέρφια συμβαίνει συχνότερα στις οικογένειες εκείνες στις οποίες υπάρχει μειωμένη παρακολούθηση, έλεγχος και φροντίδα των παιδιών, και σε σπίτια με μεγάλο συγχρωτισμό, όπου η σωματική εγγύτητα εξαιτίας έλλειψης χώρου ή το μοίρασμα των κρεβατιών φαίνεται να συμβάλουν σημαντικά στην σύναψη αιμομιξικών σχέσεων. Επιπλέον στην ανάπτυξη και τη διατήρηση της σχέσης, φαίνεται να συμβάλουν σημαντικά τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των εμπλεκομένων, καθώς και η ασαφής σεξουαλική συμπεριφορά των ενηλίκων στην οικογένεια.

Γενικότερα έχουν προταθεί τρεις υπότυποι αιμομιξίας μεταξύ των αδελφών :

1. Ο έφηβος αδελφός χρησιμοποιεί την νεότερη αδελφή του για σεξουαλικό πειραματισμό και εξερεύνηση.
2. Η έντονη κοινωνική δυσλειτουργικότητα του αδελφού, οδηγεί στην συναισθηματική και σεξουαλική κακοποίηση της αδελφής, η οποία χρησιμοποιείται ως υποκατάστατο συνομήλικων ερωτικών συντρόφων.
3. Ένας κατά πολύ μεγαλύτερος αδελφός, ασκεί σαφή σεξουαλική δραστηριότητα εις βάρος των μικρότερων αδελφών. (Γιωτάκος Ο., Πρεκατέ Β., 2006)

Η αιμομικτική σχέση μητέρας και γιου αντιστοιχεί στο 10% των περιπτώσεων αιμομιξίας. Στις περιπτώσεις αυτές η ψυχωσική συνδρομή της μητέρας, καθώς και τα μακρά χρονικά διαστήματα απουσίας της από το σπίτι, αποτελούν σημαντικούς αιτιολογικούς παράγοντες ανάπτυξης αυτής της σχέσης. Το ανήλικο αγόρι βιώνοντας έντονα αισθήματα αποχωρισμού, ενδέχεται να αντιλαμβάνεται την αιμομικτική διαδικασία ως ένα τρόπο επανάκτησης της σχέσης του με τη μητέρα. Ουσιαστικά υπάρχει μία παρανόηση τα σχέσης με την μητέρα. Αυτός ο τύπος αιμομιξίας φαίνεται να αναπτύσσεται συχνότερα σε μονογονεϊκές οικογένειες, αφού στις οικογένειες με δύο γονείς η παρουσία του πατέρα συνήθως διατηρεί τις ανάλογες αποστάσεις ανάμεσα στη μητέρα και το αγόρι. Η αιμομικτική σχέση πατέρα και γιου, εμφανίζεται σπανιότερα, διότι σε μία τέτοια σχέση εντοπίζεται παραβίαση και προσβολή του ηθικού κώδικα τόσο κατά της αιμομιξίας όσο και κατά της ομοφυλοφιλίας. Ωστόσο πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι σύμφωνα με την πλειοψηφία των ερευνών στις αιμομικτικές σχέσεις ο συνήθως εμπλεκόμενος είναι ο πατέρας. (Γιωτάκος Ο., Πρεκατέ Β., 2006)

Το παιδί πέφτει θύμα της σχέσης εμπιστοσύνης που έχει με τον γονέα, της κατάχρησης αυτής της σχέσης και της «εξουσίας» από τον ενήλικο φορέα της. Το παιδί βρίσκεται σε κατάσταση αδυναμίας και απόγνωσης, καθώς είναι από τη φύση του ψυχικά ανώριμο και εξαρτώμενο φυσικά και συναισθηματικά. Εκμεταλλευόμενος τη συναισθηματική κατάσταση του παιδιού και χρησιμοποιώντας διάφορους πλάγιους τρόπους πειθούς, συναισθηματικούς και ψυχολογικούς εκβιασμούς καθώς και απειλές, ο δράστης εμπλέκει και χρησιμοποιεί το παιδί. Στην διατήρηση της αιμομικτικής σχέσης, συμβάλει ένας μεγάλος αριθμός παραγόντων, οι οποίοι λειτουργούν υποστηρικτικά. Οι ψυχοδυναμικές διαδικασίες οι οποίες συντελούν στην

διατήρηση της αιμομιξίας περιγράφονται ως «το σύνδρομο προσαρμογής του παιδιού στην σεξουαλική κακοποίηση». (Αρτινοπούλου Β., 2000)

Πολλά παιδιά επίσης σιωπούν για να μην δημιουργήσουν προβλήματα στον δράστη, ο οποίος πολλές φορές αποτελεί φιγούρα αρχής σεβασμού και αγάπης για τα παιδιά. Επίσης υπεισέρχεται και ένας ακόμη καθοριστικός και ουσιαστικός παράγοντας, ο τρόμος για τα αιμομικτικά επεισόδια, ο οποίος σε συνδυασμό με μία έντονη επιθυμία των παιδιών να τα ξεχάσουν, συχνά απωθεί την θλιβερή πραγματικότητα από την μνήμη τους. Δυστυχώς όμως ακόμη και όταν κάποιες φορές αυτά τα σημαντικά εμπόδια ξεπερνιούνται και τα παιδιά ομολογούν σε κάποιο ενήλικο μέλος της οικογένειας τους το οποίο είναι συνήθως η μητέρα, την εμπειρία της σεξουαλικής βίας την οποία υφίστανται, ανακύπτει το ταμπού της αιμομιξίας, το οποίο αναστατώνει πολύ περισσότερο τους ενήλικες και τους κάνει ανίκανους να χειριστούν την κατάσταση. Η αποστροφή, ο πανικός και ο φόβος που κυριαρχούν απέναντι στην πράξη, την έννοια και τις επιπτώσεις φυσικές, ηθικές και κοινωνικές της αιμομιξίας, καθιστούν τους ενήλικους ανίκανους να δεχθούν την αλήθεια της ιστορίας του παιδιού και να αντιδράσουν. Αντί λοιπόν μίας άμεσης και δραστηκής παρέμβασης, συνήθως αμφισβητούν την ομολογία του παιδιού και προσπαθούν να το πείσουν ότι απλά φαντάζεται το γεγονός. Με αυτό τον τρόπο, το θύμα πολύ εύκολα απογοητεύεται από την απόρριψη ή την έλλειψη ενδιαφέροντος και πιθανά δεν θα επιχειρήσει να εμπιστευθεί αλλού το μυστικό του, έτσι απομονώνεται και συναινεί στην διαιώνιση της σιωπής και συνεπώς της αιμομιξίας. (Νέστορος Ι.Ν., 1999)

Οι αιμομικτικές οικογένειες χρησιμοποιούν ποικίλους αμυντικούς μηχανισμούς απέναντι σε ενδεχόμενη αποκάλυψη, όπως άρνηση και προβληματική ταύτιση, οι οποίοι εξυπηρετούν και συντηρούν την σεξουαλική κακοποίηση και την διαγενεακή της εμφάνιση. Η άρνηση χρησιμοποιείται πολύ συχνά ως άμυνα από την αιμομικτική οικογένεια, με στόχο την κάλυψη του μυστικού, την διατήρηση μίας θετικής αυτό – αντίληψης, καθώς και της εξιδανικευμένης εικόνας της οικογένειας με απώτερο σκοπό την εμφάνιση της ως φυσιολογική. Η άρνηση, η οποία αποτελεί μέρος της άμυνας του θύματος, προλαμβάνει την ανάδυση στο συνειδητό των συναισθημάτων και των παρορμήσεων που σχετίζονται με την αιμομικτική σχέση. Επίσης εξυπηρετεί τη μείωση του άγχους επικείμενης απώλειας της ασφάλειας και τη διατήρηση της αίσθησης εαυτού στην οικογένεια. Η προβληματική ταύτιση λειτουργεί ως άμυνα, στη

σεξουαλική ανεπάρκεια τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα, μειώνει το άγχος αποχωρισμού και διάλυσης του γάμου και διατηρεί τη συγκρότηση της οικογένειας.

Μία άλλη σημαντική παράμετρος η οποία συμβάλει κατά πολύ στην διατήρηση της αιμομιξίας είναι όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η εξουσία την οποία ασκεί ο γονέας απέναντι στο παιδί. Υποτάσσεται ο ανήλικος στις γονεϊκές εντολές, καθώς μην έχοντας τη δυνατότητα για κρίση και αξιολόγηση τις θεωρεί κοινωνικά αποδεκτές. Οι ρίζες αυτής της συμπεριφοράς βρίσκονται στις πατριαρχικές δομές της κοινωνίας, καθώς και στα πρότυπα κοινωνικοποίησης τα οποία ισχύουν σε κάθε οικογένεια. Η χρήση απειλών, τόσο απέναντι στη σωματική ακεραιότητα του παιδιού, όσο και σχετικά με την διάλυση της οικογένειας σε περίπτωση άρνησης ή ομολογίας είναι συχνές. Η απειλή για την ενδεχόμενη διάλυση της οικογένειας, ίσως να αποτελεί και ένα κίνητρο για τη συναίνεση του παιδιού στην αιμομιξία. Ακόμη ο φόβος των επιπτώσεων που θα επιφέρει η πιθανή αποκάλυψη της σχέσης και ιδιαίτερα ο φόβος στιγματισμού όχι μόνο του παιδιού - θύματος αλλά και ολόκληρης της οικογένειας. (Αρτινοπούλου Β., 2000)

Η αιμομικτική κατάσταση αποκαλύπτεται μόνο όταν επέρχεται η οριστική πλέον ρήξη των εμπλεκομένων. Η ατομική επανάσταση του παιδιού θύματος, βρίσκεται πίσω από την αποκάλυψη των αιμομικτικών σχέσεων. Παράγοντες όπως, το πέρασμα στην εφηβεία, η αναγκαιότητα απεξάρτησης από το οικογενειακό περιβάλλον, η έντονη επιθυμία απόκτησης φίλων και η συνειδητοποίηση των προσωπικών και κοινωνικών αναγκών επηρεάζουν αρχικά την αντίδραση και την αντίσταση απέναντι στην αιμομιξία και οδηγούν στην αποκάλυψη. Ακόμη άλλοι παράγοντες που συνήθως οδηγούν στην αποκάλυψη είναι, η ενδεχόμενη εγκυμοσύνη της κόρης θύματος από τον πατέρα, η αποκάλυψη πως ο πατέρας δράστης διατηρεί σεξουαλικές σχέσεις ή ασελγεί και σε άλλα μέλη της οικογένειας, καθώς και κάποια τυχαία συμβάντα φαινομενικά άσχετα με την αιμομιξία, όπως μία οικογενειακή διαμάχη, η απόπειρα αυτοκτονίας του ανήλικου θύματος κ.λπ. (Αρτινοπούλου Β., 2000)

Ε. Παιδοφιλία

Παιδοφιλία είναι η ερωτική έλξη και οι ερωτικές δραστηριότητες ενός ενήλικα με παιδιά που δεν έχουν φτάσει ακόμα την ηλικία της εφηβείας. Όταν η έλξη

αυτή οδηγεί σε ερωτική πράξη του ενήλικα μιλάμε πλέον για παιδεραστία. Ως σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται η ερωτική επίθεση σε ένα παιδί. Με τον όρο παιδοφιλία περιγράφουμε την διαταραχή που περιλαμβάνει έντονες και επαναλαμβανόμενες ερωτικές τάσεις και ερωτικές φαντασιώσεις ερωτικής δραστηριότητας για ένα παιδί που δεν έχει φτάσει ακόμα στην ηλικία της εφηβείας. Το αντικείμενο της ερωτικής έλξης για κάποιον με αυτή τη διαταραχή είναι πολύ συγκεκριμένο, π.χ. κορίτσια από 8 και 10 ετών.

Η συμπεριφορά αυτή είναι χρόνια και συνεχίζεται για πολύ καιρό. Περίοδοι όμως υψηλού στρες αυξάνουν την συμπεριφορά αυτή. Στο 90% των περιπτώσεων το παιδί γνωρίζει το άτομο αυτό. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα άτομα αυτά έχουν ερωτικές συνευρέσεις με παιδιά εντός και εκτός του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Τέλος, τα άτομα αυτά συχνά αναφέρουν ότι είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά όταν ήταν παιδιά. Η παιδοφιλική συμπεριφορά μπορεί να πάρει ποικίλες μορφές, συμπεριλαμβάνοντας επίδειξη των γεννητικών οργάνων του ατόμου στο παιδί, φιλιά, αγκαλιές στο παιδί με ερωτικό τρόπο, άγγιγμα των γεννητικών οργάνων του παιδιού, υποχρέωση του παιδιού να αγγίξει τα γεννητικά όργανα του ατόμου ή προσπάθεια για ερωτική πράξη ή ερωτική πράξη με το παιδί.

Αν και η παιδοφιλία αποτελεί διάπραξη σεξουαλικής κακοποίησης ενός παιδιού, όλοι εκείνοι που κακοποιούν σεξουαλικά παιδιά, δεν καλύπτουν απαραίτητα τα κριτήρια για διάγνωση παιδοφιλίας. Το άτομο που κακοποιεί σεξουαλικά ένα παιδί, μπορεί να αναζητά ερωτική ικανοποίηση από εκείνο, μόνο και μόνο επειδή σε αυτό έχει εκείνη τη στιγμή πρόσβαση, και όχι λόγω της ερωτικής διέγερσης που του προκαλεί το παιδί. Αντίθετα με εκείνους που υποφέρουν από την διαταραχή της παιδοφιλίας, εκείνοι που κακοποιούν σεξουαλικά παιδιά δεν έλκονται ερωτικά μόνο από παιδιά αλλά και από οποιοδήποτε άλλο ερωτικό στόχο στον οποίο έχουν πρόσβαση.

Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών περιλαμβάνει όχι μόνο τη σωματική επαφή, όπως άγγιγμα και συνουσία, αλλά και δραστηριότητες όπως η επίδειξη των γεννητικών οργάνων του θύματος και την πρόσκληση σε ερωτική δραστηριότητα.

Στην περίπτωση των αντρών που η σεξουαλική διαστροφή τους αποβλέπει στην ικανοποίηση με ανήλικα παιδιά συνήθως του ίδιου φύλου, η σεξουαλική ικανοποίηση πετυχαίνεται με πρωκτική συνουσία. Η παιδεραστία αποτελεί σεξουαλική παρέκκλιση, που συνδέεται με ανωμαλία της προσωπικότητας κατά το

μεγαλύτερο ποσοστό . Οι κυριότεροι αιτιολογικοί παράγοντες είναι διαταραγμένες συνθήκες οικογενειακού περιβάλλοντος , ιδίως τα πρώτα χρόνια της ζωής καθώς και το κοινωνικό περιβάλλον. Το κοινωνικό περιβάλλον παίζει σπουδαίο ρόλο στην εφηβική ηλικία. (Fergusson D., Harwood J., Lynskey M., 1997)

Z. Παιδική Πορνογραφία

Λέγοντας «πορνογραφία ανηλίκων», εννοούμε πορνογραφική δραστηριότητα, στην οποία μετέχει (ή μετέχουν) ανήλικος (ή ανήλικοι) ή και ενήλικος (ενήλικοι).

Το είδος αυτό της πορνογραφίας ικανοποιεί διεστραμμένες επιθυμίες και προσβάλλει βάνουσα την προσωπικότητα του συγκεκριμένου ανηλίκου. Η προσβολή, εξάλλου, της προσωπικότητας του ανηλίκου έχει δυσμενείς επιπτώσεις στον ανήλικο για όλη τη διάρκεια της ζωής του, καθώς και στον κοινωνικό του περίγυρο ή ακόμη και σε τρίτους, άσχετους τελείως με τον κύκλο αυτόν.

Η παιδική πορνογραφία, για την οποία υπάρχει πληθώρα ορισμών νομικών αλλά και επιστημονικών αποτελεί σήμερα μία από τις πλέον κερδοφόρες βιομηχανίες στο διαδίκτυο, συνδεδεμένη άμεσα δε με την πραγματική και ηλεκτρονική σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων, την εμπορία παιδιών και τον σεξουαλικό τουρισμό. Οι δράστες των διαδικτυακών σεξουαλικών εγκλημάτων σε βάρος ανηλίκων, στην συντριπτική τους πλειονότητα τους άρρενες, δύναται να προέρχονται από οποιοδήποτε οικογενειακό, κοινωνικό, οικονομικό και επαγγελματικό περιβάλλον και να ανήκουν σε οποιαδήποτε ηλικιακή ομάδα, ή φυλή με μοναδικό κοινό τους χαρακτηριστικό την εντατική τους ενασχόληση με το διαδίκτυο. Τα ανήλικα θύματα ανήκουν επίσης σε όλες τις ηλικίες, από τη βρεφική μέχρι την εφηβική και προέρχονται κυρίως από προβληματικά οικογενειακά και κοινωνικά περιβάλλοντα με τις συνέπειες της κακοποίησης, διαδικτυακής ή/και πραγματικής να αποδεικνύονται τραυματικές τόσο βραχυπρόθεσμα, όσο και μακροπρόθεσμα.(Πετρίδη Ε., 2007)

Στη θεωρία και στους ορισμούς που χρησιμοποιούνται για ερευνητικούς σκοπούς, ως παιδική πορνογραφία ορίζεται συνήθως «η φωτογραφική ή άλλη απεικόνιση ανηλίκων, ατόμων δηλαδή κάτω των 18 ετών, ή ατόμων που φαίνονται πολύ νέα, τα οποία ποζάρουν γυμνά με εστιασμό στα γεννητικά τους όργανα, ή ευρισκόμενα σε τέτοιες στάσεις ώστε να εγείρουν σεξουαλική επιθυμία, κυρίως με την επίδειξη σεξουαλικών πράξεων με ενήλικους ή άλλα παιδιά, προβάλλοντας δε

συχνά ιδιαίτερα βίαιες εικόνες».

Στην πλειονότητα των θεωρητικών της ορισμών, η παιδική πορνογραφία περιλαμβάνει και την κατηγορία των μορφοποιημένων εικόνων ή ψευδοφωτογραφιών. Οι μορφοποιημένες εικόνες διακρίνονται σε τρεις περαιτέρω κατηγορίες: α) **τις ψηφιακά επεξεργασμένες φωτογραφίες**, στις οποίες δίδεται σεξουαλική χροιά και έμφαση στο σώμα παιδιών, όπως π.χ. η απεικόνιση ανηλίκου με μαγιά στην παραλία, από το οποίο έχει αφαιρεθεί ψηφιακά το μαγιά, β) **τις ξεχωριστές-διαφορετικές φωτογραφίες που παρουσιάζονται με την κατάλληλη σύνθεση (κολλάζ) ως ένα ενιαίο σύνολο**, όπως π.χ. η σύνθεση της απεικόνισης ενός παιδιού που προτείνει το χέρι του κρατώντας ένα παιχνίδι, με τη φωτογραφία ενός ανδρικού μορίου, με αποτέλεσμα να φαίνεται το παιδί να κρατάει το ανδρικό γεννητικό όργανο και γ) **τη συρραφή (μοντάζ) κινούμενων εικόνων**, κάποιες από τις οποίες είναι σεξουαλικές ενώ άλλες όχι, όπως π.χ. η συρραφή παιδικών προγραμμάτων κινούμενων σχεδίων με πορνογραφικό υλικό. (Krone T., 2004)

Σε έναν ευρύτερο ορισμό της παιδικής πορνογραφίας, υποστηρίζεται ότι θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν, εκτός από τις φωτογραφικές απεικονίσεις, και οι λεκτικές περιγραφές σεξουαλικών πράξεων με ανήλικους, ανεξάρτητα του αν τα περιγραφόμενα πρόσωπα είναι υπαρκτά ή μη, καθώς και τα κινούμενα σχέδια (cartoons) με σχετικό περιεχόμενο¹¹.

Ειδικότερα, οι απεικονίσεις ανηλίκων, διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες, ανάλογα με τη σοβαρότητα και τον βαθμό κακοποίησης, που αποτυπώνεται σε αυτές:

1. Εικόνες χωρίς σεξουαλικό ή ερωτικό περιεχόμενο, οι οποίες έχουν παραχθεί νόμιμα και προορίζονται για νόμιμους σκοπούς, π.χ. για περιοδικά, διαφημιστικούς καταλόγους κλπ.
2. Γυμνές ή ημίγυμνες απεικονίσεις ανηλίκων σε φυσικό ως προς τούτο περιβάλλον, πχ παραλία, συλλεγείσες από νόμιμες πηγές.
3. Ερωτικές φωτογραφίες, οι οποίες έχουν ληφθεί κρυφά και στις οποίες απεικονίζονται κάποια γυμνά ή ημίγυμνα τμήματα του σώματος των ανηλίκων.

---

¹¹ Ορισμός παιδικής πορνογραφίας των Lore Stone and David Finkelhor σύμφωνα με τους οποίους, «Παιδική πορνογραφία είναι... η απεικόνιση ή αναπαράσταση παιδιών με σκοπό τον σεξουαλικό ερεθισμό, τόσο στην εικονογραφημένη παιδική πορνογραφία όσο και σε κείμενα, με γραπτές περιγραφές σεξουαλικών πράξεων οι οποίες αφορούν σε ανήλικους».

4. Σκόπιμα στημένες απεικονίσεις ανηλίκων με εκτιθέμενα διάφορα τμήματα του σώματός τους.
5. Στημένες απεικονίσεις ανηλίκων σε σεξουαλικής φύσεως διεγερτικές πόζες.
6. Αποτυπώσεις ερωτικών στάσεων, οι οποίες δίδουν έμφαση στα γεννητικά όργανα των ανηλίκων.
7. Εικόνες κάθε μορφής σεξουαλικής δραστηριότητας μεταξύ ανηλίκων, χωρίς τη συμμετοχή ενηλίκων.
8. Επιθετικές εικόνες- αποτυπώσεις ανηλίκων, οι οποίοι υπόκεινται σε σεξουαλική κακοποίηση από ενήλικο.
9. Έντονα χυδαίες και επιθετικές απεικονίσεις ανηλίκων, οι οποίοι υποβάλλονται σε σεξουαλική κακοποίηση από ενήλικους, όπως συνουσία, αυτοϊκανοποίηση ή στοματικό βιασμό και
10. Εικόνες σαδιστικές ή κτηνοβασίας, στις οποίες αποτυπώνονται ανήλικοι να υφίστανται σωματικό πόνο, υποκείμενοι σε βασανιστήρια, ή συμμετέχοντας σε σεξουαλικές πράξεις με ζώα.(Wortley R. & Smallbone S., 2006)

Η κατοχή πορνογραφικού υλικού ανηλίκων συνδέεται με την κακοποίηση και εκμετάλλευση των ανηλίκων. Είναι όμως αυτό αρκετό για να θεωρηθεί παράνομη η εν λόγω δραστηριότητα καθ' εαυτή;

Οι Edward και Tate συμφωνούν ότι το μεγαλύτερο μέρος των κατόχων παιδικής πορνογραφίας είναι παιδόφιλοι, οι οποίοι επιθυμούν άπαντες την σεξουαλική συνεύρεση με ανήλικα άτομα αλλά μερικοί από αυτούς δεν το έχουν ακόμη συνειδητοποιήσει.(Edward S., 2002)&(Tate T., 1990)

Πέραν αυτού, όμως, η κατοχή πορνογραφικού υλικού οδηγεί και κατά έναν τρόπο σε νομιμοποίηση της συμπεριφοράς των παιδεραστών, καλλιεργώντας του την άποψη ότι δεν κάνουν κάτι παράνομο ή κατακριτέο, αφού υπάρχουν πολλοί σαν κι αυτούς που αρέσκονται σε τέτοιου είδους θεάματα. Δεν είναι επίσης τυχαίο το γεγονός ότι οι ανήλικοι τις περισσότερες φορές απεικονίζονται χαμογελαστοί ή με ουδέτερες εκφράσεις. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται η εντύπωση της εκούσιας συμμετοχής τους σε σεξουαλικές δραστηριότητες. Εξάλλου, η απεικόνιση ανηλίκων με προκλητική ενδυμασία, να κοιτάζουν το φωτογραφικό φακό φιλήδονα και με σεξουαλικά υπονοούμενα, ενθαρρύνει τους παιδεραστές, αφού τους δημιουργείται η πεποίθηση ότι οι ανήλικοι επιδιώκουν τη σεξουαλική επαφή με ενήλικα άτομα. (Edward S., 2002)

Εκτός όμως της πιθανότητας η παιδική πορνογραφία πρώτον να ενδυναμώσει τις φαντασιώσεις αυτών που εκμεταλλεύονται/κακομεταχειρίζονται τους ανηλίκους και δεύτερον να χρησιμοποιηθεί ως μέθοδος εξαπάτησης αλλά και νομιμοποίησης αυτού του είδους της συμπεριφοράς, τις περισσότερες φορές οδηγεί σε άμεση και πραγματική βλάβη των ανηλίκων που χρησιμοποιούνται στη διαδικασία παραγωγής της, υπονομεύοντας το δικαίωμα τους στη ζωή, τη σωματική τους ακεραιότητα καθώς και την ψυχική τους υγεία. Η απλή κατοχή πορνογραφικού υλικού, αναμφισβήτητα δεν οδηγεί σε άμεση βλάβη των ανηλίκων. Τους βλάπτει όμως εμμέσως, αφού ενθαρρύνει και υποθάλλει την κακοποίησή τους. Ο παραγωγός βρίσκεται σε επικοινωνία με τον κάτοχο του πορνογραφικού υλικού, και του υποδεικνύει (έστω και υποσυνείδητα) ότι τα ανήλικα άτομα δεν είναι τίποτε άλλο παρά σεξουαλικά αντικείμενα, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν με οποιονδήποτε τρόπο, για να ικανοποιήσουν τις σεξουαλικές ορέξεις και φαντασιώσεις των ενηλίκων.

Το πιο ανησυχητικό, όμως, είναι ότι η κατοχή πορνογραφικού υλικού συντηρεί και ενισχύει την αγορά της παιδικής πορνογραφίας, θεμέλιος λίθος της οποίας είναι η κακομεταχείριση και σεξουαλική εκμετάλλευση των ανηλίκων. Όπως σχολίασε ο Δικαστής McLachlin στην υπόθεση R.V. Sharpe «η παραγωγή της παιδικής πορνογραφίας ενισχύεται λόγω της ύπαρξης αγοράς και η αγορά με τη σειρά της ενισχύεται, λόγω της επιθυμίας ατόμων να αποκτήσουν τέτοιου είδους υλικό». Κάθε άλλο παρά υπερβολικός είναι επομένως ο χαρακτηρισμός αυτών που εκμεταλλεύονται σεξουαλικά τους ανηλίκους ως πληρεξουσίων των κατόχων, αφού οι τελευταίοι δεν θα ήταν σε θέση να απολαύσουν αυτού του είδους το υλικό, αν δεν υπήρχαν οι πρώτοι. (Krone T., 2004)

Αβίαστα συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι αν και ο σύνδεσμος μεταξύ της απλής κατοχής πορνογραφικού υλικού ανηλίκων και της σεξουαλικής κακοποίησης/εκμετάλλευσής τους δεν είναι πάντοτε αιτιώδης, η ποινικοποίηση και της πρώτης (ακόμη και όταν δεν επιδιώκεται οικονομικό όφελος), αποτελεί αδήριτη ανάγκη, αν δεν επιθυμούμε τη μετατροπή του πολέμου που κήρυξε η ελληνική έννομη τάξη κατά της πορνογραφίας ανηλίκων, σε μια αιώνια και ατελέσφορη σκιαμαχία.

Θ. Παιδική Εργασία

Υπάρχουν παιδιά που από την τρυφερή τους ηλικία αναγκάζονται να βγουν στη βιοπάλη της ζωής. Να αφήσουν την ξένοιαστη ζωή και να ωριμάσουν αναλαμβάνοντας τις ευθύνες της ζωής. Αυτό γίνεται για πολλούς και διάφορους λόγους. Αν η οικογένεια είναι πολυμελής και φτωχή αναγκάζονται τα παιδιά να βρουν μια δουλειά για να βοηθήσουν τους γονείς τους στα έξοδα του σπιτιού. Όταν ένα παιδί χάσει τους γονείς του ή έναν από τους δυο γονείς πρέπει οπωσδήποτε να βρει μια δουλειά για να μπορεί να ανταπελξέθει στις οικονομικές υποχρεώσεις του.

Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που οι ίδιοι οι γονείς εξωθούν τα παιδιά τους τις περισσότερες φορές με τη βία σε καταναγκαστική εργασία. Όπως τα παιδιά των φαναριών. Δηλαδή τα παιδιά που γυρνούν στους δρόμους, στέκονται στα φανάρια και πουλάνε χαρτομάντιλα, στυλούς και αναπτήρες. Για λόγους φθηνών εργατικών χεριών από τις αρχές της ανάπτυξης της βιομηχανίας συνεχιζόταν η ασυνείδητη εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης των ανηλίκων παιδιών στην οποία έθεσε τέρμα με την πάροδο των χρόνων η κρατική επέμβαση.

Ο καθηγητής Ποντικάκης Φώτιος έγραψε, τον Σεπτέμβριο του 2004, σε άρθρο του που αφορούσε την παιδική εργασία και τους τρόπους αντιμετώπισής της «ότι το μέλλον γι' αυτά τα παιδιά διαγράφεται ζοφερό, καθώς δεν τους δίνεται καν η δυνατότητα να αναπτύξουν τις ικανότητές τους και να διευρύνουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους αλλά και την κοινωνική τους θέση μέσα από το σχολείο. Βασικά δικαιώματα του παιδιού όπως το δικαίωμα στη μόρφωση και το δικαίωμα στο παιχνίδι είναι άγνωστα γι' αυτά τα παιδιά. Κάποια δουλεύουν σε θορυβώδη και επικίνδυνα εργοστάσια, άλλα στα χωράφια από την αυγή ως το σούρουπο, άλλα είναι θύματα της βιομηχανίας του σεξ. Πολλά είναι «αόρατα» κυριολεκτικά, καθώς δουλεύουν σε σπίτια ως οικιακοί βοηθοί, ή σε βιοτεχνίες κατασκευής χαλιών ή αθλητικών ειδών (π.χ. μπάλες στο Πακιστάν), συχνά με κάποια μορφή σκλαβιάς. Κάποια τραυματίζονται σοβαρά ή πεθαίνουν πριν καν την εφηβεία. Για τα δε ψυχολογικά τραύματα και την καθυστέρηση στην πνευματική και σωματική ανάπτυξη ενός παιδιού που δουλεύει, είναι περιττό να κάνουμε λόγο». (Ποντικάκης Φώτιος, 2004)

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συνοψίζοντας, βλέπουμε ότι το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης σύμφωνα με δεκάδες έρευνες που έχουν γίνει είναι ένα πρόβλημα που συνεχώς τα ποσοστά του αυξάνονται. Είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο επιφέρει μακροχρόνιες επιπλοκές στα θύματα του. Η παιδική κακοποίηση είναι ένα διαχρονικό κοινωνικό πρόβλημα, το οποίο το συναντούμε σε διάφορες μορφές, όπως τη σωματική, τη συναισθηματική, τη ψυχολογική και τη σεξουαλική κακοποίηση, οι οποίες είναι και οι 'τυπικές' μορφές του φαινομένου, καθώς και τις πιο ιδιαίτσες και ιδιαίτερες μορφές, οι οποίες είναι η παιδική πορνογραφία, η παιδοφιλία και τέλος η παιδική εργασία. Στο παρακάτω κεφάλαιο θα μελετήσουμε τέσσερις ηλικιακές ομάδες και τα χαρακτηριστικά που τις διακρίνουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: «ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΗΛΙΚΙΑΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα δούμε την εξέλιξη του ανθρώπου από την βρεφική του ηλικία έως και την εφηβεία του. Χωρίζοντας την περίοδο αυτή της εξέλιξης του ατόμου σε τέσσερις φάσεις, εστιάζουμε την προσοχή μας στις αναπτυξιακές αλλαγές και στα χαρακτηριστικά της κάθε ηλικιακής ομάδας ξεχωριστά, ξεκινώντας από την βρεφική, περνώντας στην νηπιακή και έπειτα στην παιδική και τελειώνοντας με την εφηβική ηλικία.

3.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ως βρεφική ηλικία, χαρακτηρίζεται το διάστημα από τη γέννηση έως το τέλος του 2ου έτους του παιδιού. Στη χρονική αυτή περίοδο παρατηρείται ταχύτατη ανάπτυξη τόσο στο σωματικό όσο και στον ψυχοκοινωνικό τομέα του παιδιού.

Στο σωματικό – κινητικό τομέα του παιδιού πραγματοποιούνται αναπτυξιακές αλλαγές (πχ. το παιδί παίρνει βάρος, ύψος με ταχύτατο ρυθμό) που το καθιστούν ικανό να πραγματοποιεί κάθε μέρα όλο και πιο πολύπλοκες κινήσεις, με κορύφωση την κατάκτηση του σωματικού ελέγχου και την υπερνίκηση της βαρύτητας. Το παιδί δηλαδή μπορεί να σταθεί όρθιο και να κινηθεί. Η πορεία της σωματικής ανάπτυξης αυτής της ηλικίας είναι στερεότυπη, αυτογενής και έχει κατεύθυνση από «πάνω προς τα κάτω» και από «μέσα προς τα έξω» (δηλ. πρώτα αναπτύσσεται το κεφάλι και ο κορμός και μετά τα άκρα).

Όσον αφορά στον γνωστικό τομέα το παιδί λειτουργεί αυτόματα και όχι εμπειρικά, δηλαδή οι αντιδράσεις του δεν είναι απόρροια σκέψης, αλλά περισσότερο έμφυτες, αντανακλαστικές. Επίσης στην περίοδο αυτή παρατηρείται η παραγωγή των πρώτων ήχων, η οποία ξεκινά με το κλάμα του παιδιού και γύρω στο πρώτο έτος αρχίζει η παραγωγή λόγου. Το παιδί είναι σε θέση να καταλαβαίνει αρκετά καλά τις προτάσεις των ενηλίκων αλλά υστερεί στο να χειριστεί το ίδιο σωστά τη γλώσσα.

Η συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, μετά τη γέννησή του βρίσκεται σε μια γενική θυμική-συναισθηματική διέγερση, δηλαδή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε κάθε ερέθισμα με το κατάλληλο συναίσθημα. Ωστόσο έως το 2ο

έτος στο συναισθηματικό τομέα προκύπτουν όλα τα είδη συναισθήματος (αγάπη, ζήλια, θυμός κ.ο.κ). Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, συνήθως στον 7ο ή 8ο μήνα, παρατηρείται η προσκόλληση του παιδιού στη μητέρα και τα μέλη της οικογένειας και η πρόκληση άγχους, φόβου όταν αυτά απομακρύνονται. Ο χειρισμός αυτής της κατάστασης συνεπάγεται την απόκτηση ή μη της «βασικής εμπιστοσύνης» που είναι στοιχείο μιας υγιούς προσωπικότητας ενός παιδιού.

Το βρέφος δεν πρέπει να μένει μόνο του ή με τελείως άγνωστα σε αυτό πρόσωπα και στην περίπτωση που υπάρξει ανάγκη απομάκρυνσης της μητέρας, πρέπει να του δοθούν εξηγήσεις για το που βρίσκεται και τότε θα γυρίσει. (Παρασκευόπουλος Ι. Ν., 1985 τόμος 1^{ος})

3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΗΠΙΑΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η νηπιακή ηλικία εκτείνεται από το 3^ο ως το 5^ο και 6^ο έτος της ηλικίας. Αρχίζει με το τέλος της βρεφικής ηλικίας – όταν το παιδί παύει να είναι εντελώς εξαρτημένο και ανήμπορο, αλλά επιδιώκει και κατακτά μια αυξανόμενη αυτονομία και αυτάρκεια- και τελειώνει με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο – όταν πλέον το παιδί είναι έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση, Ανάμεσα στα δύο αυτά χρονικά ορόσημα πραγματοποιείται μια πλούσια εξέλιξη, με αποτέλεσμα το νήπιο να είναι εντελώς διαφορετικό από το βρέφος.

Στο σωματικό τομέα η ανάπτυξη συνεχίζεται, δεν έχει όμως το γοργό ρυθμό, ούτε παρουσιάζει τις δραματικές αλλαγές της βρεφικής ηλικίας. Η πρόοδος γίνεται με επιβραδυνόμενο ρυθμό, αλλά είναι πιο ποικίλη και επηρεάζεται περισσότερο από την άσκηση και την εμπειρία και λιγότερο από την ωρίμανση, ενώ κατά τη βρεφική ηλικία η πρόοδος είναι στερεότυπη και περισσότερο αυτογενής. Οι αναλογίες του σώματος μεταβάλλονται δραστικά. Έτσι, το νήπιο βαθμιαία παύει να έχει την εμφάνιση του κοντοπόδαρου νάνου και απόκτα την τελική του ατομική φυσιολογία.

Στον κινητικό τομέα το νήπιο έχει ήδη ασκήσει έλεγχο στο σώμα του και αρχίζει να ασκεί έλεγχο στο περιβάλλον. Η νηπιακή ηλικία είναι περίοδος της έντονης κινητικότητας. Η απόκτηση της όρθιας στάσης και βάδισης είναι η αρχή για νέες μαθήσεις και παραλλαγές τους: ελεγχόμενη επιτάχυνση ή επιβράδυνση της ταχύτητας, τρέξιμο, αλλαγή κατεύθυνσης, ανέβασμα-κατέβασμα σε σκάλες και επικλινείς επιφάνειες, σκαρφάλωμα σε δέντρα και έπιπλα, ισορροπία κ.ά. Όλες αυτές οι νέες κινητικές δραστηριότητες κρατούν το νήπιο «αικίνητο» σαν να αποτελούν «πρόκληση» προσωπική για να τις κατακτήσει. Προσφυώς λοιπόν η νηπιακή ηλικία αποκαλείται «ηλικία του ακροβάτη».

Στο νοητικό τομέα οι αλλαγές είναι εντυπωσιακές: εμφανίζεται η συμβολική λειτουργία και η χρήση της γλώσσας. Το νήπιο έχει ήδη ξεπεράσει την «ηλικία του χιμπατζή», την περίοδο των αισθησιοκινητικών γνωστικών σχημάτων, και αρχίζει να παράγει εσωτερικά σύμβολα τα οποία αντιπροσωπεύουν τα εξωτερικά αντικείμενα και τις μεταξύ τους σχέσεις. Αρχίζει να μεταπλάθει τον εξωτερικό κόσμο σε εσωτερικό – πνευματικό κόσμο. Μέσα στη μέθη του να γνωρίσει τη ζωή και τη φύση, το νήπιο κατακλύζει τους γύρω του με ερωτήσεις για το πώς και το γιατί των προσώπων και των πραγμάτων. Έτσι, διευρύνει και εμπλουτίζει τον παραστατικό του κύκλο. Η σκέψη του όμως παραμένει ακόμη δέσμια ενός ανεξέλεγκτου αντιληπτικού ρεαλισμού

και ενός άκρατου εγωκεντρισμού και μαγικού ανιμισμού. Περί το τέλος της περιόδου αυτής αρχίζει η παρακμή των γνωστικών αυτών ατελειών. Εισερχόμενο το παιδί στο σχολείο, διαθέτει ένα επαρκώς οργανωμένο σύστημα λογικών κατηγοριών και μπορεί να εκτελεί αληθείς λογικές πράξεις στο χώρο του συγκεκριμένου.

Στον τομέα της συναισθηματικής ανάπτυξης παρατηρείται μεγαλύτερη ενίσχυση του Εγώ με τάση αυτονομίας, την οποία συχνά το παιδί χειρίζεται με αδεξιότητα. Το παθητικό και αδύναμο βρέφος έχει γίνει τώρα μια ξεχωριστή ατομικότητα με πείσμα, επιμονή, ανυπακοή, αρνητισμό, ανταγωνιστική διάθεση, άρνηση για κάθε περιποίηση και βοήθεια, ζηλοτυπίες, εκρήξεις θυμού, αδικαιολόγητους φόβους, νυχτερινούς εφιάλτες κ.τ.ό. Όλες αυτές οι νέες «ανεπιθύμητες» αντιδράσεις προβληματίζουν τους γονείς που είχαν συνηθίσει να απολαμβάνουν την παροχή φροντίδας και περιποιήσεων σε ένα ανήμπορο και καθόλα εξαρτημένο από αυτούς βρέφος. Οι «αυτονομιστικές» αυτές τάσεις του νηπίου θυμίζουν την κρίση της εφηβικής ηλικίας, γι' αυτό η νηπιακή ηλικία αποκαλείται και «πρώτη εφηβεία».

Στον τομέα της κοινωνικής ανάπτυξης το νήπιο αρχίζει να διευρύνει τον κύκλο των δραστηριοτήτων και επαφών του, να εγκαταλείπει το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον και να εντάσσεται σε ομάδες συνομηλίκων του είτε στη γειτονιά είτε στο νηπιαγωγείο. Η νηπιακή ηλικία είναι η ηλικία του παιγνιδιού, χωρίς τη συνειδητοποίηση καθηκόντων και υποχρεώσεων. Με το παιχνίδι όμως δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να μάθει τα βασικά στοιχεία της κοινωνικής ζωής και να αποκτήσει την ετοιμότητα να ανταποκριθεί, εισερχόμενο στο σχολείο, στις απαιτήσεις της οργανωμένης εργασίας και μάθησης. Ο προπαρασκευαστικός αυτός ρόλος της περιόδου αυτής για τη μετέπειτα συστηματική σχολική εργασία είναι ένα κύριο αναπτυξιακό της χαρακτηριστικό, γι' αυτό η νηπιακή ηλικία αποκαλείται και «προσχολική» ηλικία.

Πρέπει να τονιστεί ότι το νήπιο, αν και φυσιολογικώς είναι ενήλικος σε μικρογραφία, ψυχοπνευματικώς είναι ένα εξελισσόμενο άτομο με ιδιαίτερο τρόπο ζωής. Χαρακτηρισμοί, όπως: ορμητικό, ατίθασο, ασταθές, ζηλότυπο, ανταγωνιστικό, πεισματάρικο, φλύαρο, μυθολόγο, περίεργο, αεικίνητο, εγωκεντρικό κ.τ.ό., τους οποίους τόσο συχνά αποδίδουμε στο νήπιο, δείχνουν περίοπτα χαρακτηριστικά του ιδιαίτερου τρόπου ζωής της ηλικίας αυτής. (Παρασκευόπουλος Ι. Ν., 1985 τόμος 2^{ος})

3.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η παιδική ηλικία, ξεκινά με την ένταξη του παιδιού στο σχολείου, δηλαδή περίπου στο έκτο έτος της ζωής του και τελειώνει στην ηλικία που είναι σεξουαλικά ώριμο (11ο έτος για τα κορίτσια, 13ο έτος για τα αγόρια).

Κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας μειώνεται ο ρυθμός αύξησης σε ό,τι αφορά τα σωματικά μέλη και δίνεται έμφαση στην ποιοτική αλλαγή αυτών. Ενώ δηλαδή στις προηγούμενες ηλικίες στόχος ήταν η ανάπτυξη των μελών εκείνων που απαρτίζουν το άτομο, τώρα το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στην τελειοποίησή τους και στη ρύθμιση των βιοσωματικών και ψυχικών λειτουργιών.

Στο νοητικό τομέα πραγματοποιούνται σημαντικές αλλαγές καθώς το παιδί εγκαταλείπει τον εγωκεντρισμό και τη διαισθητική λογική της νηπιακής ηλικίας και αποκτά μια πιο συνεπή και σταθερή λογική. Χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου είναι η αποκέντρωση της αντίληψης και η κατάκτηση γνωστικών λογικών σχημάτων (πχ. Σχέσεις ανισότητας, έννοια αριθμού, βάρους, όγκου κ.α). Η σκέψη όμως δεν έχει ακόμα τελειοποιηθεί καθώς παραμένει «δέσμια της συγκεκριμένης πραγματικότητας», δηλαδή το παιδί μπορεί να επεξεργαστεί λογικά ότι βρίσκεται στα πλαίσια της καθημερινότητας του και όχι αφηρημένες έννοιες. Στην ηλικία αυτή παρατηρούνται και οι μεγαλύτερες διαφορές στο επίπεδο νοημοσύνης ανάμεσα στα παιδιά, οι οποίες αντικατοπτρίζονται στις σχολικές τους επιδόσεις.

Όσον αφορά στο συναισθηματικό-κοινωνικό τομέα του παιδιού, κατά την περίοδο αυτή γίνεται η μετάβαση από το «Εγώ» στο «Εμείς». Με την είσοδό του στο σχολείο το παιδί μετατοπίζει το ενδιαφέρον του από τον εαυτό του στους συνομηλίκους του και καθώς το σχολείο είναι η μικρογραφία της κοινωνίας συντελεί και στην κοινωνικοποίησή του. Η μεροληπτική αντιμετώπιση των γονέων εξισορροπείται με την αντικειμενική πραγματικότητα του σχολείου. Το παιδί μαθαίνει να συνεργάζεται, να κάνει φιλίες (κυρίως με το ίδιο φύλο), να τηρεί τις υποχρεώσεις του και να εντάσσεται σε ομάδες, προσπαθώντας όχι μόνο για τη μονάδα (εαυτός) αλλά και για το σύνολο. Τέλος στα βασικά χαρακτηριστικά της παιδικής προσωπικότητας ενσωματώνονται τώρα η φιλοπονία και η παραγωγικότητα. Το παιδί έχοντας αποκτήσει ως τώρα αυτονομία, αυτοεξυπηρέτηση και προσωπική πρωτοβουλία, επιδίδεται στην «ολοκλήρωση έργων» και «επίτευξη στόχων». Δεν

αρέσκεται μόνο στο να αναλαμβάνει εργασίες αλλά σκοπός του είναι το να τις ολοκληρώνει. (Παρασκευόπουλος Ι. Ν., 1985 τόμος 3^{ος})

3.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η εφηβεία, είναι μια κατ'εξοχήν κρίσιμη περίοδος που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ παιδικότητας και ενηλικίωσης. Το παιδί δεν είναι πλέον παιδί αλλά ούτε και ώριμος άνθρωπος. Ολόκληρη τη ζωή του, ο άνθρωπος τη θεωρεί ως μία συνέχεια και μάλιστα η κάθε φάση επηρεάζεται από τις προηγούμενες και είναι καθοριστική για τις επόμενες. Ακόμη, ο έφηβος όπως και κάθε άνθρωπος επηρεάζεται άμεσα από το οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον και κουβαλάει τις βιολογικές καταβολές του, όποιες και αν είναι αυτές.

Κατά τη διάρκεια της εφηβείας υπάρχει ψυχολογικά μια ρευστότητα που δημιουργεί νέες προϋποθέσεις ωρίμανσης και αναδιάταξης του ψυχικού κόσμου. Κατά συνέπεια μπορεί να θεωρηθεί φυσιολογική κάποια λογική και ελεγχόμενη αναταραχή στον έφηβο. Όμως δεν θα πρέπει να θεωρείται κανόνας η αναταραχή, δεδομένου ότι μπορεί να αντισταθμιστεί συχνά, με επιτυχία από τον ίδιο τον έφηβο. Μάλιστα όταν έχουμε να κάνουμε με πολύ ήσυχα και υπάκουα παιδιά, τότε αυτό πρέπει να μας βάλει σε σκέψεις, ότι τα παιδιά αυτά δείχνουν απροθυμία στο να μεγαλώσουν και μπορεί να φτάνει διάφορα πράγματα γι αυτό (όπως αυταρχικό και τιμωρητικό περιβάλλον ή υπερσυναισθηματικές εκδηλώσεις απέναντι στο παιδί από πλευράς γονέων).

Η εφηβεία, η φάση αυτή μετάβασης από την ανέμελη παιδικότητα στους προβληματισμούς της ενήλικης ζωής, επέρχεται σταδιακά και συνοδεύεται από σωματικές μεταβολές που ουσιαστικά διεισδύουν στη ζωή του παιδιού, όταν αυτό πολύ συχνά δεν είναι έτοιμο να τις δεχθεί.

Έχει μεγάλη σημασία ο παιδίατρος, που έχει πλέον κτίσει μια φιλική σχέση, μια σχέση εμπιστοσύνης με την οικογένεια, να είναι ενήμερος για το χρονοδιάγραμμα και τη μορφή έκφρασης των φυσιολογικών μεταβολών της ενήβωσης τόσο στο αγόρι όσο και στο κορίτσι, ώστε να καθησυχάσει και να συνοδεύσει την οικογένεια και το ίδιο το παιδί σ' αυτή τη μετάβαση από την παιδικότητα στην εφηβεία και την ενηλικίωση. Οι βιολογικές μεταβολές που λαμβάνουν χώρα κατά την ενήβωση εμφανίζονται φυσιολογικά μετά την ηλικία των 8 ετών στο κορίτσι, με πρώτη εκδήλωση τη διόγκωση του μαζικού αδένος και μετά την ηλικία των 9 ετών στο αγόρι, με πρώτη εκδήλωση την αύξηση του μεγέθους των όρχεων. (Clin J., 2001)

Όλα τα παραπάνω είναι πολύ δύσκολο να τα χειριστεί ο έφηβος. Όμως με την σωστή καθοδήγηση του γονέα και τη συμπαράστασή του η μετάβαση του εφήβου στην ενηλικίωση μπορεί να γίνει πιά ομαλά, χωρίς να αφήσει τραύματα στην ψυχή του.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Εν κατακλείδι, ως βρεφική ηλικία, χαρακτηρίζεται το διάστημα από τη γέννηση έως το 2^ο έτος του παιδιού και στο διάστημα αυτό παρατηρείται ταχύτατη ανάπτυξη τόσο στο σωματικό όσο και στον ψυχοκοινωνικό τομέα του παιδιού. Πραγματοποιούνται αναπτυξιακές αλλαγές, το παιδί λειτουργεί αυτόματα και όχι εμπειρικά και είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε κάθε ερέθισμα με το κατάλληλο συναίσθημα.

Στη νηπιακή ηλικία, το παιδί παύει να είναι εντελώς εξαρτημένο και ανήμπορο και είναι πλέον έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση. Η ανάπτυξη του συνεχίζεται, όχι με γοργό ρυθμό όμως και χωρίς να παρουσιάζονται δραματικές αλλαγές. Η νηπιακή ηλικία είναι περίοδος της έντονης κινητικότητας και κοινωνικοποίησης του νηπίου, αφού εγκαταλείπει το άμεσο οικογενειακό του περιβάλλον και εντάσσεται σε ομάδες συνομηλίκων του.

Χαρακτηριστικό της παιδικής ηλικίας είναι η ένταξη του παιδιού στο χώρο του σχολείου και η μείωση του ρυθμού αύξησης στα σωματικά μέλη του παιδιού και η έμφαση στην ποιοτική αλλαγή αυτών. Τέλος, η εφηβεία είναι μία πολύ κρίσιμη περίοδος για τη ζωή του ανθρώπου, και κατά τη διάρκεια της εφηβείας πραγματοποιείται μια μετάβαση από την παιδικότητα στην ενήλικη ζωή, γεγονός που επιφέρει αναταραχές στον ψυχικό κόσμο του εφήβου, αλλά και γενικότερα στο ευρύ του περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: «ΜΟΝΤΕΛΑ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρακάτω θα εκθέσουμε την αιτιολογία της παιδικής κακοποίησης, και συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στα αίτια της σωματικής κακοποίησης, της συναισθηματικής και της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών. Επιπλέον, θα μελετήσουμε τα χαρακτηριστικά του παιδιού εκείνου που έχει δεχτεί κακοποίηση, είτε σε σωματική, είτε σε συναισθηματική μορφή ή ακόμη και σε σεξουαλική. Ακόμη θα εστιάσουμε στην κακοποίηση των μαθητών, στα χαρακτηριστικά της κακοποίησης και στην αναγνώριση από το ευρύ περιβάλλον του παιδιού, είτε αυτό σημαίνει οικογενειακό είτε σχολικό πλαίσιο. Επιπρόσθετα, ιδιαίτερη προσοχή θα δώσουμε στο προφίλ και τα χαρακτηριστικά του δράστη, είτε αυτός προέρχεται από το οικογενειακό περιβάλλον του κακοποιημένου παιδιού, είτε από το φιλικό περιβάλλον της οικογένειας. Τέλος, θα αναφερθούμε στις επιπτώσεις που δέχεται το παιδί που έχει υποστεί σωματική ή συναισθηματική ή σεξουαλική κακοποίηση.

4.1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ

ΑΙΤΙΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ

Για πολλούς αιώνες η σκληρή μεταχείριση των παιδιών δικαιωνόταν από την πεποίθηση ότι η αυστηρή σωματική τιμωρία ήταν απαραίτητη για να επιβληθεί η πειθαρχία, να διατηρηθεί το γονεϊκό κοινωνικό κύρος και να μεταδοθούν εκπαιδευτικές και κοινωνικές αρχές. Οι περισσότεροι ερευνητές συγκλίνουν στην άποψη πως μια αλυσίδα αιτιών και παραγόντων οδηγούν στην κακοποίηση του παιδιού: η ύπαρξη παλιών προτύπων αγωγής και σωφρονισμού του παιδιού, ο θεσμός της ανδροκρατούμενης οικογένειας με κεφαλή την πατρική εξουσία, η ανεπαρκής κοινωνική προστασία, αποτελούν το δομικό πλέγμα που καλλιέργησε την

εγκληματική κακοποίηση του παιδιού από τους γονείς και απ' όσους σχετίζονται μαζί του. (Σκληρός Ι., 1991)

Τα αίτια της επιθετικής συμπεριφοράς των ενηλίκων προς τα παιδιά μπορεί να είναι κοινωνικά, ψυχολογικά, οικονομικά και πολιτισμικά. Η έκταση της κατοικίας και οι συνθήκες διαβίωσης επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη συχνότητα και το χαρακτήρα των κοινωνικών σχέσεων. Σε μια φτωχή πολυμελή οικογένεια, σε συνάρτηση και με τη στενότητα του χώρου κατοικίας, οι γονείς δεν έχουν το χρόνο και τη διάθεση να συμμετέχουν στα προβλήματα των παιδιών τους και μπορεί να τους συμπεριφέρονται συχνά απότομα και επιθετικά. Μερικοί γονείς με παραδοσιακές αρχές επικαλούνται το γονεϊκό δικαίωμα για την ανατροφή των παιδιών τους. Το θεωρούν «καθήκον και υποχρέωση», και με την παραμικρή αφορμή εκδηλώνουν την επιθετική τους συμπεριφορά για το «καλό των παιδιών τους», όπως οι ίδιοι νομίζουν. (Νέστορος Ι.Ν., 1992)

Ειδικότερα, ως προς την αιτιολογία του προβλήματος έχουν επικρατήσει δύο κύριες θεωρητικές σχολές: α) Η κοινωνιολογική θεώρηση, που εκπροσωπείται από τον κοινωνιολόγο Gil και β) η ψυχολογική θεώρηση, που υποστηρίζεται από τη σχολή του Denver. Η πρώτη σχολή υποστηρίζει ότι η δυναμική της κακοποίησης είναι βαθιά ριζωμένη σε κοινωνικούς θεσμούς που όχι μόνο επιτρέπουν αλλά και ενθαρρύνουν την άσκηση φυσικής βίας προς τα παιδιά μέσω της χρήσης της πειθαρχίας. Η οικογένεια και το σχολείο αποβλέπουν στη διάπλαση του νέου ατόμου σε μια «κοινωνικοπολιτισμική προσωπικότητα» και καταλήγουν να διαμορφώνουν ένα νέο άτομο που ασπάζεται κοσμοθεωρικές αντιλήψεις ικανές να δημιουργήσουν τις πιο ισχυρές μορφές επιθετικότητας και βίας. (Τσιάντης Γ., Μανωλόπουλος Β., 1986)

Αντίθετα, σύμφωνα με τη θεωρία του Denver, η βίαιη συμπεριφορά των ενηλίκων προς τα παιδιά πρέπει ν' αποδοθεί στην ατομική ψυχοπαθολογία κάθε ενηλίκου. Τα ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά των δραστών μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα. (Αγάθωνος- Γεωργοπούλου Ε., 1987)

1. Ανωριμότητα και διαταραγμένη προσωπικότητα: Έχει διαπιστωθεί ότι οι γονείς που κακοποιούν, έχουν και οι ίδιοι κακοποιηθεί από τους δικούς τους γονείς επαναλαμβάνουν έτσι το ίδιο στη σχέση με τα παιδιά τους, μέσα από τους μηχανισμούς της ταύτισης με τον επιτιθέμενο.

2. Έλλειψη αυτοσεβασμού και χαμηλή αυτοεκτίμηση: Η αντίληψη ότι, σε μια δύσκολη κατάσταση, φταίνε οι πάντες εκτός από τους ίδιους.
3. Απαιτητικότητα και εγωκεντρισμός: Είναι γεμάτοι παράλογες προσδοκίες, αφού περιμένουν τα παιδιά να τους δείξουν αγάπη και υποδειγματική συμπεριφορά από τη βρεφική ακόμα ηλικία τους, και απαιτούν από αυτά μια στάση δέους, υποταγής και ευγένειας.
4. Κοινωνική απομόνωση και αποξένωση: Οι άνθρωποι που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία προτιμούν να ζουν σε σπίτια απομονωμένα από τον υπόλοιπο συνοικισμό.
5. Αλκοολισμός - ναρκωτικές ουσίες - ποινικό μητρώο: Έχει διαπιστωθεί από έρευνες ότι το 40% των περιπτώσεων κακοποιημένων παιδιών συνδεόταν με τη χρήση αλκοόλ και άλλων ναρκωτικών ουσιών από τους θύτες.
6. Χαμηλή νοημοσύνη: Το νοητικό επίπεδο των δραστών συχνά είναι οριακό και σε ορισμένες περιπτώσεις στο πλαίσιο της ελαφράς νοητικής στέρξης. Η κακοποίηση των παιδιών σε μια οικογένεια δεν είναι μεμονωμένη πράξη αλλά ένα συνολικό οικογενειακό πρόβλημα. (Παπαδόπουλος Γ.Ν., 1983)

Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες, υπάρχουν και κάποιοι άλλοι οι οποίοι πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη. Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι συνήθως υπάρχουν ορισμένα κοινά σημεία στα παιδιά που κακοποιούνται σωματικά, και κατέληξαν σε ορισμένες κατηγοριοποιήσεις:

1. Παιδιά γεννημένα εκτός γάμου, τα οποία γίνονται αιτία για να παντρευτούν οι γονείς τους παρά τη θέλησή τους.
2. Παιδιά που έρχονται στον κόσμο από άλλο πατέρα και όχι από τον νόμιμο σύζυγο της μητέρας.
3. Παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των γονιών τους είτε από πλευράς απόδοσης στο σχολείο είτε από πλευράς συμπεριφοράς προς τους γονείς.
4. Παιδιά που έρχονται στο κόσμο χωρίς τη θέληση των γονιών.
5. Δύσκολα παιδιά με αυξημένες ανάγκες για φροντίδα κινδυνεύουν περισσότερο να κακοποιηθούν, όπως και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, και, παιδιά με διαταραγμένο δεσμό με τη μητέρα τους. (Παπαδόπουλος Γ.Ν., 1983)

Η καθημερινή εμπειρία αποδεικνύει ότι τόσο οι κοινωνικοί όσο και οι ψυχοπαθολογικοί παράγοντες δημιουργούν το πρόβλημα της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών και οι ειδικοί που χειρίζονται το θέμα αυτό στην καθημερινή τους πρακτική θα πρέπει να είναι ενήμεροι των δυναμικών που το περιβάλουν.

ΑΙΤΙΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ

Οι μελέτες σχετικά με τη συμπτωματολογία έχουν αρχίσει να αποκαλύπτουν μοντέλα που αποδεικνύουν ότι σε κάθε περίπτωση συναισθηματικής κακοποίησης υπάρχουν αναγνωρίσιμοι αιτιολογικοί παράγοντες. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι μια διεξοδική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δείχνει την απροθυμία των ειδικών στις Η.Π.Α. και στην Ευρώπη να μελετήσουν και να αναλύσουν το περίπλοκο αυτό πρόβλημα.

Οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες έχουν μεγάλη σημασία. Έχει βρεθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό (40%) των γονέων που ανήκουν στην εργατική τάξη υποφέρουν από κατάθλιψη, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών τους. Προβλήματα που σχετίζονται με τις κακές συνθήκες κατοικίας, το περιβάλλον και τη φτώχεια, μεγαλώνουν τις δυσκολίες και φαίνεται να συσχετίζονται με την έναρξη και την εξέλιξη της κατάθλιψης. Το αποτέλεσμα είναι βέβαια ότι οι γονείς βρίσκονται συνεχώς σε ένταση και ξεσπούν στα παιδιά τους. Παράλληλα παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα συναισθηματικών διαταραχών, όπως υστερία, υστερική ψύχωση, νευρωτική ψυχαναγκαστική ιδεοληψία, καταστάσεις άγχους, νεύρωση και ούτω καθεξής. (Τσιάντης Γ., Μανωλόπουλος Β., 1986)

Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται αντιστροφή των ρόλων. Δηλαδή, οι γονείς περιμένουν από τα παιδιά τους να τους δείξουν αγάπη και κατανόηση και θεωρούν ότι στην ουσία τα παιδιά τους υπάρχουν για να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες. Είναι συνήθως γονείς με ναρκισσιστικές ανάγκες και μεγάλη ανωριμότητα. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι οι γονείς αντιμετωπίζουν τις προσβολές και τις επιθέσεις ενάντια στον εαυτό τους, για τον οποίο τρέφουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, μ' έναν αντισταθμιστικό τρόπο. Προσπαθούν δηλαδή απελπισμένα να κρατήσουν μια θετική εικόνα του εαυτού τους, έστω και επιφανειακά, απέναντι στα βαθύτερα συναισθήματα ανεπάρκειας. Αυτό το πραγματοποιούν με τη χρήση των επιθετικών μηχανισμών της προσβολής και της υποβάθμισης απέναντι στα παιδιά τους.

Οι διάφορες ενέργειες των γονέων που κακοποιούν συναισθηματικά τα παιδιά τους γίνονται ως ένα σημείο κατανοητές από πολλούς ερευνητές, όταν αποκαλύπτεται ότι και οι ίδιοι είχαν στη ζωή τους ανάλογες εμπειρίες και έχουν υιοθετήσει ανάλογη στάση για τη σχέση γονέα-παιδιού. Οι γονείς αυτοί χαρακτηρίζο-

νται από ακαμψία, ψυχαναγκασμό, έλλειψη ζεστασιάς προς το παιδί και έλλειψη ευελιξίας. Συμπερασματικά, υπάρχουν πέντε διαγνωστικές οικογενειακές ενότητες που έχουν προδιάθεση για επιζήμια συμπεριφορά, αν οι γονείς:

α) υποφέρουν από ψυχικές διαταραχές,

β) κάνουν κατάχρηση οινόπνευματων και ναρκωτικών,

γ) εμπλέκονται σε σοβαρές πιεστικές συναλλαγές,

δ) προβάλλουν τις ανεπαρκείς προσαρμογές της ζωής τους και

ε) μεταθέτουν τις σοβαρές προσωπικές τους συγκρούσεις. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

ΑΙΤΙΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ

Οι αιτιολογικοί παράγοντες που οδηγούν στη σεξουαλική κακοποίηση διακρίνονται στους παράγοντες εκείνους όπου οι υπαίτιοι βρίσκονται εκτός οικογένειας, και σε εκείνους όπου οι υπαίτιοι είναι μέσα στην οικογένεια.

Σχετικά με τους υπαίτιους εκτός της οικογένειας

Τα ερευνητικά στοιχεία που αφορούν τους υπαίτιους σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών συγκεντρώνονται από διάφορες πηγές, που είναι δυνατόν να επηρεάζουν τα αποτελέσματα. Οι περισσότερες κοινωνιολογικές και κλινικές μελέτες δεν αναφέρουν κάποιο χαρακτηριστικό προφίλ του υπαίτιου σεξουαλικής κακοποίησης. Τα χαρακτηριστικά που καταγράφονται πιο συχνά είναι τα εξής.

- α) σεξουαλική διέγερση από παιδιά,
- β) σεξουαλικές φαντασιώσεις με παιδιά
- γ) έντονες στερεότυπες απόψεις για σεξουαλικούς ρόλους και συμπεριφορά,
- δ) ελλειμματικές κοινωνικές δεξιότητες,
- ε) χαμηλή αυτοεκτίμηση,
- στ) κατάθλιψη,
- ζ) προβλήματα σχέσεων,
- η) αδυναμία ελέγχου της παρορμητικότητας,
- θ) αδυναμία ελέγχου του θυμού,
- ι) χρήση αλκοόλ και ουσιών.

Οι υπαίτιοι δεν μπορούν να ελέγξουν τις παρορμήσεις τους, εξαιτίας ψυχολογικών πιέσεων ή δυσλειτουργίας της προσωπικότητάς τους. Επιπλέον χαρακτηρίζονται από αδυναμία να συνεργαστούν με την εξουσία, την ύπαρξη σοβαρών συγκρούσεων εξάρτησης, την έλλειψη κρίσης, την ανικανότητα να διδαχθούν από τις εμπειρίες τους και μια προφανή έλλειψη ενοχής που τους επιτρέπει να επιρρίπτουν τις ευθύνες στο θύμα τους και ν' αρνούνται τα προβλήματά τους. (Ματσανιώτης Ν., 1999)

Σύμφωνα με την Αρτινοπούλου, «η μη ομαλή ψυχολογική ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, η εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους, οι παιδικές

συναισθηματικές ανάγκες τους, ο χαμηλός βαθμός αυτοεκτίμησης, η αδεξιότητα στις κοινωνικές σχέσεις με τους ενήλικους, οι ορμονικές διαταραχές που επηρεάζουν την σεξουαλικότητά τους, οι εσωτερικές συγκρούσεις για το πρόσωπο της μητέρας τους και οι φόβοι του ευνουχισμού, ο μη αποτελεσματικός έλεγχος των ενστίκτων τους σε συνδυασμό με διάφορες ψυχώσεις και με τη χρήση οινόπνευματος, αποτελούν τους κυριότερους αιτιολογικούς παράγοντες της παιδοφιλικής και κατ' επέκταση αιμομικτικής συμπεριφοράς». (Αρτινοπούλου Β., 1996)

Ακόμη, σύμφωνα με τους ερευνητές ο υπαίτιος δεν ανήκει σε συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα, ούτε είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Ο παιδεραστής ανήκει σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης των παιδιών δεν είναι διαταξικό. Ούτε η κοινωνική θέση ούτε η μόρφωση και ο πλούτος, η καλλιέργεια ή η μιζέρια και η φτώχεια παίζουν ρόλο σ' αυτή την απεχθή εγκληματική δράση. Παιδόφιλοι υπάρχουν παντού. Έρευνα του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού έδειξε ότι: «οι υπαίτιοι της σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης των παιδιών προέρχονται απ' όλες τις κοινωνικές τάξεις, θρησκείες και επαγγέλματα. Συχνά εξασκούν κάποιο επάγγελμα που τους επιτρέπει να βρίσκονται σ' επαφή με τα παιδιά. Σχεδόν πάντα έχουν δικά τους παιδιά. Αναζητούν τα θύματά τους στο οικογενειακό τους περιβάλλον και συχνά παρενοχλούν σεξουαλικά ή κακοποιούν τα δικά τους παιδιά».(Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1999)

Άλλες μελέτες έχουν δείξει ότι πολλοί υπαίτιοι / θύτες σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών έχουν υπάρξει και οι ίδιοι θύματα σωματικής ή και σεξουαλικής κακοποίησης ως παιδιά. Η εφαρμογή αυτών των εμπειριών σε μικρά παιδιά προσδίδει συχνά στους υπαίτιους αίσθημα δύναμης, που μπορεί να είναι ο μόνος τρόπος με τον οποίο έχουν μάθει να συναλλάσσονται. Θύτες και θύματα παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά που ενισχύουν την κυκλική μορφή του φαινομένου. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι:

1. Η ζωή σε μια δυσλειτουργική οικογένεια που δεν μπορούσε να καλύψει τις συναισθηματικές τους ανάγκες, θυματοποιώντας τους ως παιδιά με διάφορους τρόπους .
2. Η χαμηλή αυτοεκτίμηση και η έλλειψη εμπιστοσύνης.

Δύο στους τρεις θύτες έχουν υπάρξει θύματα ως παιδιά, και ένας στους τρεις άρχισαν να επιδίδονται σε σεξουαλική κακοποίηση παιδιών πριν από τα 18 τους χρόνια. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι όλα τα παιδιά θύματα θα εξελιχθούν σε ενήλικες δράστες. Πολλά παιδιά που έχουν υποστεί σεξουαλική παραβίαση μεγαλώνουν και εξελίσσονται σε τρυφερούς ενήλικες και γονείς. Οι τρόποι που χρησιμοποιούν οι θύτες για να προσεγγίσουν τα παιδιά-θύματα σχετίζονται με την αναπλήρωση του γονεϊκού και οικογενειακού ελλείμματος. (Ματσανιώτη Ν., 1999)

Μελέτη 91 υπαίτιων σεξουαλικών εγκλημάτων στην Αγγλία αφορά καταδικασμένους δράστες που συμμετείχαν σε θεραπευτικά προγράμματα. Όλοι είχαν ήδη καταδικαστεί από 9 μήνες ως ισόβια, και παρακολουθούσαν τα προγράμματα αυτά μέσα και έξω από την φυλακή. Η συγκεκριμένη μελέτη είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί οι ίδιοι οι δράστες περιέγραψαν τους τρόπους που αναζήτησαν για να πείσουν τελικά τα θύματά τους. Στρατηγικές που χρησιμοποίησαν ήταν:

- α) παιχνίδια και σπορ με παιδιά,
- β) διδασκαλία μουσικού οργάνου,
- γ) περίπατο-βόλτα,
- δ) διήγηση ιστοριών,
- ε) προσφορά στοργής, κατανόησης στο παιδί.

Σύμφωνα με μαρτυρίες των δραστών αυτών:

- α) το 84% είπε ότι οι στρατηγικές αυτές χρησιμοποιούνταν σταθερά από τη στιγμή που αποδεικνύονταν επιτυχημένες, ενώ το 14% είπε ότι επηρεάστηκε από πορνογραφικές ταινίες και έντυπο υλικό,
- β) 2 στους 3 είχαν μία τουλάχιστον εμπειρία σεξουαλικής θυματοποίησης σε ηλικία κατά μέσο όρο 12,5 ετών,
- γ) 1 στους 3 ήταν κάτω από 16 ετών όταν ένωσε σεξουαλική έλξη για παιδιά,
- δ) όλοι άρχισαν να κακοποιούν σεξουαλικά μικρά κυρίως παιδιά πριν από τα 18 τους χρόνια, 1-3 χρόνια μετά την πρώτη φορά που ένωσαν έλξη για παιδιά. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Οι δράστες περιγράφουν τα παιδιά-θύματα ως

- α) παιδιά με οικογενειακά προβλήματα,
- β) παιδιά μοναχικά και εσωστρεφή,
- γ) παιδιά με χαμηλή αυτοεκτίμηση και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους,
- δ) παιδιά με δυσκολία να επιλέγουν σχέσεις εμπιστοσύνης. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Οι κοινωνιολογικές αυτές μελέτες αφορούν υπαίτιους σεξουαλικής κακοποίησης μέσα στην οικογένεια και έξω από αυτή, που έχουν συλληφθεί και καταδικασθεί. Τι συμβαίνει όμως όταν ο θύτης είναι ο ίδιος ο γονιός του παιδιού;

Σχετικά με τους Γονείς - θύτες

Μελέτες αναφέρουν ότι ο πατέρας δράστης ζηλεύει και επιθυμεί το παιδί του, στη ζωή του οποίου επεμβαίνει έντονα, ανεξάρτητα από την ηλικία του, και συχνά είναι ένα άτομο που αναζητά στη σχέση με τη γυναίκα του μια εξιδανικευμένη εικόνα της μητέρας του. Μπορεί να κακοποιεί ένα ή περισσότερα δικά του παιδιά. Άλλα θύματά του μπορεί να αναζητηθούν και έξω από το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον. Τυπικός δράστης είναι συνήθως ο πατέρας, με θύματα τα κορίτσια. Με τη σταδιακή όμως διερεύνηση του προβλήματος, αποκαλύπτονται όλο και μεγαλύτερα ποσοστά με δράστες γυναίκες και θύματα αγόρια. Συχνά οι υπαίτιοι έχουν βιώσει σε πρώιμη ηλικία απόρριψη από τη μητέρα τους και εγκατάλειψη από τον πατέρα τους.

Η βιβλιογραφία παρουσιάζει δύο διαφορετικά σενάρια αναφορικά με την προσωπικότητα του πατέρα δράστη, που όμως οδηγούν και τα δύο στο ίδιο αποτέλεσμα. Το πρώτο σενάριο περιγράφει τον υπαίτιο ως παθητικό, εξαρτημένο άνδρα, που ξεκινά το γάμο του έχοντας έντονο αίσθημα κατωτερότητας. Σε έναν τέτοιου είδους γάμο, η γυναίκα είναι κυρίαρχη, ανικανοποίητη και αρχίζει ν' απομακρύνεται από τον άνδρα της γεμάτη θυμό και απογοήτευση. Ο σύζυγος ασελγεί εναντίον της προσιπής κόρης, αναζητώντας τη συναισθηματική υποστήριξη που του στερεί η γυναίκα του. Οι περισσότεροι μάλιστα αιμομικτικοί πατέρες κάνουν κατάχρηση οινόπνευματων.

Υποστηρίζεται ότι η μέθη του πατέρα λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας, που οδηγεί στην απώλεια ελέγχου των παρορμήσεων και του επιτρέπει να υποκύψει στις αιμομικτικές του επιθυμίες.

Σύμφωνα με το δεύτερο σενάριο, ο πατέρας δυναστεύει και εκφοβίζει, αντί να έχει παθητικό ρόλο. Καταχράται τη δύναμη της θέσης του στην οικογένειά του, προκειμένου να ικανοποιήσει τις προσωπικές του ανάγκες για ισχύ και έλεγχο. Δεδομένης της παθολογίας του, δεν τον ενδιαφέρει αν βλάπτει έτσι τους άλλους. Ο ισχυρός πατέρας καταπιέζει την ανεπαρκή γυναίκα του και αποκτά αιμομικτικές σχέσεις με την κόρη του, σαν ένα είδος εκδίκησης εναντίον της συναισθηματικά απομακρυσμένης γυναίκας του.

Παρά το γεγονός ότι στη μεγάλη τους πλειοψηφία οι δράστες είναι άνδρες, οι γυναίκες δεν λείπουν παντελώς από τη σκηνή. Η ευθύνη τους για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών έχει πρόσφατα τεθεί ανοιχτά ως πρόβλημα. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Οι γυναίκες αυτουργοί χαρακτηρίζονται ως αυστηρές, εχθρικές, ψυχρές, και απορριπτικές. Στη βιβλιογραφία γίνονται έντονοι υπαινιγμοί ότι οι γυναίκες αυτές είχαν εμπειρίες σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία. Επομένως η σεξουαλική τους συμπεριφορά δεν είναι κάτι παράξενο γι' αυτές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση της γυναίκας απέναντι στη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών της από τον άνδρα της ή τον εραστή της. Κλινική μελέτη του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, διερεύνησε το ρόλο της μητέρας σε περιπτώσεις σεξουαλικής παραβίασης μέσα στην οικογένεια. Σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, η μητέρα διαγράφεται ψυχικά υποταγμένη και εξαρτημένη, ανώριμη, συναισθηματικά απύσχα, μη προστατευτική. Λόγω αυτών των χαρακτηριστικών, αφήνει το παιδί να εμπλακεί σε ρόλους που η ίδια αδυνατεί να εκπληρώσει. Την απόφαση της μητέρας να αποκαλύψει το πρόβλημα καθορίζουν παράγοντες, όπως:

- α) η έκταση της οικογενειακής παθολογίας και δυσλειτουργίας,
- β) η σοβαρότητα και τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής παραβίασης γ) η ποιότητα της συζυγικής σχέσης,
- δ) η ποιότητα του δεσμού μητέρας-παιδιού. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1991)

Τις περισσότερες φορές η μητέρα γνωρίζει τι συμβαίνει, είτε γιατί της το έχει εκμυστηρευθεί το παιδί είτε γιατί το έχει η ίδια αντιληφθεί. Είναι πιθανό οι μητέρες να δέχονται το πρόβλημα, επειδή αδυνατούν να το εμποδίσουν. Ιδιαίτερα αδύναμες είναι οι γυναίκες που έχουν παρόμοιες εμπειρίες και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον συζυγικό και μητρικό τους ρόλο. Μητέρες που δεν έχουν τα απαραίτητα εφόδια αλλά

και την τόλμη να αυτονομηθούν και να αναλάβουν οι ίδιες την προστασία των παιδιών τους. Συχνά μάλιστα στο όνομα του οικογενειακού δεσμού δεν στηρίζουν το παιδί τους στην αποκάλυψη της κακοποίησης, αλλά πολλές φορές το πιέζουν να μην αντιδρά. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1991)

Επίσης, παράγοντας που δείχνει να παίζει σημαντικό ρόλο, είναι η σχέση μητέρας-παιδιού. Η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ μητέρας και κόρης βάζει σε κίνδυνο την τελευταία. Μια μητέρα που ενδιαφέρεται για τις ασχολίες του παιδιού της, θα υποψιαστεί τους πιθανούς κινδύνους που κρύβει το περιβάλλον. Στην περίπτωση που η μητέρα είναι ψυχρή, απόμακρη ή άρρωστη, ο κίνδυνος γίνεται μεγαλύτερος. Παράλληλα, η αδύναμη μητέρα καθιστά την κόρη της πιο ευάλωτη, καθώς η τελευταία αναλαμβάνει πιο εύκολα το ρόλο του θύματος. Επίσης, μια αυστηρή μητέρα που τιμωρεί την κόρη της για τις σεξουαλικές της απορίες, την προτρέπει να ικανοποιήσει την περιέργεια της διαμέσου κάποιου τρίτου. Συνεπώς η μητέρα μπορεί να συντελεί καταλυτικά στην απόκρυψη του προβλήματος, στην προσπάθειά της να διατηρήσει τον οικογενειακό πυρήνα αλλά και την εικόνα του προς τα έξω. Διότι η σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού μέσα στην οικογένεια ταυτίζεται σχεδόν πάντα με την παραβίαση του αιμομικτικού φραγμού, που στις σύγχρονες κοινωνίες προκαλεί απέχθεια. (Πουλάκη Κ., 1990)

Είναι φανερό λοιπόν ότι το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί πεδίο υψηλού κινδύνου για περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών. Σύμφωνα με μελέτες, οι κυριότεροι ατομικοί και κυρίως κοινωνικοί παράγοντες που το καθιστούν επικίνδυνο είναι οι εξής:

1. Η παρουσία στην οικογένεια ενός πρώην θύματος σεξουαλικής κακοποίησης.
2. Προβλήματα στις σεξουαλικές σχέσεις του ζευγαριού.
3. Προβλήματα υγείας στους γονείς.
4. Διάφορα σοβαρά οικογενειακά προβλήματα.
5. Άγαμη μητέρα.
6. Η παρουσία πατριού ή συντρόφου της μητέρας.
7. Χαμηλό κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο των γονέων, χωρίς ωστόσο να είναι σπάνιο το φαινόμενο και σε ανώτερες κοινωνικές τάξεις.
8. Σύγχυση των οικογενειακών ρόλων και η απουσία ορίων.

9. Η παρουσία κάποιας ψυχοπαθητικής προσωπικότητας.

10. Ο ισχυρός και παθολογικά στενός δεσμός μεταξύ των μελών της οικογένειας. (Πουλάκη Κ., 1990)

Μία από τις κλινικές μελέτες του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού αφορά την εκτίμηση της οικογένειας στο στάδιο της αποκάλυψης της σεξουαλικής κακοποίησης στην Εισαγγελία Ανηλίκων Αθηνών.

Σύμφωνα με τη μελέτη, στην Εισαγγελία καταλήγουν πιο συχνά οι οικογένειες με χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, και σαφώς πιο σπάνια οικογένειες μεσαίων και υψηλών στρωμάτων, οι οποίες, καθώς είναι ικανές να αποκτήσουν ικανή νομική κάλυψη, καταλήγουν σε εξωδικαστικές λύσεις, χωρίς την αναφορά στις εισαγγελικές αρχές ή την παρέμβασή τους. Κατά το στάδιο της αποκάλυψης, παρατηρήθηκαν δύο διαδοχικές συναισθηματικές κινήσεις. Αρχικά ήρθαν στην επιφάνεια συγκρούσεις και διάθεση της μητέρας να προστατεύσει το παιδί. Σε ένα δεύτερο στάδιο, η οικογένεια επανερχόταν στην προηγούμενη παθολογική κατάσταση. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1992)

Ο άνθρωπος, με τη συμμετοχή του στο θεσμό της οικογένειας ήδη από τη γέννησή του, δέχεται τη πρώτη μορφή άσκησης εξουσίας. Αρκεί να εξετάσουμε στο εσωτερικό της οικογένειας τη θέση της γυναίκας σε σχέση με τον άνδρα και τη θέση του παιδιού σε σχέση με τους ενήλικες γονείς. Η κοινωνικοποίηση στο εσωτερικό της οικογένειας συντελείται συχνά μέσα από διαδικασίες και πρακτικές που προετοιμάζουν το άτομο να δεχθεί την εξουσιαστική δομή του κράτους και των υπόλοιπων θεσμών της κοινωνίας. Μιας κοινωνίας η οποία, αυτούς που θα τολμήσουν να καταγγείλουν, να σπάσουν το νόμο της σιωπής και να ξεπεράσουν την ντροπή της θυματοποίησής τους, τους αντιμετωπίζει με ματιά καχύποπτα. Τα θύματα παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης αποτελούν μάλιστα ειδική περίπτωση, επειδή τις περισσότερες φορές γνωρίζουν τον υπαίτιο, του έχουν εμπιστοσύνη και δεν τολμούν να αναφέρουν την κακοποίηση στο αρχικό της στάδιο. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1992)

Όταν αργότερα την αποκαλύπτουν, πολλές φορές ενήλικες πια, στιγματίζονται με την ετικέτα του θύματος και είναι σαν να κακοποιούνται ξανά. «Τα παιδιά λένε ψέματα», είναι η μόνιμη απάντηση εκείνων που κατηγορούνται για παντός είδους σεξουαλικές κακοποιήσεις. Τα παιδιά, όμως, υποστηρίζουν οι ειδικοί, λένε πάντα την

αλήθεια. Το 95% των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης καταγγέλλουν πραγματικά γεγονότα. Επίσης, όπως συμβαίνει με όλες τις διαταραχές, έτσι και με την παιδοφιλία, η κοινωνία και οι επίσημοι εκπρόσωποί της αρέσκονται να ενοχοποιούν αποκλειστικά τους υπαίτιους, παραμένοντας έτσι στην επιφάνεια του προβλήματος. Και αυτό, όπως αποδεικνύεται αργότερα, αποτελεί επιδερμική αντιμετώπιση. (Αδαμίδης Δ., 1995)

Τα χαρακτηριστικά των οικογενειών που εμπλέκονται στη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών ποικίλουν. Όπως τα θετά ή υιοθετημένα παιδιά, τα παιδιά που ζουν σε ανάδοχες οικογένειες ή σε οικογένειες που βρίσκονται σε δικαστικές διαμάχες ή σε οικογένειες όπου ασκείται συχνά σωματική βία αποτελούν πληθυσμό υψηλού κινδύνου. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι οικογενειακοί δεσμοί δεν είναι ισχυροί, τα παιδιά δεν εποπτεύονται επαρκώς, και το ενδιαφέρον των γονέων είναι εστιασμένο στις δικές τους επιδιώξεις και όχι στο συμφέρον των παιδιών.

Έχει διαπιστωθεί από έρευνες ότι ψυχολογική διαταραχή και απόσυρση μπορεί να βασίζεται στην παθολογία ενός βίαιου και μη σταθερού οικογενειακού περιβάλλοντος. Τα ιστορικά πολλών κοινωνικοπαθών ατόμων που έχουν εμπλακεί σε διάφορες αντικοινωνικές και εγκληματικές πράξεις ενισχύουν αυτή την άποψη. Τα άτομα αυτά έχουν ζήσει σε ένα αποστερημένο οικογενειακό περιβάλλον. Σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από έλλειψη συναισθηματικής ανταπόκρισης, από διαταραγμένη παιδική εμπειρία και από μια ατμόσφαιρα όπου επικρατεί διαμάχη και βία. Μελέτες οικογενειών και παιδιών δίνουν πληροφορίες σχετικά με τα αίτια δυσλειτουργίας της οικογένειας, της διάσπασής τους και τις καταστροφικές επιπτώσεις, που οι καταστάσεις αυτές έχουν πάνω στα μέλη της οικογένειας και ιδιαίτερα στα μικρά παιδιά. Όταν μια οικογένεια πάσχει από ένα ή περισσότερα προβλήματα μέχρι ενός βαθμού όλα τα μέλη της υφίστανται τις επιπτώσεις τους.

Για παράδειγμα, οι σύζυγοι υποφέρουν από συνεχείς διαμάχες και από την έλλειψη ικανοποίησης στις σχέσεις τους. Σαν αποτέλεσμα, τα παιδιά αντιμετωπίζουν συνεχώς τις ανησυχίες και τα ψυχολογικά προβλήματα των ενηλίκων. Οι βίαιες διαμάχες των γονέων και τα ανώριμα ξεσπάσματά τους συχνά καθιστούν τα παιδιά θύματα καταστάσεων, πάνω στις οποίες δεν έχουν κανένα έλεγχο. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Για πολλούς επίσης γονείς που η επιθυμία τους για το ιδανικό παιδί δεν έχει εκπληρωθεί εξαιτίας σωματικών ή διανοητικών ελλείψεων του, θεωρούν ένα τέτοιο

παιδί σαν βάρος. Δεν κακοποιούν το παιδί σωματικά, πλην όμως αποτυγχάνουν στο να του δώσουν την επιπλέον συναισθηματική φροντίδα που χρειάζεται. Απομακρύνονται ψυχολογικά από το παιδί, αν και του δίνουν τη (φυσική) φροντίδα. Σε πολλές περιπτώσεις, το παιδί αγνοείται ή απορρίπτεται όχι εξαιτίας ενός σωματικού ή διανοητικού ελαττώματος, αλλά κυρίως επειδή δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των γονέων για υψηλές αθλητικές ή ακαδημαϊκές επιδόσεις.

Πολλοί από αυτούς τους γονείς αρνούνται να δουν τις επιπτώσεις που ο ρόλος τους έχει στην ανάπτυξη του παιδιού. Συνήθως, πάσχουν από κατάθλιψη και δεν έχουν τη θέληση να ζητήσουν και να αποδεχθούν βοήθεια. Ενώ σε γονείς, που η συναισθηματική διαταραχή του παιδιού τους έχει τις ρίζες της σε κληρονομικούς ή γενετικούς λόγους, δεν παρατηρούμε ούτε την έλλειψη θέλησης ούτε αρνητικές αντιδράσεις. Μετά από μια περίοδο αδράνειας, οι γονείς αυτοί συνήθως ζητούν βοήθεια. Για τον ειδικό, αυτό είναι μια αρχική διαγνωστική ένδειξη για τον καθορισμό ψυχολογικής διαταραχής, που έχει τη βάση της σε γενετικούς παράγοντες. (Lauer W., Laurie I. S., Salus M.K., Broadhurst D., 1979)

Γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους είναι πολύ δύσκολο να γίνουν αντιληπτοί και να εντοπισθούν. Επειδή τέτοιοι γονείς, αν και είναι ψυχολογικά άρρωστοι, μπορούν και λειτουργούν διατηρώντας τη φροντίδα του σπιτιού και τη φροντίδα των παιδιών τους, αν και αυτή μπορεί να είναι υποτυπώδης. Σε αυτή την περίπτωση, κανείς ειδικός δεν πρόκειται να επιτύχει την απομάκρυνση του παιδιού από κοντά τους, εάν οι γονείς αρνηθούν να συνεργασθούν μαζί τους. Αυτοί οι γονείς, συνήθως, είναι απασχολημένοι με τις δικές τους ανάγκες εξάρτησης και δεν είναι ικανοί να δώσουν στα παιδιά τους τις εμπειρίες εκείνες που μπορούν να τους επιτρέψουν να νιώθουν ότι τα αγαπούν και τα θέλουν. Έτσι, τα παιδιά αυτά υπόκεινται σε απόρριψη, τους δημιουργούνται ανησυχίες και ανασφάλεια, που τα οδηγεί σε αντεκδίκηση, επαναστατικότητα ή και απόσυρση. Οι γονείς, τότε, νιώθουν απόρριψη και ότι το παιδί δεν εκτιμά την προσπάθειά τους. Έτσι, αναπτύσσεται μία σχέση μη υγιούς επικοινωνίας μεταξύ του παιδιού και των γονέων. (Lauer W., Laurie I. S., Salus M.K., Broadhurst D., 1979)

Πολλοί από αυτούς τους γονείς σαν παιδιά είχαν υποβληθεί σε στερήσεις και είχαν παραμεληθεί, με αποτέλεσμα την περιορισμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Συνήθως, δείχνουν ανωριμότητα σαν άτομα, είναι ψυχαναγκαστικά και τείνουν να επιζητούν άμεση ικανοποίηση. Τα χαρακτηριστικά αυτά φαίνονται στις σχέσεις

τους με τα παιδιά τους, αφού δεν είναι ικανοί να ασκούν πραγματικό έλεγχο και πειθαρχία και αφού γίνονται ανταγωνιστικοί και πεισματικά αποσύρουν δικαιώματα που τους έχουν δώσει.

Οι γονείς αυτοί, ξαφνικά, μετακινούνται από μια στάση παθητικότητας και απόσυρσης σε μια ηφαισιώδη, βίαιη και εχθρική επικοινωνία με τα παιδιά τους. Ακόμη, τους διακρίνει λεκτική βαναυσότητα και έλλειψη πολιτισμένης συμπεριφοράς απέναντι στα παιδιά.

Αυτοί οι γονείς συνήθως είναι άτομα που έχουν συνεχείς οικονομικές ανάγκες, κοινωνική ανασφάλεια, χρόνια εξάρτηση και περιοδικές κρίσεις. Δεν έχουν την ικανότητα να επιλύουν προβλήματα, όπως στην ανταπόκριση ιατρικών αναγκών και στο χειρισμό συμπεριφοριακών προβλημάτων των παιδιών τους. Πολλές φορές, η κατάθλιψη ακινητοποιεί αυτούς τους γονείς, οι οποίοι τείνουν να θεωρούν μοιρολατρική τη ζωή και αποξενώνονται και αυτοί, αλλά και τα παιδιά τους από την κοινωνία. Εξαιτίας της αποστερημένης ζωής τους και των οικογενειακών τους ελλείψεων, οι γονείς αυτοί δεν δίνουν στα παιδιά τους τη σωστή γονική φροντίδα. (Lauer W., Laurie I. S., Salus M.K., Broadhurst D., 1979)

Πολλά από τα δυναμικά αυτά έχουν σχέση όχι μόνο με τις οικογένειες που ψυχολογικά κακοποιούν τα παιδιά τους, αλλά και με τις οικογένειες που τα παραμελούν. Και ενώ ο όρος "παραμέληση" είναι ένας όρος ευρύς και περιεκτικός, ο όρος "ψυχολογική παραμέληση" αναφέρεται στα αποτελέσματα ορισμένων καταστάσεων και περιστάσεων που πιθανόν να δημιουργούν μια σύντομη ή μακράς διάρκειας ψυχολογική αστάθεια που εξαρτάται από το βαθμό και τη διάρκεια ύπαρξής τους. Όλα τα παιδιά που εκτίθενται σε ορισμένες καταστάσεις παραμέλησης δεν είναι κατά ανάγκη ψυχολογικά κακοποιημένα. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Για παράδειγμα, μια άπορη οικογένεια δεν παραμελεί πάντοτε τα παιδιά της, όμως μια άπορη οικογένεια που έχει ψυχολογικά προβλήματα είναι πιθανόν να κακοποιεί το παιδί της.

Παρομοίως, η οικονομική επιτυχία μιας οικογένειας δεν είναι δικλείδα ασφαλείας ότι τα παιδιά της δεν θα κακοποιηθούν ψυχολογικά. Σε μια εύπορη οικογένεια, που έχει αφθονία αγαθών, αλλά που οι γονείς είναι συναισθηματικά μακριά από τα παιδιά ή που είναι ψυχολογικό άρρωστοι, είναι βέβαιο ότι τα παιδιά θα

υποστούν ψυχολογική κακοποίηση. Γι' αυτό η φτώχεια αυτή καθ' αυτή δεν σημαίνει ότι συνεπάγεται ψυχολογική κακοποίηση. Παρομοίως, αφθονία ή πλούτος δεν μπορούν να εκληφθούν ως εγγύηση της απουσίας της. Βεβαίως, όμως, φτώχεια ή πλούτος πρέπει να θεωρούνται μαζί με τα χαρακτηριστικά που σχολιάσθηκαν προηγουμένως στον καθορισμό για την ύπαρξη κακοποίησης σε μια οικογένεια. (Μουζακίτης Χ., 1990)

ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ

Το φαινόμενο της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο αποτελεί ένα αρκετά περίπλοκο νομικό ζήτημα, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, τη δυσκολία να ορίσουμε το «πορνογραφικό» καθεστώς μιας παγκόσμιας κοινωνίας, όπως είναι το διαδίκτυο, όπου ενέχονται αρκετές πολιτισμικές, ηθικές και νομικές μεταβλητές. (Akdeniz, 1997)

Αναμφίβολα, οι νομικοί ορισμοί είναι σημαντικοί στις νομικές οπτικές του φαινομένου και πιο συγκεκριμένα στο σχεδιασμό και την εφαρμογή προληπτικής πολιτικής ή γενικότερων στρατηγικών αντιμετώπισης και ελέγχου.¹²

Από την άλλη, η διαδικασία παραγωγής και συλλογής παιδικού πορνογραφικού υλικού είναι κυρίως ψυχολογική. Πιο συγκεκριμένα, το υλικό αυτό που αποτελεί σεξουαλικό ερέθισμα για κάποιον ενήλικο δε σχετίζεται απαραίτητα και συνολικά με το περιεχόμενο, αλλά με τον τρόπο που θα το αντιληφθεί το άτομο και θα το νοηματοδοτήσει. Για παράδειγμα, μια φωτογραφία που απεικονίζει ένα παιδί που φοράει εσώρουχα, δεν έχει εμφανώς σεξουαλικό περιεχόμενο, αλλά μπορεί να εξάρει τη φαντασία ενός παιδόφιλου και να λειτουργήσει γι' αυτόν διεγερτικά. Για το λόγο αυτό, προκειμένου να κατανοήσουμε πληρέστερα τη φύση του φαινομένου της παιδικής πορνογραφίας είναι απαραίτητη η γνώση του προφίλ του δράστη. (Taylor, 2002)

Βέβαια, πρέπει να επισημανθεί ότι όταν αναφερόμαστε στην ομάδα των δραστών, αυτή δεν είναι σε καμία περίπτωση ομοιογενής, όπως επίσης ομοιογένεια δεν υπάρχει και στα κίνητρά της.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στους συλλέκτες και διαχειριστές παιδικού πορνογραφικού υλικού στο διαδίκτυο περιλαμβάνονται άτομα με ψυχοσεξουαλική διαταραχή και συγκεκριμένα παιδοφιλία,¹³ «πελάτες» του διαδικτύου που αναζητούν καινούριες σεξουαλικές εμπειρίες, αλλά και «επαγγελματίες» που κερδοσκοπούν διακινώντας

¹² Βλ. το νομικό σκέλος, όπου η ενδελεχής πραγμάτευση των σχετικών ζητημάτων.

¹³ Στο διαγνωστικό εγχειρίδιο DSM-IV, η παιδοφιλία αναφέρεται ως σεξουαλική διαταραχή και συγκεκριμένα, είναι τύπος παραφιλίας με τα εξής χαρακτηριστικά: I. για μια περίοδο 6 μηνών, επαναλαμβανόμενες, έντονες, σεξουαλικά διεγερτικές φαντασιώσεις, σεξουαλικές παρορμήσεις ή συμπεριφορές που αφορούν την σεξουαλική δραστηριότητα με ένα παιδί ή παιδιά πριν από την εφηβεία (γενικά ηλικίας 13 ετών ή νεότερα), II. οι φαντασιώσεις, οι σεξουαλικές παρορμήσεις ή οι συμπεριφορές προκαλούν κλινικά σημαντική ενόχληση ή έκπτωση των κοινωνικών, επαγγελματικών ή άλλων σημαντικών περιοχών της λειτουργικότητας, III. το άτομο είναι τουλάχιστον 16 ετών και τουλάχιστον 5 χρόνια μεγαλύτερο από το παιδί ή τα παιδιά του κριτηρίου A.

και (ανα)παράγοντας παιδικό πορνογραφικό υλικό καθώς και άλλοι. (Save the children Europe Group, 2004) Επομένως, η οποιαδήποτε προσπάθεια γενίκευσης σχετικά με τα χαρακτηριστικά των δραστών απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή.

Επιπλέον, είναι απαραίτητο να επισημανθούν πολλοί μύθοι και στερεότυπα σχετικά με το προφίλ των δραστών. Για παράδειγμα, συνδέεται συχνά ο δράστης σεξουαλικών εγκλημάτων σε βάρος παιδιών στο διαδίκτυο με κάποιον άγνωστο παιδόφιλο που καταφέρνει να τα εξαπατήσει προκειμένου να τα απαγάγει ή να ασελήσει εις βάρος τους. Πρόσφατη έρευνα του Πανεπιστημίου New Hampshire, σε εθνικό δείγμα περιπτώσεων σεξουαλικών εγκλημάτων εναντίον παιδιών μέσω του διαδικτύου, οι οποίες οδηγήθηκαν στη δικαιοσύνη στις Ηνωμένες Πολιτείες, έδειξε ότι οι δράστες δεν ήταν παιδόφιλοι, σε γενικές γραμμές δεν παραπλάνησαν τα θύματά τους προσποιούμενοι ότι ήταν συνομήλικοί τους, αφού είχαν οι περισσότεροι από αυτούς γνωστοποιήσει την ηλικία τους και δεν θεωρούνταν άγνωστοι στα παιδιά-θύματα, αφού είχαν αναπτύξει σχέσεις εμπιστοσύνης μέσα από τη συχνή επικοινωνία. (Wolak J., Mitchell K., Finkelhor D., 2003)

Νεώτερο μάλιστα “hardcore” υλικό παιδικής πορνογραφίας που παράγεται στις Η.Π.Α., την Αυστραλία και τη Δυτική Ευρώπη και διακινείται στο διαδίκτυο αφορά σχεδόν αποκλειστικά εικόνες ασέλγειας παιδιών που λαμβάνουν χώρα στην κουζίνα, στο σαλόνι, στην κρεβατοκάμαρα του σπιτιού του ίδιου του παιδιού ή του φωτογράφου. (Taylor M, 1999) Ανεξάρτητα, ωστόσο, από τον τόπο, τον χρόνο ή το περιεχόμενο της εικόνας, κάθε φορά που η φωτογραφία ή η εικόνα (στην περίπτωση επεξεργασμένης φωτογραφίας) ενός παιδιού γίνεται προσβάσιμη για την ικανοποίηση σεξουαλικών σκοπών κάποιων ενηλίκων το παιδί θυματοποιείται εκ των πραγμάτων. (Taylor, Qualye, 2001)

Αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζει η τυπολογία των εγκλημάτων της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο, που δημοσίευσε πρόσφατα το Ινστιτούτο Εγκληματολογίας της Αυστραλίας, κατατάσσοντας τους δράστες, ανάλογα με τα κίνητρά τους, σε μία συνεχή κατάταξη, από αυτούς που δεν εμπλέκονται άμεσα με το παιδί έως και αυτούς που αναπτύσσουν άμεσες σεξουαλικές επαφές. (Krone, 2004) Περιγράφει εννέα τύπους δραστών:

1. Ο πρώτος αναφέρεται σε αυτόν που «σερφάρει» στο διαδίκτυο, συναντά ακούσια υλικό παιδικής πορνογραφίας και αποφασίζει να το κρατήσει. Το εάν

ο συγκεκριμένος χρήστης συνέλεξε το υλικό συμπτωματικά θα φανεί από το κατά πόσο θα συνεχίσει αυτή τη δραστηριότητα που ξεκίνησε τυχαία.

2. Ο δεύτερος τύπος χρήστη αναφέρεται στο άτομο που έχει προσωπικές σεξουαλικές φαντασιώσεις και μόνο με παιδί, τις οποίες αποτυπώνει σε κείμενα ψηφιακής μορφής στον υπολογιστή του, ή χρησιμοποιεί ψηφιακές φωτογραφίες για προσωπική του χρήση, χωρίς ωστόσο να έχει την πρόθεση να τις μοιραστεί με άλλους.
3. Ο τρίτος τύπος είναι ο λεγόμενος «αλιευτής» ("trawler") ο οποίος αναζητά ενεργά υλικό παιδικής πορνογραφίας χρησιμοποιώντας και άλλους χρήστες με παρόμοια ενδιαφέροντα. Ο Taylor (1999) αναφέρει τρεις εκδοχές του συγκεκριμένου τύπου δράστη: I. τον σεξουαλικά «παμφάγο» χρήστη πορνογραφίας, όπου η παιδική πορνογραφία είναι απλά τμήμα των ενδιαφερόντων του και όχι αυτοσκοπός, II. τον χρήστη που πειραματίζεται σεξουαλικά, αλλά δεν το επιδιώκει περαιτέρω και III. τον «φιλελεύθερο» χρήστη που επιβεβαιώνει με την αναζήτηση παιδικής πορνογραφίας το δικαίωμά του να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε όποιο υλικό επιθυμεί.
4. Ο τέταρτος τύπος χαρακτηρίζεται ως ο «επισφαλής» συλλέκτης, ο οποίος αγοράζει, συλλέγει και ανταλλάσσει πορνογραφικό υλικό που διατίθεται σε ιστοσελίδες ή chat rooms, που δεν απαιτούν κωδικούς ασφαλείας, εγγραφές και οτιδήποτε άλλο διασφαλίζει τέτοια δραστηριότητα. Είναι προφανές το ρίσκο που παίρνει αυτός ο χρήστης να αποκαλυφθεί.
5. Ο επόμενος τύπος είναι ο αντίθετος του προηγούμενου, δηλαδή αυτός που ενεργά αναζητά, συλλέγει και αγοράζει παιδικό πορνογραφικό υλικό, αλλά χρησιμοποιώντας πάντα αυστηρές δικλείδες ασφαλείας. Για παράδειγμα, κάποια δίκτυα ανταλλαγής υλικού απαιτούν, πριν από την εγγραφή νέων μελών, αυτά να καταθέσουν μέρος των προσωπικών τους συλλογών, «κλειδώνοντας» έτσι τα μέλη τους.
6. Ο έκτος τύπος είναι ο λεγόμενος "groomer", ο χρήστης δηλαδή που ξεκινά μια διαδικτυακή επικοινωνία με το παιδί με σκοπό να αναπτύξει σεξουαλική σχέση μαζί του, διαδικτυακά ή φυσικά. Η παιδική

πορνογραφία χρησιμοποιείται από το συγκεκριμένο χρήστη για να «προετοιμάσει» το παιδί για την ειδική περίπτωση και να μειώσει τις αναστολές του.

7. Ο έβδομος τύπος είναι αυτός που διαπράττει φυσικά σεξουαλικά εγκλήματα σε βάρος παιδιών και για τον οποίο η παιδική πορνογραφία πλαισιώνει τη σεξουαλική του δραστηριότητα.
8. Ο παραγωγός είναι αυτός που εμπλέκεται φυσικά στη σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού και διακινεί έπειτα τις εικόνες αυτές στο διαδίκτυο. Ενδέχεται να παρακινεί παιδιά στο να διαθέτουν τα ίδια τις φωτογραφίες τους.
9. Ο τελευταίος τύπος είναι αυτός που διανέμει το πορνογραφικό υλικό σε όλους τους παραπάνω για να κερδίσει χρήματα. Ο ίδιος μπορεί να ενδιαφέρεται σεξουαλικά για παιδιά, αλλά μπορεί και όχι.

Αν και είναι εμφανές ότι οι δράστες διαφέρουν μεταξύ τους, πολλοί από αυτούς παρουσιάζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, όπως ότι τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ενσυναίσθηση, με άλλα λόγια, στο να «νιώσουν» τον πόνο του άλλου. Πολλοί παιδόφιλοι υπήρξαν οι ίδιοι στο παρελθόν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, επαναλαμβάνοντας τον φαύλο κύκλο της θυματοποίησής τους.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ένας μεγάλος αριθμός παιδόφιλων παρουσιάζει τέτοια ψυχολογική ανωριμότητα, όση και τα παιδιά-θύματά τους αργότερα. (Save the Children Europe Group, 2004)

Προκύπτουν, επομένως, αρκετές ομοιότητες ανάμεσα στην ευρύτερη ομάδα των *παιδοφίλων* και σε αυτή των *παιδοφίλων του διαδικτύου* ειδικότερα. Ωστόσο, οι παιδόφιλοι του διαδικτύου εμφανίζουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούν και σχετίζονται με το ίδιο το μέσο που χρησιμοποιούν. Εμφανίζουν πολλές διακυμάνσεις στη διάθεσή τους, επιθυμία αυτοπροβολής, υπομονή, συμπτώματα υποχώρησης και ταυτόχρονα σύγκρουσης και υποτροπής. (Taylor, Qualye, 2001)

Κάποιοι αναφέρονται και στο «σύνδρομο του συλλέκτη» χαρακτηρίζοντας την παθολογική εξάρτηση συλλεκτών της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο. (Taylor M, 2002)

Η διαδικασία συλλογής του πορνογραφικού υλικού μέσα από το διαδίκτυο και η περαιτέρω αναπαραγωγή και διακίνησή του, αφενός διαφοροποιεί τη συγκεκριμένη κατηγορία παιδεραστών από όσους διαπράττουν σεξουαλικά εγκλήματα σε παιδιά γενικότερα και αφετέρου αποτελεί την έκφανση σημαντικών ψυχολογικών διαδικασιών για το δράστη. Ειδικότερα, η κατ' επιλογή συλλογή πορνογραφικού υλικού αποσκοπεί στις περισσότερες περιπτώσεις δραστών στη διέγερση της φαντασίας τους, στην σεξουαλική τους ικανοποίηση μέσω του αυνανισμού, δηλαδή στην αύξηση της σεξουαλικής δραστηριότητας και αυτά βέβαια μέσα από εικόνες παιδιών και το μοίρασμα των φαντασιώσεων με άλλους on-line. (Taylor, Quayle, 2001)

Ωστόσο, οι Quayle και Taylor (2001) έδειξαν σε έρευνά τους σε δείγμα ανδρών που είχαν κατηγορηθεί για κατοχή παιδικού πορνογραφικού υλικού ότι η συλλογή παιδικής πορνογραφίας μέσω του διαδικτύου δε συνδέεται απόλυτα με τη σεξουαλική διέγερση και ικανοποίηση του συλλέκτη. Με άλλα λόγια, πολλές φορές, επισημαίνουν οι ίδιοι συγγραφείς, φαίνεται ότι ο χρήστης συλλέγει υλικό ("downloading") προκειμένου να εμπλουτίσει και μόνο τη συλλογή του με κάτι καινούριο. Αυτή η συμπεριφορά του συλλέκτη, όπως εξηγούν, αναδεικνύει το ρόλο της παιδικής πορνογραφίας ως εμπορεύσιμου προϊόντος και συνάμα ως «τροπαίου», δικαιολογώντας έτσι την απόσταση που παίρνει ο συλλέκτης από το περιεχόμενο της φωτογραφίας, δηλαδή το παιδί («δεν ήταν παρά μόνο μια ηλεκτρονική εικόνα, ένα τίποτα», διατείνεται ένας συλλέκτης). Ένα άλλο εξίσου σημαντικό εύρημα της συγκεκριμένης έρευνας είναι οι ατομικές διαφορές στα κίνητρα των συλλεκτών, όπως για παράδειγμα η συλλογή παιδικής πορνογραφίας για κάποιους μπορεί να αποτελεί υποκατάστατο ενός πραγματικού εγκλήματος, ενώ για άλλους μπορεί να είναι ερέθισμα ή ακόμη προσχέδιο ενός σεξουαλικού εγκλήματος με επαφή. Η σχέση, επομένως, ανάμεσα στη συλλογή παιδικής πορνογραφίας και στο έγκλημα που προϋποθέτει επαφή, παραμένει ασαφής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι γνωστικές διαστρεβλώσεις που χρησιμοποιούν οι παιδεραστές προκειμένου να νομιμοποιήσουν τη δραστηριότητά τους και το ρόλο του διαδικτύου σε αυτό. (Durkin, 1997)

Για παράδειγμα, εκλογικεύσεις του τύπου «η παιδική πορνογραφία σε κάποιες χώρες είναι νόμιμη», ή η περιορισμένη αίσθηση ενοχής, όπως «εγώ απλά συλλέγω πληροφορίες». (Burke A., Sowerbutts S., Blundell B., Sherry M., 2002) Είναι χα-

ρακτηριστικός ο ισχυρισμός κάποιων παιδεραστών ότι τα παιδιά που απεικονίζονται στις φωτογραφίες το «διασκεδάζουν» και το «απολαμβάνουν», γεγονός που αποδεικνύεται από τα χαμογελαστά τους πρόσωπα.

Οι Granic και Lamey (1999) αναφέρουν ότι η εμπειρία του διαδικτύου ωθεί τους χρήστες του στον επαναπροσδιορισμό της κοινωνίας, των σχέσεων και του εαυτού τους. Αυτή η αλλαγή αποτυπώνεται με ενάργεια στους διαδικτυακούς δράστες και ειδικότερα στις αξίες, τις πεποιθήσεις και τα γνωστικά τους σχήματα. (Taylor, Qualye, 2001)

Με άλλα λόγια, ο χρήστης του διαδικτύου δύναται να «πηγαίνει» όπου θέλει, να «λέει» ό,τι θέλει χωρίς να αποκαλύψει την πραγματική του ταυτότητα, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να βιώνουν για πρώτη φορά την εμπειρία να ξεπερνούν τα όρια των κοινωνικών συμβάσεων, συμπληρώνουν οι ίδιοι συγγραφείς.

Συμπερασματικά, φαίνεται ότι δεν υπάρχει ένα ομοιογενές προφίλ δράστη και στο μόνο που θα μπορούσαμε να καταλήξουμε χωρίς αμφιβολία είναι ότι στη συντριπτική τους πλειοψηφία πρόκειται για άνδρες. Ένας λόγος της ανομοιογένειας των χαρακτηριστικών τους είναι οι ατομικές διαφορές στα κίνητρά τους. Πάντως, φαίνεται ότι δεν παρουσιάζουν όλοι σεξουαλικές διαταραχές, όπως η παιδοφιλία, γεγονός που οφείλει να επιστήσει την προσοχή μας στα στερεότυπα του προφίλ του δράστη παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο.

Κάποια μη τεχνικά μέτρα πρόληψης που θα μπορούσαν να πάρουν οι γονείς προκειμένου να προφυλάξουν τα παιδιά τους από τον κίνδυνο να πέσουν θύματα παιδικής πορνογραφίας, προτείνει η ψυχολόγος Patricia Greenfield (2004) οι γονείς να διατηρούν μια σχέση ανοιχτής επικοινωνίας με τα παιδιά τους, η οποία υπερέχει σε σημασία από οποιαδήποτε συζήτηση για κάποιο ειδικό θέμα σεξουαλικού ενδιαφέροντος, να είναι ανοιχτοί στις συζητήσεις γύρω από το σεξ, να συζητούν τις εμπειρίες που βιώνουν τα παιδιά τους μέσα στο διαδίκτυο, να χρησιμοποιούν μαζί με τα παιδιά τους το διαδίκτυο και, όπου αυτό είναι εφικτό, να τοποθετούν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε κεντρικό σημείο μέσα στο σπίτι και όχι στο δωμάτιο του παιδιού· για τα παιδιά που έχουν επιδείξει αντικοινωνικές συμπεριφορές είναι σημαντικό να περιορισθεί η δυνατότητα χρήσης του διαδικτύου.

4.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ως προς την σωματική κακοποίηση

Αρχικά ως συνέπειες της άσκησης σωματικής βίας από τους γονείς απέναντι στο παιδί, είχαν θεωρηθεί τα σωματικά τραύματα, με άμεση και δυναμική επίδραση στην μετέπειτα ομαλή λειτουργία της υγείας του. Σχετικά με αυτή την πρώτη διαπίστωση έχουν εντοπιστεί ενδείξεις και επιπτώσεις της σωματικής κακοποίησης, με βάση ευρήματα από την κλινική εξέταση όπως:

- ✓ Μελανιές ή έντονα σημάδια από χτυπήματα
- ✓ Διαστρέμματα, εξαρθρώσεις, δαγκώματα, κοψίματα
- ✓ Κατάγματα στο κεφάλι και στα άκρα, ιδιαίτερα σε βρέφη
- ✓ Πληγές ή εκδορές
- ✓ Δηλητηρίαση
- ✓ Κακώσεις από τράνταγμα σε βρέφη, π.χ. αιμορραγία αμφιβληστροειδούς
- ✓ Υποσκληρίδειο αιμάτωμα
- ✓ Εσωτερικές κακώσεις
- ✓ Κάψιμο από τσιγάρο ή άλλα εγκαύματα (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1998)

Αξιοσημείωτο επίσης, είναι το γεγονός ότι στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής σωματικής κακοποίησης, παρουσιάζονται με μεγαλύτερη συχνότητα τραύματα στο πρόσωπο και στο στόμα και ιδιαίτερα σε βρέφη. Αυτό το σημείο του κεφαλιού, αποτελεί ευκολότερο στόχο ενώ περικλείει μία ιδιαίτερη ψυχολογική σημασία. Το χτύπημα στο κεφάλι αποτελεί μία αντίδραση των βίαιων γονέων απέναντι σε κάποια πράξη των παιδιών ή σε περιπτώσεις όπου εκείνα είναι ανήσυχα. Το κλάμα ενός παιδιού μπορεί πολλές φορές να υπονοεί, φυσική κακοποίηση και τραυματισμό της στοματικής περιοχής. Κάποιες εκτιμήσεις δείχνουν ότι, περισσότερο από το 50% των σωματικά κακοποιημένων παιδιών φέρουν τραύματα στο πρόσωπο ή στο στόμα. Οι τραυματισμοί στο πρόσωπο περιλαμβάνουν μώλωπες, εκδορές, αμυχές, καψίματα, δαγκώματα και κατάγματα. Τα τραύματα που περιορίζονται στο στόμα, περιλαμβάνουν σπασίματα, απώλειες και μετατοπίσεις δοντιών, μωλωπισμούς, εκδορές, αμυχές και καψίματα. Γενικότερα όμως ισχύει ένας ηλικιακός διαχωρισμός

των παιδιών που δέχονται τέτοιους τραυματισμούς. Έτσι η πλειοψηφία των τραυμάτων αυτών εμφανίζεται στις ηλικίες των 0 έως 4 ετών, ενώ άλλη μία κορύφωση παρατηρείται κατά την διάρκεια της εφηβείας. (Καλλονάκη Ε., 2000)

Κρίνεται σημαντικό και αναγκαίο να αναφερθούν ενδεικτικά, κάποια βασικά στοιχεία, τα οποία απεικονίζουν τις πρώτες «ενδείξεις», σωματικής κακοποίησης ή άσκησης σωματικής βίας.

- ✓ Ανεξήγητες κακώσεις ή εγκαύματα, ιδιαίτερα όταν αυτά εντοπίζονται κατ'επανάληψη.
- ✓ Απίθανες δικαιολογίες για την ερμηνεία αυτών των κακώσεων.
- ✓ Έντονη άρνηση κυρίως εκ μέρους των γονέων, να συζητηθεί το θέμα των κακώσεων.
- ✓ Περιοχές του τριχωτού της κεφαλής, χωρίς τρίχωμα.
- ✓ Κακώσεις χωρίς ιατρική αντιμετώπιση.
- ✓ Υπερβολική τιμωρία του παιδιού, από τους γονείς του ή από άλλα πρόσωπα φροντίδας.
- ✓ Φόβος εκ μέρους του παιδιού, για τυχόν επικοινωνία του σχολείου ή άλλου υπεύθυνου με τους γονείς του.
- ✓ Αποφυγή εκ μέρους του παιδιού, της σωματικής επαφής με άλλους.
- ✓ Ζεστή ένδυση του παιδιού στα άκρα, ακόμη και όταν έχει καλό καιρό.
- ✓ Το παιδί φοβάται ή καθυστερεί όσο μπορεί, να επιστρέψει σπίτι μετά το σχολείο.
- ✓ Το παιδί φοβάται την παροχή ιατρικής βοήθειας.
- ✓ Αυτοκαταστροφικές τάσεις του παιδιού.
- ✓ Επιθετικότητα του παιδιού προς τρίτους.
- ✓ Επανειλημμένες αποδράσεις του παιδιού, από την οικογένεια ή από άλλο πλαίσιο της κοινωνικής τους ζωής. (Κατσιγαράκη Ε., 2004)

Επίσης από την μέχρι τώρα διαμόρφωση της θεωρητικής και πρακτικής γνώσης, έχει γίνει δεκτό ότι οι ακόλουθοι παράμετροι του φαινομένου της κακοποίησης αλλά και παραμέλησης των παιδιών στο εσωτερικό της οικογένειας,

αποτελούν σημαντικές ενδείξεις, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων για την πιστοποίηση του φαινομένου αυτού.

I. Καθυστέρηση στην αναζήτηση ιατρικής βοήθειας. Το συναίσθημα ενοχής και ντροπής των γονέων για την πράξη της κακοποίησης, τους ωθεί να αποφύγουν όσο μπορούν την βοήθεια του γιατρού, καθώς αυτή θα επιφέρει την αποκάλυψη και δημοσιοποίηση του γεγονότος.

II. Το ιστορικό που δίνεται, περιέχει ασάφειες και αντιφάσεις που δεν ανταποκρίνονται στην κλινική εικόνα του παιδιού.

III. Οι σωματικές κακώσεις, είναι συχνά πολλαπλές και πολύμορφες. Το παιδί π.χ. οδηγείται στο ιατρείο για κάταγμα στο χέρι, ενώ συνήθως έχει και άλλα μικροτραύματα ή εκχυμώσεις, για τα οποία οι γονείς δείχνουν «έκπληκτοι» ή δίνουν εξηγήσεις μόνο για την σοβαρή βλάβη, το κάταγμα δηλαδή και αρνούνται ή αποφεύγουν να μιλήσουν για τα άλλα.

IV. Οι βλάβες τις οποίες φέρει το παιδί στο σώμα του, είναι διαφορετικής ηλικίας, πράγμα που συνεπάγεται διαφορετικό χρόνο επούλωσης και αποδεικνύει επανειλημμένη κακοποίηση.

V. Πολλές φορές οι βλάβες είναι χαρακτηριστικές και σχεδόν παθολογικές. Έτσι π.χ. το έγκαυμα στα πέλματα του βρέφους δεν μπορεί να οφείλεται σε ατύχημα και το έγκαυμα που καταλαμβάνει ισουΰψως όλη την επιφάνεια των άκρων, δείχνει καθαρά ότι το άκρο αυτό (ή τα δάκτυλα), βουτήχτηκαν σε καυτό υγρό. Επιπλέον το όργανο της κακοποίησης αφήνει ευδιάκριτα ίχνη, όπως π.χ. δαγκώματα, χτυπήματα με ζωστήρα, εγκαύματα από τσιγάρο κ.λ.π.

VI. Η συμπεριφορά του παιδιού, είναι χαρακτηριστική και σχεδόν πάντα μαρτυρεί πως έχει υπάρξει κακοποίηση. Το βλέμμα του δείχνει απάθεια και απόγνωση, δεν αντιδρά στον αποχωρισμό από τους γονείς του και με την στάση του φαίνεται να προτιμά το νοσοκομειακό περιβάλλον από την επιστροφή του στο σπίτι.

VII. Ο τρόπος με τον οποίο μιλούν οι γονείς για το παιδί τους, μαρτυρεί απόρριψη, παραπονούνται ότι είναι «δύσκολο παιδί», ατίθασο, ανικανοποίητο ή κουτό, ακόμα και αν είναι σε πολύ βρεφική ηλικία. Η συμπεριφορά αυτή υποδηλώνει την έντονη προσπάθεια των γονιών να δικαιολογήσουν την συμπεριφορά τους και να αποκρύψουν το γεγονός της κακοποίησης.

VIII. Τα συμπτώματα αυτά αρχίζουν και υποχωρούν μόλις μπει το παιδί στο νοσοκομείο.

IX. Επιπλέον παρουσιάζεται μία γενικότερη βελτίωση της κλινικής εικόνας του παιδιού, μετά την εισαγωγή του στο νοσοκομείο. Ακόμη και σταθερή αύξηση βάρους των δυστροφικών παιδιών.

Όλες οι παραπάνω ισχυρές ενδείξεις, που οδηγούν στην συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων, ισχυροποιούνται κατά πολύ και φθάνουν να γίνουν αποδείξεις όχι μόνο όταν συνοδεύονται από ακτινογραφικές ή άλλες εργαστηριακές εξετάσεις, αλλά και από το ιστορικό της περίπτωσης. (Σαλκιτζόγλου Παν. Α., 1993)

Ωστόσο κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό και ουσιαστικό να αναφερθεί και να τονισθεί ακόμη μία φορά ο μεγάλος σκοτεινός αριθμός, ο οποίος κυριαρχεί στις περιπτώσεις άσκησης σωματικής βίας από τους γονείς προς τα παιδιά. Η πλειοψηφία των περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης δεν αποκαλύπτεται σχεδόν ποτέ. Όπως είναι λοιπόν φυσικό, η κατάσταση αυτή αναστέλλει την παροχή βοήθειας και θεραπευτικού πλαισίου. Δυστυχώς οι θάνατοι των παιδιών αποτελούν, την μόνη ορατή ένδειξη του προβλήματος. (Ψωμά Αικ., 2001)

Ως προς την συναισθηματική κακοποίηση

Παιδιά που έχουν κακοποιηθεί συναισθηματικά παρουσιάζουν ενδεικτικά χαρακτηριστικά, τα οποία αναφέρονται στη συνέχεια. Καθένα από αυτά δεν επιβεβαιώνει αναγκαστικά τη διάγνωση της ψυχολογικής κακοποίησης, παρά μόνο εάν υπάρχει συνδυασμός αυτών. Στην περίπτωση που παρατηρείται μόνο ένα χαρακτηριστικό, πρέπει να υπάρχει σε πολύ σοβαρό βαθμό.

1. Καθυστέρηση στη σωματική, νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.
2. Το παιδί αποδέχεται την υπερβολική τιμωρία.
3. Υπερβολική αντίδραση του παιδιού όταν κάνει λάθη.
4. Συνεχής υποτίμηση του εαυτού του.
5. Αιφνίδιες διαταραχές στην ομιλία.
6. Μη φυσιολογικές συναισθηματικές αντιδράσεις σε επίπονες καταστάσεις.

7. Νευρωτική συμπεριφορά (π.χ πιπίλισμα δακτύλου, στριφογύρισμα τούφας μαλλιών, επαναλαμβανόμενο κούνημα).
8. Αυτό-ακρωτηριασμός.
9. Φόβος για επικοινωνία του σχολείου ή άλλων υπευθύνων με τους γονείς.
10. Ακραία παθητικότητα ή επιθετικότητα του παιδιού.
11. Κατάχρηση ουσιών.
12. Επανειλημμένη φυγή από την οικογένεια ή άλλο πλαίσιο ζωής.
13. Κλοπές-σίτιση από τα σκουπίδια με ψυχαναγκαστικό τρόπο. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., Τσάγκαρη Μ., 1999)

Σύμφωνα με τους Τσιάντη και Μανωλόπουλο (1986), η συναισθηματική κακοποίηση μπορεί να προκαλέσει στο παιδί:

- α) χρόνιο και μεγάλος άγχος,
- β) αναταραχή,
- γ) κατάθλιψη,
- δ) κοινωνική απόσυρση,
- ε) ψύχωση ή εύλογο φόβο ότι η ζωή του και η ασφάλεια του απειλούνται

Ως προς την σεξουαλική κακοποίηση

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση σε μεγάλο ποσοστό ανήκει στην αθέατη εγκληματικότητα, η οποία καλύπτεται από τη σιωπή των θυμάτων και την επιβολή των θυτών. Είναι αναγκαίο, λοιπόν, να προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε τους παράγοντες που επηρεάζουν την αποσιώπηση αυτής της εγκληματικής δραστηριότητας. Οι λόγοι που το 70%-90% των θυμάτων ενδοοικογενειακής και εξωοικογενειακής σεξουαλικής κακοποίησης δεν καταγγέλλουν το γεγονός αυτό όταν λαμβάνει χώρα, είναι οι εξής:

1. Είναι πολύ μικρά σε ηλικία για να εκφράσουν με λέξεις αυτό που συμβαίνει.
2. Πείθονται συχνά από τους δράστες ότι οι υπόλοιποι ενήλικες θα καταλογίσουν τις ευθύνες στα ίδια τα παιδιά και θα τα τιμωρήσουν για ό,τι έγινε.

3. Νιώθουν μπερδεμένα από τα συναισθήματα που συνοδεύουν την κακοποίηση.
4. Κατηγορούν τον εαυτό τους ή πιστεύουν ότι η κακοποίηση ήταν τιμωρία επειδή ήταν «κακά παιδιά».
5. Δυσκολεύονται να μιλήσουν για το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης, επειδή έχουν ταυτίσει την ενοχή και την ντροπή με τη συγκεκριμένη εμπειρία. (Χατζηφωτίου Σ, 2005)

Ο Grewdson (1988) αναφέρει ότι τα παιδιά δεν διανοούνται να σκεφτούν ότι αυτό που τους συμβαίνει είναι κάτι κακό και ανήθικο. Όταν μάλιστα τα κανάλια επικοινωνίας ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά είναι ανύπαρκτα, η κατάσταση γίνεται πιο οδυνηρή, καθώς τα παιδιά δεν στέλνουν μηνύματα βοήθειας. (Ψωμά Αικ., 2001)

Αδιέξοδη είναι η θέση του παιδιού-θύματος σεξουαλικής κακοποίησης. Με δράστη τον πατέρα και με μια μητέρα που ίσως να σιωπά συνενοχικά, το παιδί βρίσκεται σε κατάσταση αδυναμίας και απόγνωσης. Δεν είναι σε θέση να αποκαλύψει τον δράστη και να επιδιώξει την τιμωρία του, τόσο εξαιτίας της σύγχυσης και της άγνοιάς του όσο και εξαιτίας της πίεσης που του ασκεί η οικογένεια άμεσα και έμμεσα. Επίσης, ο κίνδυνος του σκανδάλου και της διάλυσης της οικογένειας οδηγεί το θύμα στην παράδοξη θέση να προστατεύει με την σιωπή του τον δράστη και όλη την οικογένεια.

Η αποδοχή από το αφελές θύμα του φόβου των απειλών εναντίον του ή εναντίον της ενότητας της οικογένειας, η αυτοθυσία στην οποία οδηγείται για να διασώσει την οικογενειακή ηρεμία και να επανενώσει το γονεϊκό ζευγάρι, να προστατεύσει τα άλλα αδέλφια και να συνεχιστεί η καλή συναισθηματική σχέση με τον γονέα που το κακοποιεί, αποτελούν παράγοντες που εξηγούν τη μεγάλη χρονική διάρκεια αυτών των καταστάσεων, πριν φτάσουν στην καταγγελία και την αποκάλυψη. Αυθόρμητη αποκάλυψη από τα παιδιά πραγματοποιείται αργά, συνήθως κατά την εφηβεία. Τότε το παιδί συνειδητοποιεί το ανώμαλο και παθολογικό των γεγονότων, στην προσπάθεια αυτονόμησης του, που σχετίζεται και με το μετριασμό των φόβων από τις συνέπειες της αποκάλυψης για το ίδιο αλλά και για τη σύνθεση της οικογένειας. (Ψωμά Αικ., 2001)

Μέσα σε αυτό το κλίμα της σιωπής, τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά νιώθουν πολλά διαφορετικά συναισθήματα, όπως:

- **φόβο:** α) για τον δράστη, β) για την πρόκληση προβλημάτων, γ) για την απώλεια σημαντικών γι' αυτά προσώπων, δ) ότι είναι «διαφορετικά»,
- **θυμό:** α) προς τον δράστη, β) προς τους ενήλικες γύρω τους, που δεν τα προστατεύουν, γ) προς τον εαυτό τους (νιώθουν ότι είναι υπεύθυνα για την κακοποίηση),
- **απομόνωση:** α) γιατί κάτι είναι «στραβό σε εμένα», β) γιατί νιώθουν μόνα τους σ' αυτή την εμπειρία τους, γ) γιατί αντιμετωπίζουν πρόβλημα να μιλήσουν γι' αυτό το θέμα,
- **λύπη:** α) για κάτι «που τους πήραν», β) επειδή έχασαν ένα μέρος από τον εαυτό τους, δ) επειδή μεγάλωσαν πολύ γρήγορα, ε) επειδή προδόθηκαν από κάποιον που εμπιστεύονταν,
- **ενοχή:** α) επειδή δεν ήταν ικανά να σταματήσουν την κακοποίηση, β) επειδή πιστεύουν ότι «συνέβαλαν» στην κακοποίηση, γ) επειδή το αποκάλυψαν, δ) επειδή το κράτησαν κρυφό,
- **ντροπή:** α) που συμμετείχαν σε αυτή την πράξη, β) που το σώμα τους ανταποκρίθηκε στην κακοποίηση,
- **σύγχυση:** α) γιατί μπορεί ακόμα να αγαπούν αυτόν που τα κακοποίησε, β) γιατί τα αισθήματά τους αλλάζουν διαρκώς. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Τα ευρήματα που οδηγούν στην διαπίστωση της σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού περιλαμβάνουν κλινικά και εργαστηριακά δεδομένα, για τα οποία πρέπει να γνωματεύσει ο/η παιδίατρος. Αυτά μπορεί να αφορούν κακώσεις ή κλινικά χαρακτηριστικά, συμπεριλαμβανομένων και των ψυχοσωματικών και ψυχολογικών συμπτωμάτων και διαταραχών συμπεριφοράς. Εφόσον όμως στο μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών-θυμάτων δεν υπάρχουν κακώσεις, προτεραιότητα δίδεται στη διάγνωση των συμπτωμάτων που αφορούν τα υπόλοιπα συμπτώματα. (Ματσανιώτης Ν., 1999)

Παιδιά προσχολικής ηλικίας υπαινίσσονται σεξουαλικές εμπειρίες με λέξεις, με τη ζωγραφική ή το παιχνίδι. Στην προσπάθειά τους να μοιραστούν την εμπειρία τους με έναν ενήλικα, ο λόγος τους μπορεί να είναι ξεκάθαρος ή να υπαινίσσονται κάτι

τέτοιο μέσα από τη διήγηση μιας ιστορίας, το συμβολικό παιχνίδι ή τη ζωγραφική. Εκτός από τα γενικά ιατρικά ευρήματα (π.χ. αιματώματα, αμυχές, δαγκωνιές, δυσκολία στο βάδισμα ή στο κάθισμα, υποτροπιάζουσες ουρολοιμώξεις, κ.ά.), χαρακτηριστικά είναι επίσης τα εξής συμπτώματα:

A. ψυχοσωματικά, όπως:

- α) ενούρηση,
- β) εγκόπριση,
- γ) υποτροπιάζων πονοκέφαλος και πόνος στην κοιλιά,
- δ) διαταραχές ύπνου και όρεξης (βουλιμία, ανορεξία),
- ε) χρόνιες ασθένειες όπως π.χ. προβλήματα με το στομάχι τους ή κεφαλαλγίες.

B. ψυχολογικά, όπως:

- α) ρωτούν αν θα κρατηθεί μυστικό κάτι που θα μοιραστούν με έναν ενήλικα,
- β) δεν χαίρονται για δραστηριότητες όπως μουσική, σπορ, τέχνες, προσκοπισμός, κατασκηνώσεις, γυμναστήρια,
- γ) στο σπίτι αναλαμβάνουν γονεϊκό ρόλο, συμπεριφέρονται και φαίνονται σαν πολύ μεγαλύτερα από την ηλικία τους (εφόσον είναι θύματα αιμομιξίας),
- δ) παρουσιάζουν σοβαρή κατάθλιψη που μπορεί να φθάσει ως την απόπειρα αυτοκτονίας,
- ε) έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυτοτραυματίζονται,
- στ) παλινδρομούν, παρουσιάζοντας συμπεριφορές όπως πιπίλισμα δακτύλου, ή μαζεύουν κοντά τους πρώην αγαπημένα παλιά παιχνίδια, που τα είχαν ήδη βάλει στην άκρη, και
- ζ) λένε ότι δεν αξίζουν, ή ότι είναι βρώμικα.

Γ. συμπτώματα διαταραχής της συμπεριφοράς, όπως:

- α) υπαινίσσονται μυστικά για τα οποία δεν μπορούν να μιλήσουν,
- β) αρχίζουν ξαφνικά να λένε ψέματα, να κλέβουν και να διαθέτουν πολλά χρήματα,
- γ) εκδηλώνουν απότομες, ανεξήγητες αλλαγές στη συμπεριφορά, αμφιθυμία, επιθετικότητα ή απόσυρση,

- δ) διστάζουν να γδυθούν στο γυμναστήριο,
- ε) φοβούνται ή αρνούνται, χωρίς προφανή λόγο, να συναντήσουν κάποιους ενήλικες, επιμένουν να μην συμπαθούν κάποια γυναίκα που τα προσέχει, κάποιον συγγενή ή άλλο ενήλικα,
- στ) εκδηλώνουν ανάρμοστη για την ηλικία τους σεξουαλική συμπεριφορά,
- ζ) έχουν συνεχώς τάσεις φυγής,
- η) επιχειρούν να κακοποιήσουν σεξουαλικά ένα άλλο παιδί,
- θ) μιλάνε ή γράφουν για σεξουαλικά θέματα, και
- ι) βρίσκουν εκατοντάδες δικαιολογίες για να μην πάνε στο σπίτι τους ή σε φιλικό σπίτι μετά το σχολείο. (Ματσανιώτης Ν., 1999)

Ως προς την παιδική πορνογραφία

Αντίθετα από την διαφορετική προσωπικότητα που χαρακτηρίζει τους δράστες της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο, τόσο ως προς τα κίνητρά τους όσο και ως προς ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους, στην περίπτωση των παιδιών-θυμάτων υπάρχει ένα σαφές δεδομένο: καμία πραγματική εικόνα παιδιού, πορνογραφικού περιεχομένου, δεν έχει δημιουργηθεί χωρίς το παιδί να πονέσει σωματικά ή/και ψυχικά, ή γενικότερα χωρίς να έχει αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης. Ένα ακόμη δεδομένο είναι ότι θύματα της πορνογραφίας στο διαδίκτυο είναι παιδιά όλων των ηλικιών, συμπεριλαμβανομένων βρεφών, νηπίων και εφήβων. Αν και το κοινωνικό προφίλ αυτών των παιδιών φαίνεται να έχει πολλές εκφάνσεις, το ψυχολογικό τους προφίλ είναι μάλλον αδιαμφισβήτητο. (Jones V., 2003)

Σε αδρές γραμμές, παρατηρείται τα τελευταία χρόνια αύξηση του παιδικού πορνογραφικού υλικού που προέρχεται από φτωχές χώρες, όπως αυτές της νότιας Αμερικής και της ανατολικής Ευρώπης. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, τα παιδιά αυτά είναι μέλη οικογενειών, που κατά κανόνα ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας, συνήθως έφηβοι, που είτε με τη συναίνεση της οικογένειάς τους, είτε κατόπιν πώλησής τους, είτε μετά από απαγωγή τους, αναγκάζονται να πάρουν μέρος στη πολυδαίδαλη βιομηχανία της παιδικής πορνογραφίας και αναπόφευκτα σε ένα ευρύτερο φαύλο κύκλο σεξουαλικής εκμετάλλευσης. (Taylor M., 2002)

Στις γενικά «εμφανείς» περιπτώσεις θυματοποίησης, ανήκουν παιδιά ήδη περιθωριοποιημένα, όπως τα παιδιά των δρόμων, ή παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας, που αποτελούν «εύκολη λεία» για τους επαγγελματίες παραγωγούς πορνογραφικού υλικού. (Wolak J., Finkelhor D, Mitchell K., 2003)

Πιο συγκεκριμένα, από τη σχετική βιβλιογραφία προκύπτει ότι συνήθως οι ανήλικοι χρήστες του διαδικτύου και εν δυνάμει θύματα παιδικής πορνογραφίας έχουν ελάχιστη έως καθόλου επαφή με τους γονείς τους, δεν έχουν αυστηρά προσδιορισμένη ώρα ύπνου, μπορεί να λείπουν από το σπίτι τους χωρίς να γνωρίζει κανείς που βρίσκονται ή έχουν αποκλειστική πρόσβαση στο διαδίκτυο σε ιδιωτική περιοχή χωρίς έλεγχο. Γενικά, τα θύματα είναι ανήλικοι που προτιμούν να αποκτούν φίλους μέσα από το διαδίκτυο, ενίοτε είναι ήσυχια, μοναχικά ή ντροπαλά, ενδέχεται να μην έχουν πολλούς φίλους στο σχολείο και, όπως οι περισσότεροι έφηβοι, έχουν την περιέργεια να ανακαλύψουν την σεξουαλικότητά τους και προτιμούν να συζητούν αυτές τους τις ανησυχίες με φίλους και μέσα από το διαδίκτυο. Συνήθως, τα θύματα εμπιστεύονται εύκολα τους εικονικούς τους φίλους, μπορεί να είναι «αντιδραστικά», αλλά ενδέχεται να συμβαίνει και το αντίθετο, να έχουν δηλαδή πολύ χαμηλή αυτοπεποίθηση. Σε κάθε περίπτωση, βέβαια, οι δράστες είναι επιλεκτικοί στα θύματά τους και προτιμούν τους ευάλωτους ανηλίκους. (Wolak J., Finkelhor D, Mitchell K., 2003)

Παράλληλα, τα στοιχεία των ερευνών μας δείχνουν ότι οι δράστες προσεγγίζουν τους ανηλίκους με τεχνάσματα, υιοθετώντας τη γλώσσα του υπολογιστή που χρησιμοποιούν οι ίδιοι ή επιδιώκοντας σταδιακά να οικοδομήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης μαζί τους, παραδείγματος χάριν, μαθαίνοντας τις συνήθειές τους και τα χόμπι τους. Πρόσφατη έρευνα του Πανεπιστημίου του New Hampshire κατέδειξε ότι το 95% των δραστών ήταν ενήλικοι, ενώ το 80% παραδεχόταν ανοιχτά στους έφηβους που προσέγγιζαν ότι το ενδιαφέρον τους ήταν σεξουαλικό χρησιμοποιώντας την κολακεία και το ρομαντισμό. (Wolak J., Finkelhor D, Mitchell K., 2003)

Βέβαια, έρευνα του O' Connell (2002) έδειξε ότι ενώ το 91% των παιδιών που μελέτησε γνώριζαν ότι το να δίνεις προσωπικές πληροφορίες σε αγνώστους στο διαδίκτυο είναι επικίνδυνο, μόλις το 40% αυτών που συνομιλούσαν τακτικά μέσω διαδικτύου γνώριζε την ταυτότητα του εικονικού τους φίλου (π.χ. ότι πρόκειται για

έναν έμπιστο ενήλικα). (Davidson J., Martellozzo E., 2005) Οι γονείς, από την άλλη, συχνά είναι πολύ λιγότερο καταρτισμένοι στους υπολογιστές από τα παιδιά τους, με αποτέλεσμα την αίσθησή τους ότι η όποια επίβλεψη των διαδικτυακών δραστηριοτήτων των παιδιών τους είναι ανέφικτη. (Livingstone S., Bobber M., 2004)

Η συνεχής έκθεση των ανηλίκων χρηστών του διαδικτύου σε παιδικό πορνογραφικό υλικό όταν δεν ταυτίζεται με την σεξουαλική εκμετάλλευση των ίδιων, ενδέχεται να επηρεάσει αρνητικά την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του ανηλίκου, μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά στην ανάπτυξη σεξουαλικών διαταραχών ή ακόμη και να οδηγήσει στην αυτοθυματοποίηση του ανηλίκου, που συνεπάγεται αυτομαγνητοσκόπηση ή αυτοφωτογράφιση σεξουαλικού περιεχομένου και περαιτέρω διακίνηση του πάλι από τον ίδιο στο διαδίκτυο.(Wortley R., Smallbone S., 2006)

Ειδικότερα, οι συνέπειες της σεξουαλικής εκμετάλλευσης που αποτελεί άλλοτε το θεμέλιο και άλλοτε το επακόλουθο της παιδικής πορνογραφίας, επί των ανηλίκων θυμάτων κρίνονται σοβαρότατες, είτε σωματικές είτε ψυχολογικές. Το ίδιο το πορνογραφικό υλικό μαρτυρεί τη βία και τη σωματική κακοποίηση (π.χ. συχνότατα είναι τα εγκαύματα). Τα θύματα αναφέρουν πόνους στην περιοχή των γεννητικών οργάνων, προερχόμενους από κακώσεις, ενώ συχνά υποφέρουν από πονοκεφάλους, αϋπνίες ή και απώλεια της όρεξης. Άλλες συνήθεις συνέπειες είναι οι ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες ή τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, με κυριότερο το σύνδρομο της επίκτητης ανοσολογικής ανεπάρκειας (AIDS). (Wortley R., Smallbone S., 2006)

Σε ψυχολογικό επίπεδο, ενδεικτικά, τα θύματα παρουσιάζουν συναισθηματική απομόνωση, άγχος, φοβίες, χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυτοκτονικές σκέψεις και τάσεις, παθητική ή επιθετική συμπεριφορά, κατάθλιψη, μελαγχολία, εφιάλτες, ανικανότητα να εμπιστευθούν ή να αγαπήσουν τους άλλους, ενοχές, αυτοτραυματισμούς και αυτοκαταστροφική συμπεριφορά. Παιδιά που έχουν υποστεί τέτοια συναισθηματική βλάβη συνήθως επαναλαμβάνουν τον κύκλο θυματοποίησής τους όταν γίνονται και οι ίδιοι γονείς. Ως ενήλικες πια αντιμετωπίζουν προβλήματα στις στενές διαπροσωπικές τους σχέσεις, ενώ έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνουν χρήστες

ουσιών, να εμφανίσουν κατάθλιψη ή να έχουν προβλήματα στην εργασία τους.

Η χρήση ωστόσο του διαδικτύου αποτελεί ειδοποιό παράγοντα που διακρίνει τα θύματα τόσο έναντι του συνόλου των θυμάτων της παιδικής πορνογραφίας, όσο και έναντι του ευρύτερου κύκλου των ανηλίκων-θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Το παιδί που απεικονίζεται σε μια εικόνα ή ένα πορνογραφικό βίντεο έχει θυματοποιηθεί για πάντα, αφού το υλικό αυτό ανεξέλεγκτα διακινείται μέσα στο διαδίκτυο και καθίσταται προσβάσιμο σε ένα διαρκώς διευρυνόμενο «κοινό». Αυτό το υλικό, συνεπώς, μπορεί να αποτελέσει «όπλο» εκβιασμού για τον δράστη, μέσο απειλής κατά του ανηλίκου ακόμη και πολύ αργότερα από την περίοδο σεξουαλικής εκμετάλλευσής του. Το διαδίκτυο, με άλλα λόγια, αποτελεί ένα ορατό αποδεικτικό στοιχείο σεξουαλικής κακοποίησης.¹⁴(Taylor M. 2002)

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα στερεότυπα που ενισχύονται από τις υποθέσεις που έρχονται στο φως της δημοσιότητας για θέματα παιδικής πορνογραφίας συνήθως παραπλανούν, εξυπηρετώντας μια από τις ενδογενείς λειτουργίες τους, όπως η διαφύλαξη της υγιούς αυτοεικόνας της κοινωνίας μας. Με άλλα λόγια, οι ανήλικοι-θύματα δεν προέρχονται μόνον από τις φτωχές και υπανάπτυκτες χώρες, αλλά από όλον τον κόσμο δεδομένης της διαρκώς αυξανόμενης χρήσης του διαδικτύου από τους ανηλίκους. Σε κάθε περίπτωση, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος οποιωνδήποτε εμπλεκόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων νομοθετών, διωκτικών αρχών, μη κυβερνητικών οργανισμών, ειδικών επιστημόνων, ερευνητών και πολλών άλλων ακόμη, στο ακανθώδες φαινόμενο της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο οφείλουν να είναι οι ανάγκες των παιδιών-θυμάτων, η υποστήριξη τους σε όλα τα επίπεδα και σαφώς η προστασία τους, στόχος που μπορεί να επιτευχθεί με τη συνεργασία όλων των ανωτέρω, σε εθνικό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ως προς την παιδική κακοποίηση στα σχολεία

Σε περίπτωση που οι ίδιοι οι μαθητές αποτελούν θύματα της παραβατικής συμπεριφοράς άλλων παιδιών ή ενηλίκων, το σχολείο οφείλει να ενημερώσει τα παιδιά σχετικά με τις μορφές κακοποίησης – παραβατικότητας και να τα διαπαιδαγωγήσει έτσι ώστε να μην φοβούνται να αναφέρουν μορφές κακοποίησης

---

¹⁴ Αυτή η δυνατότητα, ίσως θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τους αρμοδίους φορείς κάθε χώρας, προκειμένου να αναγνωρισθούν τα παιδιά-θύματα και να ενταχθούν σε προγράμματα αποκατάστασης και υποστήριξης, προτείνει ο Max Taylor, 2002 στο «The nature and dimensions of child pornography on the Internet»

που έχουν υποστεί και αν είναι αναγκαίο να απευθυνθούν και στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές.

Αν και η κακοποίηση θεωρείται όλο και περισσότερο ένα κοινωνικό πρόβλημα, παραμένει κάποιες φορές δύσκολη η αναγνώριση από τα μέλη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου ότι ίσως αποτελούν και οι ίδιοι μέρος του προβλήματος. Για την ενημέρωση της κακοποίησης είναι απαραίτητη μια ολιστική θεώρηση και η προώθηση μιας υγιούς κοινωνίας. Είναι πολύ σημαντικό οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι γονείς να γνωρίζουν τα παρακάτω, ως πιθανές ενδείξεις κακοποίησης:

✓ Απότομες ή δραστικές αλλαγές στη συμπεριφορά του παιδιού, θετικές ή αρνητικές

Οι δάσκαλοι και οι γονείς είναι συνήθως ευαισθητοποιημένοι να παρατηρούν κάποια αρνητική συμπεριφορά του παιδιού. Οι απότομες ή δραστικές θετικές αλλαγές μπορεί επίσης να σημαίνει ότι κάτι συμβαίνει. Οι απότομες θετικές αλλαγές είναι ένας τρόπος τα παιδιά να ξανακερδίσουν δύναμη ή να ευχαριστήσουν τους άλλους. Αυτό που πρέπει να προσέξουν οι δάσκαλοι και οι γονείς είναι οι απότομες αλλαγές. Αν για παράδειγμα το παιδί είναι πολύ ομιλητικό και ξαφνικά γίνει ήσυχος, αυτό αποτελεί μια σημαντική ένδειξη ότι η αλλαγή είναι απότομη. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Η ντροπαλότητα του παιδιού

Οι δράστες συνήθως βλέπουν τα ντροπαλά παιδιά ως πιθανά θύματα. Η ντροπαλότητά τους δείχνει ότι το παιδί δεν είναι δεμένο με άλλα άτομα. Ιδιαίτερα άλλα παιδιά. Η ντροπαλότητα μπορεί επίσης να αποτελεί ένα δείκτη ότι το παιδί έχει κακοποιηθεί. Στην περίπτωση αυτή, η ντροπαλότητα πηγάζει από την ιδέα ότι οι άλλοι, κυρίως οι ενήλικοι, δεν είναι άξιοι εμπιστοσύνης. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί δεν κάνει παρέα με άλλα παιδιά

Τα παιδιά που δεν κάνουν παρέα με άλλα παιδιά σε δραστηριότητες ή παιχνίδια ή τα παιδιά που κλείνονται στον εαυτό τους (φαίνονται μόνα σε ένα πλήθος) αποτελούν εύκολο στόχο. Οι θύτες τα ξεχωρίζουν και εκμεταλλεύονται το γεγονός ότι δεν είχαν σχέσεις με κανέναν. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί δεν μοιράζεται ή μοιράζεται με δυσκολία ό,τι συμβαίνει στη ζωή του.

Τα παιδιά, εκ του φυσικού τους και με ενθουσιασμό, μοιράζονται ό,τι συμβαίνει στη ζωή τους, στο σχολείο, σε δραστηριότητες, στο παιχνίδι, με τους φίλους τους. Για τα παιδιά που έχουν θυματοποιηθεί, η αποκάλυψη της κακοποίησης μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές συνέπειες. Από τη δική τους σκοπιά, οι συνέπειες μπορεί να είναι απώλειες δώρων, απώλεια προσοχής, πραγματοποίηση των απειλών εναντίον τους κ.λπ. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί δεν θέλει να παρακολουθήσει ταινίες που αφορούν στην παιδική σεξουαλική κακοποίηση

Αν τα παιδιά δεν παρακολουθούν ταινίες για τη σεξουαλική κακοποίηση (όπως το «καλό άγγιγμα-κακό άγγιγμα»), που προβάλλονται σε σχολεία, εκκλησίες, κοινότητες (στις ΗΠΑ), οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς οφείλουν να ρωτήσουν γιατί δεν θέλουν να παρακολουθήσουν. Πρέπει να τα ακούσουν τι έχουν να πουν. Οι θύτες πείθουν τα παιδιά να πάρουν άδεια από τους γονείς τους για να μη δουν τις ταινίες αυτές. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί το πειράζουν άλλα παιδιά

Γονείς και εκπαιδευτικοί πρέπει να αφήσουν την ιδέα ότι «παιδιά είναι», «έτσι είναι τα αγόρια», «είναι μια φάση» κ.λπ. Τα παιδιά γνωρίζουν καλύτερα τι συμβαίνει από όσο υπολογίζουν οι ενήλικες. Άλλα παιδιά μπορεί να γνωρίζουν την κακοποίηση ή τουλάχιστον να υποψιάζονται κάτι. Παιδιά που πειράζονται συστηματικά από άλλα παιδιά θεωρούνται από τους δράστες ως πιθανά θύματα, καθώς βλέπουν ότι δεν συνδέονται με άλλα παιδιά. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί περνά πολύ χρόνο με κάποιον ενήλικα ή μεγαλύτερό του που δεν είναι γονιός ή κηδεμόνας.

Αυτό περιλαμβάνει δασκάλους, μπίμπι σίτερ, προπονητές, μεγαλύτερα παιδιά κ.λπ. Οι φυσιολογικοί, υγιείς ενήλικες, που δεν είναι γονείς ή κηδεμόνες, και κάποιος μεγαλύτερος, που δεν είναι συγγενής δεν ξοδεύουν υπερβολικά πολύ χρόνο μόνοι με τα παιδιά. Οι θύτες, όταν περιορίζουν το χρόνο ενός παιδιού με άλλα παιδιά

ή γονείς, έχουν περισσότερο έλεγχο και πειθαναγκασμό. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς οφείλουν να προσέξουν πολύ αν το παιδί αποφεύγει συστηματικά ένα συγκεκριμένο άτομο. Υπάρχουν αρκετά θύματα που, μετά τη θυματοποίηση, δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά, αλλά αποφεύγουν κάθε επαφή με τους θύτες. (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί μιλά πολύ για κάποιο συγκεκριμένο ενήλικα ή μεγαλύτερο.

Τα παιδιά δεν είναι εκ του φυσικού τους προσηλωμένα σε ένα μεγαλύτερης ηλικίας άτομο. Συνήθως είναι φίλοι με άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Μιλούν κυρίως για άλλα παιδιά και για πράγματα που κάνουν τα παιδιά. Αν ένα παιδί μιλά συνεχώς για κάποιον ενήλικα ή μεγαλύτερο, αυτή η κατάσταση ενδέχεται να υποκρύπτει κακοποίηση, καθώς δείχνει ότι το άτομο αυτό έχει γίνει πολύ σημαντικό στη ζωή του παιδιού. Οι θύτες οδηγούν τα παιδιά σε εξάρτηση από εκείνους, για την κάλυψη των αναγκών τους. (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί δεν θέλει να συμμετέχει σε εκδρομές, γυμναστική, παιχνίδι, ομαδικές δραστηριότητες. κ.λπ. με άλλα παιδιά.

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να ακούσουν τους λόγους για τους οποίους τα παιδιά αρνούνται να συμμετάσχουν αλλά δεν πρέπει να τα πιστεύουν πάντα. Πολλά παιδιά θύματα μπορεί να φέρνουν σημειώσεις από τους γονείς τους να μη συμμετέχουν στις παραπάνω δραστηριότητες, καθώς με τον πειθαναγκασμό οι θύτες τα οδηγούν ώστε να πείσουν σχετικά τους γονείς τους. Το γεγονός αυτό οδηγεί το παιδί σε απομόνωση. Μπορεί όμως να μη θέλουν πραγματικά να είναι με άλλα παιδιά, γιατί η θυματοποίηση οδηγεί τα παιδιά σε απόσυρση στον εαυτό τους, η οποία, συνεπώς, ενδέχεται να αποτελεί μια ένδειξη κακοποίησης. (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί δεν θέλει να πάει στην τουαλέτα όταν πάει όλη η τάξη, διστάζει να κάνει γυμναστική κ.λπ.

Η παραπάνω συμπεριφορά μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι το παιδί έχει κακοποιηθεί. Το παιδί μπορεί να θέλει να μείνει μόνο του, ενδέχεται όμως με τον τρόπο αυτό να δείχνει ότι αισθάνεται ντροπαλό, αμηχανία για το σώμα του. Συνήθως

τα μικρά παιδιά δεν ντρέπονται για το σώμα τους, η θυματοποίηση όμως τα οδηγεί σε απόσυρση στον εαυτό τους. (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

ν Το παιδί δεν φαίνεται να το πειράζει αν το αγγίζουν μεγαλύτεροι ή ενήλικοι

Τα αγγίγματα αυτά μπορεί να αφορούν σε μη σεξουαλικούς τρόπους επαφής. Οι θύτες συνήθως ξεκινούν με τη χρησιμοποίηση, αθώων αγγιγμάτων, για να διαπιστώσουν αν το παιδί δέχεται να το αγγίζουν. Στη συνέχεια, προχωρούν σε ακατάλληλα αγγίγματα και κατόπιν σε σεξουαλική κακοποίηση. Τα παιδιά οφείλουν να γνωρίζουν ότι δεν πρέπει να δίνουν στον οποιοδήποτε την άδεια να τα αγγίζει. Έτσι, όπως υπάρχουν για τα παιδιά κανόνες για το κάπνισμα, το ποτό, την οδήγηση κ.λπ., πρέπει να υπάρχουν και κανόνες σχετικά με το άγγιγμα. Πολλά παιδιά, μέσω χειρισμών και επηρεασμού, είχαν πεισθεί ότι το να τα αγγίζουν δεν αποτελούσε κάτι το μεμπτό. Οι θύτες τα είχαν χειραγωγήσει και καθοδηγήσει με τέτοιο τρόπο, ώστε να τους δίνουν την άδεια να τα αγγίζουν, χωρίς να το καταλαβαίνουν. (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

ν Το παιδί είναι υπερβολικά πρόθυμο να ευχαριστήσει τους ενήλικες ή μεγαλύτερους.

Οι θύτες καθοδηγούν τα παιδιά να εξαρτώνται από αυτούς για την κάλυψη των αναγκών τους, με αποτέλεσμα να γίνεται σημαντικό για τα παιδιά να τους κρατούν ικανοποιημένους. Έτσι αποφεύγουν την απώλεια δώρων ή προσοχής (που είναι σημαντικά για τα παιδιά) ή το θυμό που θα στρεφόταν εναντίον τους. Είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι τα παιδιά επιθυμούν την προσοχή και τα δώρα που τους δίνουν οι θύτες για να τα χειρίζονται και έτσι διατίθενται να συμμετέχουν. Όμως, σε καμία περίπτωση αυτό δεν σημαίνει ότι το παιδί μπορεί να δώσει συγκατάθεση ή ότι είναι υπεύθυνο για την κακοποίηση. Απλώς, ενισχύεται το γεγονός ότι τα παιδιά μπορούν εύκολα να χειραγωγηθούν και να επηρεαστούν. Οι θύτες μπορεί να φαίνεται ότι φέρονται καλά στα παιδιά, αλλά τα κίνητρά τους είναι πάντα εγωιστικά. (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

✓ Το παιδί περνά περισσότερο χρόνο με έναν μεγαλύτερο ή ένα μικρότερο παιδί.

Αυτό μπορεί να σημαίνει κακοποίηση του μικρότερου παιδιού από μεγαλύτερο. Μπορεί επίσης να δείχνει ότι το μεγαλύτερο παιδί δεν νιώθει άνετα με παιδιά της ηλικίας του, ίσως εξισώνοντάς τα με τον ενήλικα που τα κακοποιεί (συμπεριφορά παλινδρόμησης). Τα μεγαλύτερα παιδιά συνήθως δεν περνούν υπερβολικά μεγάλο χρονικό διάστημα μόνο με μικρότερα παιδιά. Θέλουν να συναναστρέφονται παιδιά της ηλικίας τους κάνοντας πράγματα της δικής τους ηλικίας. Στη σημερινή κοινωνία, δεν είναι πάντα ενήλικοι που κακοποιούν παιδιά, αλλά αυτό μπορεί να συμβεί και από άλλα παιδιά. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Ενήλικες ή μεγαλύτεροι (δάσκαλοι, γείτονες, επιστάτες, μεγαλύτερα παιδιά, προπονητές κ.λπ.) περνούν υπερβολικά πολύ χρόνο με το παιδί ή φαίνεται να είναι εστιασμένοι στο παιδί

Οι ενήλικες συνήθως δεν είναι προσηλωμένοι σε ένα παιδί. Είναι φίλοι με άλλους ενήλικες και μιλούν για άλλους ενήλικες και για πράγματα που αρμόζουν σε ενήλικες. Αν ένας ενήλικας ή μεγαλύτερος μιλά υπερβολικά πολύ για ένα παιδί και περνά υπερβολικά πολύ χρόνο μόνος με το συγκεκριμένο παιδί, αυτή η κατάσταση μπορεί να είναι ενδεικτική κακοποίησης. Για παράδειγμα, η λήψη από κάποιον -που δεν είναι γονέας ή κηδεμόνας- πολλών φωτογραφιών ή βίντεο των παιδιών (ακόμη και αθών φωτογραφιών) αποτελεί φυσιολογική συμπεριφορά. Αν ο εκπαιδευτικός ή ο γονιός θεωρήσει ότι η περιφορά κάποιου είναι παράξενη, οφείλει να το ερευνήσει. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

✓ Οι γονείς δείχνουν επίμονη αδιαφορία στην παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του παιδιού τους.

Οι εκπαιδευτικοί, πρέπει να παρακολουθούν ποιοι γονείς δεν παρακολουθούν τις δραστηριότητες των παιδιών τους, τις εκδηλώσεις, τους αθλητικούς αγώνες, τις συνελεύσεις των συλλόγων γονέων, δεν απαντούν σε σημειώματα που τους στέλνουν σπίτι κ.λπ. Οι θύτες βλέπουν την απουσία ενδιαφέροντος των γονιών ως ευκαιρία για πιθανή θυματοποίηση του παιδιού. (Βουϊδάσκη Βασίλης, 1987)

4.3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Όταν βιώνουν σωματική κακοποίηση

Οι επιζήμιες επιπτώσεις της σωματικής κακοποίησης του παιδιού, γίνονται ορατές στα προβλήματα συμπεριφοράς που αυτό μπορεί να παρουσιάσει. Βασικά γνωρίσματα στη συμπεριφορά του είναι η κατάθλιψη, η επιθετικότητα, η αντικοινωνικότητα. Η έντονη επιθετικότητα, προβάλλεται σαν μία αντίδραση του παιδιού απέναντι στην συμπεριφορά και την μεταχείριση την οποία υφίσταται. Όταν ο ανήλικος, γνωρίζει από την παιδική και νεανική του ηλικία τη βία, είναι φυσικό να την χρησιμοποιεί και ο ίδιος. Χρησιμοποιεί δηλαδή βία ως αντίδραση στη βία που έχει υποστεί. Συνέπεια όλης αυτής της κατάστασης, είναι η απομόνωση – απομάκρυνση από το κοινωνικό σύνολο. Σημαντικό στοιχείο είναι η θλίψη η οποία δημιουργείται στον εσωτερικό του κόσμο, λόγω της όλης αυτής κατάστασης, καθώς η βία – κακοποίηση προέρχεται από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Τα παιδιά που υφίστανται σωματική κακοποίηση, παρουσιάζουν έντονες κοινωνικοσυναισθηματικές δυσκολίες. Έχουν σημαντικά προβλήματα, στην προσκόλληση τους στα άτομα που τα φροντίζουν και στις κοινωνικές τους επαφές. Η ποιότητα της σχέσης γονιού παιδιού διαταράσσεται και χαρακτηρίζεται από ανασφάλεια, εκ μέρους του παιδιού. Αυτή η αλληλόδραση γονέα – παιδιού, δημιουργεί αρνητικές προϋποθέσεις για δημιουργία σχέσεων με άλλα παιδιά καθώς και ενός γενικότερου κύκλου ατόμων. Επιπλέον αυτή η συναισθηματική και κοινωνική δυσλειτουργία, δημιουργεί στο παιδί ένα αίσθημα φόβου. Το παιδί αισθάνεται φόβο, τόσο απέναντι στους γονείς, όσο και σε άτομα εκτός οικογένειας. Ο φόβος αυτός για τους ανθρώπους συμβάλλει σε ένα μεγάλο ποσοστό στην απομόνωση του. Το κακοποιημένο παιδί αισθάνεται αδύναμο και απροστάτευτο, ενώ λόγω αυτής της κατάστασης δεν μπορεί να εμπιστευθεί άλλα άτομα, χάνει δηλαδή την εμπιστοσύνη του στους άλλους ανθρώπους. Πολλά παιδιά που ζουν σε περιβάλλον ενδοοικογενειακής βίας, ενδέχεται να εμφανίσουν συμπτώματα μετά - τραυματικού άγχους, κυρίως εφιάλτες κατά την διάρκεια σχετικών συζητήσεων.

Επίσης πρέπει να σημειώσουμε κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα τα οποία εντοπίζονται στην συμπεριφορά των σωματικά κακοποιημένων παιδιών. Τα χαρακτηριστικά αυτά, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να κινήσουν το ενδιαφέρον των ειδικών και να αποτελέσουν πιθανές αιτίες αποκάλυψης.

1. Δυσκολία του παιδιού να επενδύει στις σχέσεις του με τους ενήλικες.
2. Ανησυχία, όταν τα άλλα παιδιά κλαίνε (υπερευαίσθησία).
3. Φόβος και αποστροφή προς τους γονείς του.
4. Φόβος να επιστρέψει στο σπίτι του λόγω των τραυματικών γεγονότων που έχει υποστεί.
5. Προσκόλληση σε άλλα άτομα, σε μία απέλπιδα προσπάθεια του να ξεπεράσει και να ξεχάσει όσο το δυνατόν το ψυχικό τραύμα, που είναι απότοκο της κακοποίησης.
6. «Παγωμένο βλέμμα», χαρακτηριστικό στοιχείο της απόγνωσης και της απελπισίας στην οποία βρίσκεται το κακοποιημένο παιδί.
7. Εξαιρετικά χαμηλή αυτοεκτίμηση, η οποία εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της ταπείνωσης την οποία υφίσταται το παιδί μέσω της κακοποίησης.
8. Παιδί υπερβολικά υπάκουο, παθητικό, αποσυρμένο, γεγονός που υποδηλώνει τον φόβο που αισθάνεται.
9. Έκδηλο άγχος, που είναι επίσης απότοκο του φόβου.
10. Το παιδί παρουσιάζει, σοβαρές δυσκολίες στις συναναστροφές με συνομήλικους ή ενήλικες. Το γεγονός αυτό συμβαίνει κυρίως, λόγω της απομόνωσης του από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
11. Καθυστερημένη ή διαταραγμένη ομιλία
12. Παλινδρομημένη συμπεριφορά (ενούρηση, εγκόπριση, κ.λ.π.). (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1998)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα όρια ανάμεσα στον απλό σωφρονισμό που επιβάλλεται από τους γονείς (μέτρα τιμωρίας, π.χ. ένα χαστούκι) και στην κακοποίηση είναι πολύ δύσκολο να χαραχτούν. Άρα είναι πολύ πιθανό, οι γονείς να μεταβούν από την απλή επιβολή πειθαρχίας σε πράξεις κακοποίησης. Αναφορικά λοιπόν με την χρήση σωματικής τιμωρίας ως τρόπο επιβολής πειθαρχίας, εντοπίζονται αρκετές αρνητικές επιπτώσεις για το παιδί και την προσωπικότητά του.

Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα δυσδιάκριτα όρια ξεπερνιούνται. Το είδος της τιμωρίας και τρόπος επιβολής της συνιστούν ένα τεράστιο ψυχοπαιδαγωγικό πρόβλημα. Πολλοί ψυχαναλυτές οι οποίοι δεν έμειναν αδιάφοροι απέναντι σε αυτό το θέμα, τονίζουν ή και υπερτονίζουν τις εκτροπές που μπορεί να δημιουργήσουν στο τιμωρούμενο άτομο, τα ισχυρά συναισθήματα που του προκαλούν οι επιβαλλόμενες ποινές. Υπογραμμίζουν μάλιστα ότι οι τιμωρίες, εκτρέπουν το παιδί από την αυτοπειθαρχία και αυξάνουν την ένταση της έμμονης συμπεριφοράς. Πολλοί μάλιστα έχουν αποδείξει ότι οι απειλές και οι τιμωρίες σε περιπτώσεις κακής και αντιδραστικής συμπεριφοράς των παιδιών, οι οποίες μπορεί να συνδέονται με νευρωτικές καταστάσεις (κλεπτομανία, χρήση ναρκωτικών κ.λ.π.) δεν είναι σε καμία περίπτωση αποτελεσματικές. (Νέστορος Ι., 1999)

Η τιμωρία δεν διορθώνει, αλλά αντίθετα απειλεί, περιφρονεί και βλάπτει το παιδί ή τον έφηβο που εκφράζει αρνητική συμπεριφορά. Το παιδί το οποίο τιμωρείται και γίνεται αποδέκτης βίας από τους γονείς, θα γίνεται συνεχώς χειρότερο, αλλά και αργότερα ως πατέρας ή ως μητέρα, θα τιμωρεί τα παιδιά του διαιωνίζοντας έτσι τον «κύκλο του μίσους και της βίας». Επίσης υπάρχουν πολλοί ψυχολόγοι, που χαρακτηρίζουν την τιμωρία του παιδιού ως πράξη μίσους και αδικίας, ανίκανη να το κάνει καλύτερο. Βέβαιο είναι το γεγονός ότι, το παιδί που τιμωρείται αισθάνεται άσχημα. Τα πιθανά να συμβούν είναι δύο. Πρώτον να γίνει χειρότερο το τιμωρούμενο παιδί. Δεύτερον, να τιθασεύσει προσωρινά τις ενδεχόμενες επιθετικές και γενικότερα αρνητικές του δραστηριότητες, για να τις εκδηλώσει αργότερα, όταν δεν θα υπάρχει περιορισμός από τους γονείς του και μάλιστα με μία μορφή μνησικακίας. Βέβαιο επίσης είναι ότι, κανένα παιδί, όταν τιμωρείται, δεν αισθάνεται άνετα, αλλά ούτε θεωρεί ευεργέτη εκείνον που το τιμωρεί. Το αντίθετο κυρίως συμβαίνει όταν η τιμωρία εκφράζεται με ακραίο βίαιο τρόπο. Σπάνιες ή και ανύπαρκτες πρέπει να θεωρηθούν οι περιπτώσεις εκείνες, που το τιμωρούμενο παιδί θεωρεί την ποινή ως πράξη που το συμφέρει, που γίνεται για το καλό του. Επιπλέον ως κυρίαρχη συνέπεια, θεωρείται το γεγονός ότι, η σχέση του παιδιού με τον τιμωρό γονέα διαταράσσεται, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν δεν ακολουθούν πράξεις συναισθηματικής εξισορρόπησης, αρκετά χρήσιμες για την ψυχική υγεία του παιδιού. (Νέστορος Ι., 1999)

Κρίνεται βέβαια αναγκαίο να σημειωθεί το γεγονός ότι, η σωματική κακοποίηση δεν έχει τις ίδιες επιδράσεις σε όλα τα παιδιά. Σημαντικό και καθοριστικό

ρόλο παίζουν η αυστηρότητα και η διάρκεια της κακοποίησης. Όσο πιο διαρκής και αυστηρή είναι η κακοποίηση, τόσο σοβαρότερα και βαθύτερα θα είναι τα προβλήματα τα οποία δημιουργούνται στο παιδί. Η μακρά χρονική διάρκεια κατά την οποία συμβαίνει η κακοποίηση, επιβαρύνει την κατάσταση και αυξάνει την βαρύτητα των επιπτώσεων, καθώς η βία μετατρέπεται σε καθεστώς και διαβρώνει τις βασικές δομές λειτουργίας της οικογένειας. Η συχνότητα με την οποία συμβαίνει η κακοποίηση δημιουργεί μία ζοφερή για τα παιδιά κατάσταση, καθώς η βία είναι συνεχής και παρούσα σε όλες τις φάσεις της σωματικής και πνευματικής του ανάπτυξης. Επιπλέον, όσο η σωματική κακοποίηση συνυπάρχει και με τις υπόλοιπες μορφές κακοποίησης (σεξουαλική, ψυχολογική, παραμέληση, βία ανάμεσα στους γονείς) τόσο πιο τραγικές θα είναι και οι συνέπειες της.

Ωστόσο εκτός από τα όσα έχουν ήδη αναφερθεί, ουσιώδεις είναι επίσης οι μακροχρόνιες συνέπειες – επιπτώσεις της σωματικής κακοποίησης των ανηλίκων. Οι επιδράσεις αυτές είναι καθοριστικές για την διάπλαση της προσωπικότητας του παιδιού και των μελλοντικών του συμπεριφορών και αντιδράσεων, καθώς τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός ανθρώπου, όπως είναι ήδη γνωστό παίζουν αποφασιστικό ρόλο για την μετέπειτα εξέλιξη και πορεία του. Άρα λοιπόν όπως γίνεται αντιληπτό, η επιθετική και βίαιη συμπεριφορά των γονέων, έχει μεγάλη σημασία για την ζωή των παιδιών τους. Καθώς ο γονέας βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης με το παιδί του, και λόγω ακριβώς αυτής της εξάρτησης «δεν είναι μόνο πηγή ζωής, τροφής και απολαύσεων, αλλά και η από θέση απόλυτης ισχύος, πηγή καταναγκασμού και απαγορεύσεων». (Βουϊδάσκης Βασίλης, 1987)

Οι μακροχρόνιες λοιπόν συνέπειες, της άσκησης σωματικής βίας απέναντι στα παιδιά, ενδέχεται να εκδηλωθούν με διαταραγμένες προσωπικές σχέσεις στο μέλλον, καθώς επίσης και αυξημένες πιθανότητες κακοποίησης των δικών τους παιδιών. Πολλοί ερευνητές έχουν υποστηρίξει ότι, η κακοποίηση των παιδιών, αυξάνει τις πιθανότητα αυτά να εκδηλώσουν πρώιμη εγκληματική δράση. Ορισμένοι μάλιστα συνδέουν το είδος της κακοποίησης, με την μορφή της εγκληματικότητας με την οποία εμπλέκονται αργότερα οι ανήλικοι Έτσι για παράδειγμα, έχει υποστηριχθεί ότι τα άτομα τα οποία είχαν υποστεί σωματική κακοποίηση ως παιδιά, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνουν αργότερα βίαιοι ως ενήλικοι. (Ζαραφωνίτου Χριστίνα, 1995)

Υπάρχει δηλαδή υιοθέτηση της βίαιης συμπεριφοράς, ως μίμηση γονικού προτύπου. Ο ανήλικος είναι μία προσωπικότητα εν τω γίνεσθαι, υπό διαμόρφωση, εσωτερικεύει συμπεριφορές και δέχεται επιδράσεις χωρίς να έχει την ικανότητα για αξιολόγηση και κρίση. Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, τα βασικά πρότυπα των παιδιών είναι οι γονείς και ακολουθούν χωρίς να έχουν την ικανότητα ουσιαστικής επιλογής, η φυσιολογική ανωριμότητα η οποία είναι συνυφασμένη με την ηλικία επιτρέπουν την δημιουργία και εδραίωση αυτής της κατάστασης. Η βία στις περιπτώσεις οικογενειών που κακοποιούν τα παιδιά τους, αποτελεί την ικανή και αναγκαία συνθήκη επιβίωσης, τόσο στον μικρόκοσμο της οικογένειας όσο και στον μακρόκοσμο της ευρύτερης κοινωνίας. Ισχύει λοιπόν η εκμάθηση της βίας, ως τρόπου διαβίωσης. Μία βασική αιτία κινητοποίησης και πραγμάτωσης αυτής της κατάστασης είναι όπως ήδη αναφέρθηκε, η ταύτιση με το γονικό πρότυπο. Η ταύτιση, νοείται ως η παλαιότερη έκφραση συναισθηματικού δεσμού, με ένα άλλο πρόσωπο και προηγείται της επιλογής αντικειμένου επιθυμίας. Το εγώ διαπλάθεται κατά το πρότυπο του. (Ποταμιάνου Άννα, 1988)

Όταν βιώνουν συναισθηματική κακοποίηση

Η συναισθηματική κακοποίηση μπορεί να εμποδίσει σοβαρά το παιδί να ολοκληρώσει ορισμένα στάδια της εξέλιξής του, ανάλογα με την ηλικία του, ή να αποδώσει ικανοποιητικά στο σχολείο, στην ομάδα των συνομηλίκων και στην κοινότητα. Στις φυλακές, τα ψυχιατρεία, τα αναμορφωτήρια και τα ειδικά σχολεία, σε μεγάλο ποσοστό, βρίσκονται άτομα που στην παιδική τους ηλικία είχαν βιώσει απόρριψη και έλλειψη αγάπης. Συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά εκδηλώνουν επιθετικότητα στην προσπάθεια να ελέγξουν το περιβάλλον τους ή γίνονται απαθή, αδιάφορα, με αμβλείες συναισθηματικές αντιδράσεις. Ως ενήλικες νιώθουν μίσος, θυμό, έλλειψη ενδιαφέροντος για τους συνανθρώπους τους. Δυσκολεύονται να δημιουργήσουν σχέσεις αμοιβαίας ικανοποίησης, δεν μπορούν να συνεργαστούν, να σταθεροποιηθούν και να αποδώσουν στη δουλειά τους. Έχουν την τάση να παρουσιάζουν έντονες συναισθηματικές αλλαγές και να λειτουργούν πάνω σε ένα στενό μοντέλο «δούναι και λαβείν» και όχι στο πρότυπο της αμοιβαιότητας των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων που απαιτεί η αρμονική κοινωνική ζωή. (Παρασκευόπουλος Ι.Ν., 1985, τόμος 1^{ος})

Όταν βιώνουν σεξουαλική κακοποίηση

Οι απόψεις γύρω από τις συνέπειες της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, συχνά είναι αντίθετες μεταξύ τους.

Οι συνέπειες της σεξουαλικής κακοποίησης στα παιδιά είναι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες. Βραχυπρόθεσμα το παιδί μπορεί να επιδείξει έντονη ερωτική ενασχόληση, όπως ο δημόσιος αυνανισμός ή το έντονο ενδιαφέρον για τα γεννητικά όργανα και τα ερωτικά παιχνίδια. Ένα άλλο αποτέλεσμα της σεξουαλικής κακοποίησης είναι τα συχνά σωματικά παράπονα του παιδιού, οι εμετοί ή οι πονοκέφαλοι, τα οποία όμως δεν εξηγούνται από τις ιατρικές εξετάσεις. Η σεξουαλική κακοποίηση κατά την παιδική ηλικία μπορεί να οδηγήσει στην κατάθλιψη, σε χαμηλή αυτοπεποίθηση, αλλά και σε ερωτικές δυσκολίες, όπως η αποφυγή της ερωτικής επαφής ή στην πορνεία. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Γενικά αναφέρεται ότι οι γυναίκες που είχαν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία, συχνά εμπλέκονται σε περίεργες σεξουαλικές καταστάσεις. Παράλληλα, οι πιθανότητες να ξαναπέσουν θύματα αργότερα στη ζωή τους είναι αυξημένες. Μια τέτοια εμπειρία έχει άσχημη επίδραση στην αυτοεκτίμησή τους. Οι γυναίκες που αισθάνονται άσχημα με τον εαυτό τους, πιθανόν να αποτελούν στόχο για τους άνδρες που έχουν κίνητρα για σεξουαλική εκμετάλλευση. Όσο για τους άνδρες που έχουν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης κατά την παιδική τους ηλικία, αυτοί συχνά αποκαλύπτουν αισθήματα δυσφορίας για τις σεξουαλικές τους σχέσεις ως ενήλικες. Οι ψυχολογικές επιπτώσεις της σεξουαλικής κακοποίησης είναι σημαντικές. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Έτσι, τα παιδιά παρουσιάζουν ψυχοσωματικά συμπτώματα, τα οποία διαφέρουν, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού. Ως ενήλικες, τα θύματα υποφέρουν από αγχώδεις διαταραχές, προβλήματα κατάθλιψης, διαταραχές συμπεριφοράς, παραπρωματικότητα και εγκληματικότητα, και επανάληψη στα δικά τους παιδιά των συμπεριφορών κακοποίησης και σεξουαλικής κακοποίησης που αντιμετώπισαν οι ίδιοι. Επίσης, σε ακραίες περιπτώσεις, τα άτομα αυτά υποσυνείδητα αποφεύγουν να φέρουν στον κόσμο παιδιά. Επιζητούν πολύ την προσοχή του συντρόφου τους, ζηλεύουν άλλα κοντινά τους άτομα και γι' αυτό αποφεύγουν να μοιραστούν την αγάπη τους με ένα παιδί. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

Η σεξουαλική κακοποίηση αποτελεί την καταστροφή, το τέλος της παιδικότητας και της αθωότητας του παιδιού. Συστηματικές έρευνες στην Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη έχουν υπογραμμίσει τη σοβαρότητα του φαινομένου που πάντοτε υπήρχε, αλλά που αλλάζει μορφή με την τεχνολογική εξέλιξη. Οι ψυχοπαθολογικές επιπτώσεις δεν φαίνονται αμέσως, και ιδιαίτερα σε παιδιά που μόλις αρχίζουν να μιλούν. Εμφανίζονται αργότερα με τη μορφή διαταραγμένης συμπεριφοράς, υπερκινητικότητας, αϋπνίας, διαταραχών στη διατροφή και ακόμη με προβλήματα στο σχολείο, φυγή από το σπίτι, σωματικούς πόνους, απόπειρες αυτοκτονίας, καταφυγή στα ναρκωτικά και στην πορνεία. Μια έρευνα για την πορνεία των ανηλίκων στο Σαν Φρανσίσκο απέδειξε ότι 45% των παιδιών αυτών είχαν υπάρξει θύματα αιμομικτικών σχέσεων. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις περιλαμβάνουν σεξουαλικά προβλήματα, ανικανότητα τεκνοποίησης, οργανικές διαταραχές. Σχετικά με ψυχιατρικά προβλήματα, έρευνες απέδειξαν ότι όσο σοβαρότερα είναι τα ψυχιατρικά συμπτώματα τόσο πιθανότερο είναι ο ασθενής να έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά ως παιδί. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, ως προς την αιτιολογία του προβλήματος της κακοποίησης έχουν επικρατήσει δύο απόψεις. Η πρώτη υποστηρίζει ότι η δυναμική της κακοποίησης είναι ριζωμένη σε κοινωνικούς θεσμούς που ενθαρρύνουν την άσκηση βίας στα παιδιά μέσω της χρήσης της πειθαρχίας, ενώ η άλλη υποστηρίζει ότι η βίαιη συμπεριφορά των ενηλίκων προς τα παιδιά πρέπει να αποδοθεί στην ατομική ψυχοπαθολογία κάθε ενήλικου.

Οι αιτιολογικοί παράγοντες της συναισθηματικής κακοποίησης είναι η ακαμψία, ο ψυχαναγκασμός και η έλλειψη ζεστασιάς και ευελιξίας του γονέα προς το παιδί. Τα αίτια της σεξουαλικής κακοποίησης είναι κατάθλιψη, αδυναμία ελέγχου της παρορμητικότητας και του θυμού, χρήση αλκοόλ και ουσιών και σεξουαλική διέγερση από παιδιά. Καταστάσεις που μπορούν να οδηγήσουν στην κακοποίηση των παιδιών είναι οι διαμάχες μεταξύ του ζευγαριού, σε περιπτώσεις που τα παιδιά δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των γονέων, όπως επίσης και η ύπαρξη φτώχειας ή πλούτου μπορεί να επιφέρει κακοποίηση στο παιδί.

Ως προς τα χαρακτηριστικά ενός κακοποιημένου παιδιού έχουν εντοπιστεί ενδείξεις όπως μελανιές, διαστρέμματα, κατάγματα, πληγές, κακώσεις ή εγκαύματα που αφορούν την σωματική κακοποίηση. Παιδιά που έχουν κακοποιηθεί συναισθηματικά παρουσιάζουν καθυστέρηση στην ανάπτυξη, υπερβολική αντίδραση του παιδιού σε τυχόν του λάθη, διαταραχές στην ομιλία, νευρωτική συμπεριφορά ή επανειλημμένη φυγή από την οικογένεια.

Τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά νιώθουν φόβο, θυμό, απομόνωση, λύπη, ενοχή, ντροπή και σύγχυση. Επίσης, κακοποίηση παιδιών μπορεί να συναντήσουμε και στο χώρο του σχολείου, γι' αυτό καλό θα ήταν να ενημερωθούν και οι γονείς και οι δάσκαλοι για τις πιθανές ενδείξεις κακοποίησης, ώστε παρατηρώντας μια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού να είναι σε εγρήγορση.

Οι επιπτώσεις της κακοποίησης στα παιδιά είναι επιζήμιες και μακροχρόνιες. Το κακοποιημένο παιδί μπορεί στη ζωή του να χαρακτηρίζεται από επιθετικότητα, κατάθλιψη, αντικοινωνικότητα, φόβο και αποστροφή, χαμηλή αυτοεκτίμηση και άγχος. Θα συνεχίσουμε, μελετώντας το νομικό πλαίσιο για τα δικαιώματα του παιδιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: «ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα νομοθετικά πλαίσια που ισχύουν στην Ελλάδα, την Ευρώπη και την Αμερική και αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού και κατεπέκταση την κακοποίηση αυτού. Η ύπαρξη νόμων είναι απαραίτητη, εκτός από την προστασία του παιδιού, και για τους επαγγελματίες που προασπίζονται το δίκαιο των παιδιών ως εργαλείο της δουλειάς τους καθώς και ως προστασία δική τους στα πλαίσια της εργασίας τους.

5.1. ΝΟΜΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας προς τα παιδιά, είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του, χρειάζονται λεπτές προσεγγίσεις και χειρισμοί, ενώ πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες της δράσης του ποινικού νόμου. Η παρέμβαση σε κακοποιημένα παιδιά απαιτεί, ένα πολυσύνθετο χειρισμό των αναρίθμητων και πολλές φορές απρόβλεπτων προβλημάτων που μπορεί αυτά να παρουσιάσουν. Καθοριστικός είναι και ο ρόλος των ειδικών οι οποίοι θα εμπλακούν στην υπόθεση, καθώς και η βοήθεια την οποία θα προσφέρουν.

Σε διεθνές επίπεδο, η αρχή για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης έγινε το 1969, όταν το Συμβούλιο της Ευρώπης σύστησε στη Σύνοδο Υπουργών των κρατών – μελών να απευθύνουν κάλεσμα στις κυβερνήσεις τους, ώστε να βοηθήσουν στον εντοπισμό των περιπτώσεων και στην ιατρική αντιμετώπιση τους, λαμβάνοντας τα ακόλουθα μέτρα : α) να θεσμοθετήσουν, όπου δεν υπάρχει ήδη, νόμο ο οποίος απαλλάσσει τους γιατρούς από την υποχρέωση να τηρήσουν το ιατρικό απόρρητο για περιπτώσεις που αφορούν κακοποίηση παιδιών, και παράλληλα να τους υποχρεώνει να πληροφορούν γραπτώς, αυτεπάγγελτα και αμέσως την αρμόδια κρατική υπηρεσία για περιπτώσεις που έχουν υποπέσει στην

αντίληψη τους, με σκοπό την βελτίωση της τύχης αυτών των παιδιών. β) να απαγορεύσουν στην αρμόδια κρατική υπηρεσία που έχει ενημερωθεί από τους γιατρούς να παραπέμψει την υπόθεση στην αστυνομία, χωρίς προηγουμένως να έχει επαληθεύσει η ίδια την διανοητική και φυσική κατάσταση του παιδιού. Ωστόσο αυτή η κίνηση με ελάχιστες εξαιρέσεις, είχε μάλλον περιορισμένη επίδραση. (Κατωπόδη Α., 2005)

Ακόμη με αφορμή το 1979, Διεθνές Έτος του Παιδιού, η Σύνοδος των Υπουργών Δικαιοσύνης των κρατών – μελών, επιβεβαίωσε τη σοβαρότητα του προβλήματος και τόνισε τα καταστροφικά του αποτελέσματα στη σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού, στις γνωστικές του ικανότητες, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του και στην μελλοντική του συμπεριφορά. Οι κυβερνήσεις των κρατών – μελών, δεσμεύτηκαν στο να πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την διασφάλιση και προστασία των κακοποιημένων παιδιών και μεταξύ άλλων για την αναδιοργάνωση της παιδικής πρόνοιας, καθώς επίσης και για την πρόληψη, τον εντοπισμό την μέριμνα κατά της κακοποίησης. Ενώ ως στόχοι τίθενται, η κατοχύρωση της νομοθετικής προστασίας του παιδιού και η προσαρμογή της ανάλογα με τις εξελίξεις. (Κατωπόδη Α., 2005)

Στην Ελλάδα σήμερα παρά την οικονομική, πολιτιστική και νομοθετική εξέλιξη που παρατηρείται, διαπιστώνεται ότι η ανακάλυψη βίαιων περιστατικών αλλά και περιπτώσεων μόνιμης σχεδόν βίας, ανοίγει μία τρομοκρατική θέα στα ενδότερα της οικογένειας. Συχνά μάλιστα ξεσπά ένας «ηθικός πανικός» γύρω από τέτοιου είδους προβλήματα ο οποίος συνίσταται βασικά σε συντηρητικές αντιδράσεις που στόχο έχουν να αποκαταστήσουν αμέσως την τάξη, την ομαλότητα και την κοινωνική ευταξία. Μας αρκεί η ισόβια καταδίκη και το λιντσάρισμα του δράστη για να εφησυχάσουμε και να βάλουμε το θέμα στην άκρη μέχρι την επόμενη φορά που τα τηλεοπτικά κανάλια και τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων θα παρουσιάζουν κάποιο άλλο παιδί θύμα κακοποίησης μέσα στην ίδια του την οικογένεια. (Παπανικολάου Ε., 1998) Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί κυρίως ένα ζήτημα κοινωνικό. Προϋποθέτει ιδιαίτερη μέριμνα του κράτους, αλλαγή νοοτροπίας και κατάλληλη κρατική υποδομή.

Η σύγχρονη ελληνική νομοθεσία αποδοκιμάζει και τιμωρεί τον βάνουσο και βάρβαρο γονέα και οι συνέπειες αυτής της τιμωρίας είναι τόσο ποινικές όσο και αστικές. Πρόκειται δηλαδή για συνέπειες που ανατρέπουν τη νομική δομή της

οικογένειας και μπορούν να στερήσουν από το γονέα τα δικαιώματα του. Στον Ποινικό Κώδικα που ισχύει στην Ελλάδα, υπάρχουν πολλές διάσπαρτες διατάξεις που αναφέρονται σε εγκληματικές πράξεις εις βάρος ανηλίκων. Ενώ η παιδική ηλικία δεν αντιμετωπίζεται ως αυτοτελές έννομο αγαθό με φορέα το παιδί και αντιμετωπίζεται μόνο ως αξία εξαρτημένη από τη νόμιμη οικογένεια. Το γεγονός αυτό συντηρεί το πλέγμα εξάρτησης παιδιού γονέων και κατοχυρώνει ιδεολογικά την εξουσία στο παιδί. (Κατωπόδη Α., 2005)

Αναλυτικότερα, το άρθρο 312 με τίτλο «Σωματική βλάβη κατά των ανηλίκων», ορίζει ότι : «Αν δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης αξιόποινης πράξης, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τριών μηνών» : α) όποιος με συνεχή σκληρή συμπεριφορά προξενήσει σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας σε πρόσωπο που δεν έχει συμπληρώσει το 17ο έτος της ηλικίας του. Ενώ ο δράστης είναι υπόχρεος για την επιμέλεια και την προστασία του. β) όποιος με κακόβουλη παραμέληση των υποχρεώσεων του προς τα προαναφερόμενα πρόσωπα, γίνεται αιτία σωματικής κάκωσης ή βλάβης της υγείας τους. Επομένως με βάση τα παραπάνω, η σωματική βλάβη τιμωρείται, ανεξάρτητα από το οποιοδήποτε δικαίωμα του γονιού για σωφρονισμό. Το παραπάνω άρθρο συγκρούεται με αυτό ακριβώς το στοιχείο, δηλαδή την λήψη μέτρων εκ μέρους των γονέων για σωφρονισμό των παιδιών. Ενώ ανακύπτει το πολύ σημαντικό ζήτημα, της δυσκολίας απόδειξης της συνεχούς, βάρβαρης και κακοποιητικής συμπεριφοράς των γονέων. Όπως επίσης και το αν αυτή η σκληρή συμπεριφορά, περιλαμβάνει την συναισθηματική κακοποίηση ενός παιδιού, το οποίο στην ουσία ζει σε ένα τυπικά απαράδεκτο οικογενειακό περιβάλλον. Ωστόσο πρέπει να αναφερθεί ότι, η διάταξη 312 λειτουργεί επικουρικά παρά την σοβαρή σημασία της όταν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. (Ψωμά Αικ. 2001) Όπως :

- ο Έκθεση (άρθρο 306 Π.Κ.) : Η προβλεπόμενη ποινή είναι 6 μήνες και αφορά όποιον αφήνει κάποιο άτομο αβοήθητο για την περίθαλψη και διατροφή, του οποίου έχει αναλάβει την επιμέλεια. Σε περίπτωση πρόκλησης βαριάς βλάβης της υγείας επιβάλλεται κάθειρξη 10 ετών.
- ο Παραβίαση της υποχρέωσης για διατροφή (άρθρο 358 Π.Κ.) : Όπου ο γονέας ο οποίος δεν καταβάλλει την διατροφή του παιδιού του με συνέπεια στερήσεις, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ένα έτος.

- ο Παραμέληση αποτροπής από εποπτεία ή αλητεία (άρθρο 409 Π.Κ.) : Όπου όποιος εξωθεί τα παιδιά του σε επαιτεία ή αλητεία ή παραλείπει να τα παρεμποδίσει, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι έξι έτη.
- ο Όλες οι περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης οι οποίες περιλαμβάνουν τα εξής αδικήματα όταν τελούνται εις βάρος παιδιών :
  1. Κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια (ποινή φυλάκισης ενός έτους)
  2. Ασέλγεια δια καταχρήσεως εξουσίας (ποινή φυλάκισης ενός έτους)
  3. Αιμομιξία. Εδώ ανακύπτει ένα πολύ σοβαρό ζήτημα. Ενώ η αιμομιξία θεωρείται έγκλημα, ο νομοθέτης προβλέπει τιμωρία για θύτες και για θύματα, αφού αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο η πράξη να συντελείται με την θέληση και των δύο. Έτσι για τον μεν πατέρα αιμομίκτη προβλέπεται κάθειρξη μέχρι και εννέα χρόνια, για το δε θύμα φυλάκιση μέχρι δύο έτη. Οι ελλείψεις του νόμου φανερώνονται από το γεγονός ότι δεν γίνεται διάκριση μεταξύ ανηλίκων και ενηλίκων θυμάτων, αν και στα ελληνικά δικαστηριακά χρονικά δεν υπήρξε ποτέ τιμωρία θύματος. Ωστόσο γίνεται φανερό ότι, μέσω του νόμου προστατεύεται ο πατέρας αιμομίκτης αφού μπορεί να εγείρει το επιχείρημα της «ηθελημένης συνουσίας».
  4. Μαστροπεία (349 Π.Κ.) : Δηλαδή η εξώθηση προς διαφθορά ανηλίκων ή υπόθαλψη αυτής και τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους όταν υποκείμενο του αδικήματος είναι ο γονέας ή οποιοσδήποτε υπεύθυνος για το παιδί.
  5. Στο άρθρο 324 του Π.Κ. προβλέπεται και τιμωρείται η αρπαγή ανηλίκων ως μορφή συναισθηματικής κακοποίησης.
  6. Με το άρθρο 339 και 347 του Π.Κ. προβλέπονται και τιμωρούνται αντίστοιχα η αποπλάνηση των παιδιών και η παρά φύση ασέλγεια.

Επιπλέον στον Ποινικό Κώδικα υπάρχουν άρθρα τα οποία τιμωρούν τους δράστες της κακοποίησης σε περιπτώσεις που επέρχεται ο θάνατος του παιδιού. Θεωρητικά στις περιπτώσεις αυτές η ποινή μπορεί να φτάσει μέχρι τα ισόβια δεσμά. Η ποινική δίωξη προχωρά αυτεπάγγελτα, χωρίς δηλαδή να υπάρχει η ανάγκη να κατατεθεί μήνυση από τον παθόντα ή από νόμιμο εκπρόσωπό του. Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 40 της Ποινικής Δικονομίας, κάθε πολίτης ο οποίος τυχόν αντιληφθεί

παρόμοιο περιστατικό υποχρεούται να καταγγείλει το γεγονός στην αστυνομία ή στην εισαγγελία γραπτώς ή προφορικώς. (Ψωμά Αικ. 2001)

Το Αστικό Δίκαιο περιλαμβάνει επίσης την έννοια της «κακής άσκησης» της γονικής μέριμνας.

Η γονική μέριμνα ανήκει και στους δύο γονείς και μπορεί να αφαιρεθεί είτε μετά από καταδίκη σε φυλάκιση ενός μηνός τουλάχιστον, για αδίκημα που διέπραξε με δόλο κατά της ζωής της υγείας και των ηθών του τέκνου, είτε αν γίνεται κακή άσκηση της γονικής μέριμνας. Και στις δύο περιπτώσεις η αίτηση υποβάλλεται από τον άλλο γονέα, τον μη εμπλεκόμενο με το αδίκημα, καθώς και από κάποιον άλλο συγγενή ή τον εισαγγελέα. Η κακή άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να διαπιστωθεί δικαστικά και ακολουθούν, είτε η έκπτωση των γονέων από αυτή, είτε η αφαίρεση της με δικαστική απόφαση. (Ψωμά Αικ., 2001)

Ο γνώμονας με βάση τον οποίο θα πρέπει να λειτουργεί το δικαστήριο και να αποφασίζει είναι το συμφέρον του παιδιού. Αυτή θα πρέπει να είναι και η βασική σκέψη, η αποκατάσταση του ανηλίκου.

5.2. Ο ΝΟΜΟΣ 3500/06 ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Ο νόμος 3.5000/2006 ψηφίστηκε στις 27/11/2006 και τέθηκε σε ισχύ στις 27/1/2007. Η αντιμετώπιση – καταπολέμηση της βίας εναντίον γυναικών και παιδιών στο εσωτερικό της οικογένειας, αποτελεί τους κύριους στόχους αυτού του νόμου. Ο νόμος αυτός φιλοδοξεί να καλύψει τα κενά των υπαρχόντων διατάξεων. Μέλημα κυρίαρχο του συγκεκριμένου νόμου είναι η λεγόμενη έμφυλη εγκληματικότητα. Όπως είναι γνωστό, τα τελευταία χρόνια σημειώνεται διεθνώς μια στροφή σε σχέση με την επέμβαση του ποινικού νομοθέτη στα θέματα της οικογενειακής ζωής. Αναγνωρίζεται δηλαδή ότι η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βαρύνει σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό την προστασία οποιασδήποτε άλλης κατεστημένης κοινωνικής νοοτροπίας ή πρακτικής. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Με τον παρόντα νόμο επέρχεται λοιπόν μια τομή στην μέχρι σήμερα ακολουθούμενη αντεγκληματική πολιτική στο συγκεκριμένο νομοθετικό πεδίο, καθώς οι διατάξεις του εμφορούνται από μίαν εντελώς διαφορετική φιλοσοφία: εκείνη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο νόμος αυτός φιλοδοξεί να συστρατεύσει όλους τους φορείς της Πολιτείας σε μια προσπάθεια να αντιμετωπισθούν αυστηρά και αποφασιστικά τα ακραία φαινόμενα αυταρχισμού και αυθαιρεσίας μέσα στην ελληνική οικογένεια. Σε μια προσπάθεια να προστατευθούν αποτελεσματικά τα θύματα της ενδοοικογενειακής βαρβαρότητας. Να ακουσθούν καθαρά οι μέχρι σήμερα σιωπηλοί μάρτυρες μιας, σε ορισμένες περιπτώσεις, κατ' όνομα μόνο οικογενειακής ζωής. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Αναλυτικότερα βασικές επιδιώξεις του νόμου είναι : α) η περιφρούρηση της σωματικής ακεραιότητας, της ελευθερίας, της αξιοπρέπειας και της αυτοδιάθεσης του ατόμου εντός των οικογενειακών τειχών β) η προστασία της σωματικής αλλά και της ψυχικής υγείας του παιδιού γ) η οριοθέτηση ενός υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος.

Ο σχεδιασμός του νόμου αποσκοπεί τόσο στην «συμβολική» του λειτουργία απαξιώνοντας κάθε μορφή βίας που ασκείται μέσα στην οικογένεια, όσο και στην παιδαγωγική. Τα ατομικά δικαιώματα δεν σταματούν μπροστά στο κατώφλι της οικογένειας, η οικογένεια δηλαδή δεν μπορεί να είναι ο τόπος όπου καταπατά κανείς ελεύθερα, ακώλυτα και ατιμώρητα κάθε ανθρωπινή ελευθερία, συνταγματικά

κατοχυρωμένη. Επιπλέον αποσκοπεί στην κάλυψη, όπως αναφέρθηκε παραπάνω των νομοθετικών κενών με : πρώτον να εκσυγχρονίσει το κατασταλτικό οπλοστάσιο της Πολιτείας και δεύτερον να τονώσει την πρόληψη στο συγκεκριμένο πεδίο, ενισχύοντας την νομική θέση των θυμάτων και δι' αυτών την κοινωνική συνοχή της οικογένειας.

Ο συγκεκριμένος νόμος επιφέρει κάποιες νέες και πολύ σημαντικές τομές. Για πρώτη φορά, αποδοκιμάζεται ρητά η σωματική βία σε βάρος ανηλίκων ως μέσο σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής τους. Στο νόμο ορίζεται ρητά ότι η άσκηση της βίας αυτής μπορεί πλέον να οδηγήσει στην ολική ή μερική αφαίρεση από τον βιαιοπραγούντα γονέα της γονικής μέριμνας. Η χώρα μας εναρμονίζεται έτσι με τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθώς και με τη δημόσια θέση του Συνηγόρου του Πολίτη. Για πρώτη φορά, τα πλημμελήματα της απλής και της επαναλαμβανόμενης όλως ελαφριάς σωματικής βλάβης, της απειλής και της προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας που τελούνται εντός της οικογένειας τιμωρούνται ως αυτεπαγγέλτως διωκόμενα εγκλήματα. Για την αποτελεσματικότερη προστασία των θυμάτων ορίζεται επί πλέον ότι στα εγκλήματα αυτά θα εφαρμόζεται εφεξής υποχρεωτικά η διαδικασία των επ' αυτοφώρω καταλαμβανόμενων εγκλημάτων. Για πρώτη φορά, διευρύνεται η έννοια του θύματος (και αντίστοιχα η έννοια του κατά το Αστικό Δίκαιο παθόντος), αφού αναγνωρίζεται ευθέως ότι θύμα δεν είναι μόνον ο καθ' ου αμέσως ασκείται η βία, αλλά ότι η συμπεριφορά αυτή έχει σοβαρές επιπτώσεις και στον ψυχικό κόσμο του ανηλίκου που είναι μάρτυς της βίας. Ως θύμα λοιπόν της ενδοοικογενειακής βίας αναγνωρίζεται και ο ανήλικος, ενώπιον του οποίου αυτή τελείται. Εξάλλου, με τον νέο νόμο θεσπίζονται νέες εγκληματικές συμπεριφορές, που μέχρι σήμερα δεν θεωρούνταν καν αξιόποινες πράξεις σε ενδοοικογενειακό επίπεδο. Όπως, τιμωρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα η ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη σε όλες τις μορφές της όταν τελείται ενώπιον ανηλίκου, η οποία, όπως είπαμε, συμβάλλει ώστε ο ανήλικος να αναπαράγει αργότερα τα ίδια πρότυπα βίαιης συμπεριφοράς και στην δική του οικογένεια.

Οι προβλεπόμενες από τον νόμο ποινικές κυρώσεις είναι γενικά αυστηρότερες, δεδομένου ότι, εάν συγκριθούν τα ενδοοικογενειακά εγκλήματα με τις αντίστοιχες ποινικές υποστάσεις του Π.Κ., είναι σαφές ότι παρουσιάζουν μεγαλύτερη απαξία. Το γεγονός δηλαδή ότι η βία ασκείται σε βάρος ανθρώπων που μένουν

υπό την ίδια στέγη με τον δράστη δεν καθιστά την πράξη λιγότερο, αλλά αντίθετα περισσότερο απεχθή Βασικός στόχος του νόμου είναι και η ενεργή κοινωνική προστασία, στήριξη και συμπαράσταση στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Ως προς τούτο, προβλέπεται η υποχρέωση της αστυνομίας να ενημερώνει το θύμα για τις δυνατότητες παροχής σε αυτό πλήρους ηθικής και της αναγκαίας υλικής συμπαράστασης από τους υφιστάμενους Προνοιακούς και Κοινωνικούς φορείς της Πολιτείας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. (www.law.uoa.gr)

Οι φορείς αυτοί αναλαμβάνουν την κοινωνική στήριξη των κακοποιημένων μέσα στην οικογένεια με τηλεφωνική γραμμή άμεσης κοινωνικής βοήθειας, κέντρα κοινωνικής στήριξης, συμβουλευτικούς σταθμούς, ξενώνες φιλοξενίας, υπηρεσία διαχείρισης κρίσεων. Ακόμη υποχρεούνται οι δάσκαλοι και οι καθηγητές των δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των Μονάδων Προσχολικής Αγωγής, να ενημερώνουν αμέσως τις εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές, όταν διαπιστώσουν σωματική κακοποίηση μαθητή τους από μέλος της οικογένειάς του. (www.law.uoa.gr)

Προβλέπεται, επίσης, η δυνατότητα επιβολής από το δικαστήριο συγκεκριμένων περιοριστικών όρων (π.χ. απομάκρυνση του υπαιτίου από την οικογενειακή κατοικία, απαγόρευση προσέγγισης στον χώρο κατοικίας ή εργασίας του θύματος κ.α.) με σκοπό την άμεση προστασία του θύματος και των άλλων μελών της οικογένειας από τον βιαιοπραγούντα δράστη. Απαγορεύεται (θεσπίζεται μάλιστα και σχετικό ποινικό αδίκημα) η δημοσιοποίηση των στοιχείων του δράστη και του θύματος κατά το στάδιο της προδικασίας, ώστε να αποτραπεί ο στιγματισμός της οικογένειας (και ιδιαίτερα των παιδιών) στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Προβλέπεται η αναστολή της έναρξης του χρόνου παραγραφής των αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκου, έτσι ώστε να αποτρέπεται το ενδεχόμενο ατιμωρησίας του δράστη. Με τον τρόπο αυτό, ο χρόνος παραγραφής θα ξεκινά από την ενηλικίωση του θύματος. Επιτρέπεται η υπέρ του ανηλίκου μη αυτοπρόσωπη κατάθεσή του ως μάρτυρος στο ακροατήριο. (www.law.uoa.gr)

Επίσης θεσπίζεται η ανωμοτί εξέταση των μελών της οικογένειας ως μαρτύρων στην ποινική δίκη. Παρέχεται ακόμη η απαλλαγή του θύματος ενδοοικογενειακής βίας από τα δικαστικά έξοδα, για τις άμεσα απαιτούμενες νομικές διαδικασίες,

εφόσον το θύμα βρίσκεται σε αδυναμία να κινήσει τις προβλεπόμενες διαδικασίες για την προστασία του.

Τέλος με τα άρθρα του νόμου, 11, 12 και 13 θεσπίζεται ένας νέος θεσμός, ο θεσμός της ποινικής διαμεσολαβήσεως. Ο συγκεκριμένος θεσμός θεσμοθετήθηκε σε συμμόρφωση της χώρας μας προς την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 15.3.2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, το 10 άρθρο της οποίας επέβαλλε στα κράτη-μέλη την προώθηση της διαμεσολαβήσεως σε ποινικές υποθέσεις το αργότερο μέχρι τις 22.3.2006. (www.law.uoa.gr)

Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολαβήσεως εφαρμόζεται μόνο στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας και όχι στα κακουργήματα, ενώ η διαδικασία αυτή δεν εφαρμόζεται εάν ο φερόμενος ως δράστης της πράξης της ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας του ανήλικου παθόντα. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Αφετηρία της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολαβήσεως είναι είτε η έναρξη της προκαταρκτικής εξέτασης μετά από έγκληση του παθόντα είτε η καταγγελία τρίτου, είτε η κίνηση της διαδικασίας του αυτοφώρου. Πρώτη ενέργεια του εισαγγελέα καθίσταται η διερεύνηση της δυνατότητας ποινικής διαμεσολαβήσεως. Αρχικά πρέπει να εξασφαλιστεί ότι ποινική διαδικασία θα ακολουθείται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Αν επέλθει συμφωνία, ο εισαγγελέας με διάταξή του, εναντίον της οποίας δε χωρεί προσφυγή, θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Η διάταξη αυτή καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον οριζόμενο από το νόμο χρόνο παραγραφής του οικείου εγκλήματος. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Εάν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς το αποτέλεσμα της διαμεσολαβήσεως, εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για τη φερόμενη ως τελεσθείσα αξιόποινη πράξη, ενώ μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολαβήσεως αναστέλλεται η παραγραφή της πράξης. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Βασική προϋπόθεση για την έναρξη της παραπάνω διαδικασίας αποτελεί ο δράστης να υποσχεθεί πως δε θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας και ότι σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός

οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα. Απαιτείται επίσης να άρει ή να αποκαταστήσει εφόσον είναι δυνατόν τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Τέλος μια επίσης προϋπόθεση είναι ο δράστης να παρακολουθεί ειδικό συμβουλευτικό-θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα σε οποιόν τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. (Μηλιώνη Α.Φ. 2008)

Σε κάθε περίπτωση ο θεσμός της ποινικής διαμεσολαβήσεως θεωρείται θεσμός πρωτοποριακός, ιδίως αναφορικά με το αίτημα για άμεση ικανοποίηση του θύματος, επιτάχυνση της απονομής ποινικής δικαιοσύνης και την προώθηση θεσμικών διαλογικών δομών στην έννομη τάξη μας. Παρέχει τέλος την ευκαιρία στα μέλη της οικογένειας που αντιμετώπισαν το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας να διευθετήσουν τις ανακύψασες διαφορές με δημιουργικό τρόπο και όχι αποκλειστικά μέσα από την τιμωρητική λειτουργία της ποινικής αξίωσης της Πολιτείας και να επιτύχουν αρμονική συμβίωση στο μέλλον, η οποία δε θα σκιάζεται από την επιβολή ποινής.

5.3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ο Συνήγορος του Παιδιού αποτελεί από το 2003 τμήμα της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη» και ασχολείται με υποθέσεις παραβιάσεων δικαιωμάτων του παιδιού, αναλαμβάνοντας γραπτές αναφορές και παρεμβαίνοντας αυτεπάγγελα σε περιπτώσεις που κρίθηκε αναγκαίο. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Επίσης μεριμνά για την παρακολούθηση της εφαρμογής της νομοθεσίας και των διεθνών συμβάσεων δικαιωμάτων του παιδιού, παρεμβαίνοντας και σε επίπεδο Βουλής και αρμοδίων Υπουργείων.

Στο Συνήγορο του Παιδιού μπορεί να απευθυνθεί οποιοσδήποτε γνωρίζει ότι παραβιάζονται δικαιώματα του παιδιού και να ζητήσει τη βοήθειά του για την αποκατάσταση και την προστασία τους. Υπεύθυνος του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού είναι ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη κ. Γιώργος Μόσχος, ο οποίος επικουρείται από 15 επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση περιλαμβάνει:

◇ **Δικαίωμα εγγραφής και φοίτησης:** Κάθε παιδί δικαιούται να εγγραφεται στο σχολείο και να παρακολουθεί τα διδασκόμενα μαθήματα. Στο σχολείο γίνονται δεκτά και τα παιδιά που οι γονείς τους δεν έχουν νόμιμη διαμονή στη χώρα, καθώς και αυτά που δεν διαθέτουν νόμιμα δικαιολογητικά, αρκεί να έχουν εμβολιασθεί και οι γονείς ή κηδεμόνες τους να υποβάλουν υπεύθυνη δήλωση για τα στοιχεία τους. Μέχρι την ηλικία των 16 χρόνων και έως την Τρίτη τάξη του Γυμνασίου οι γονείς έχουν υποχρέωση να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο, ειδάλλως διαπράττουν ποινικό αδίκημα. Τα σχολεία πρέπει να παίρνουν άμεσα και ουσιαστικά μέτρα για να αποτρέπουν την εγκατάλειψη και να ενθαρρύνουν τη συνέχιση των σπουδών από τους μαθητές.

◇ **Δικαίωμα διευκόλυνσης στην πρόσβαση :** Τα παιδιά που μένουν μακριά από το σχολείο πρέπει να διευκολύνονται από τη νομαρχία ή τον δήμο της περιοχής τους για να πηγαίνουν στη σχολική μονάδα που βρίσκεται πιο κοντά στην κατοικία τους. Το μέτρο αυτό ισχύει και για τα παιδιά που μένουν σε καταυλισμούς ή απομονωμένους οικισμούς.

◇ **Δικαίωμα μη διάκρισης:** Κανένα παιδί δεν πρέπει να γίνεται αντικείμενο διάκρισης στο σχολείο, για το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, την καταγωγή, τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή την κατάσταση της υγείας του.

◇ **Δικαίωμα ποιότητας σπουδών:** Η δωρεάν εκπαίδευση για όλα τα παιδιά πρέπει να συνδυάζεται με κατάλληλες σχολικές εγκαταστάσεις, έγκαιρο διορισμό επαρκούς αριθμού εκπαιδευτικών, παροχή σχολικών βοηθημάτων και διεξαγωγή των μαθημάτων, σύμφωνα με το εγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

◇ **Δικαίωμα υγιεινής και ασφάλειας:** Οι σχολικοί χώροι πρέπει να παρέχουν ασφάλεια και να πληρούν τους όρους υγιεινής, με τακτική καθαριότητα και αποτροπή περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην υγεία των μαθητών.

◇ **Δικαίωμα εξειδικευμένης εκπαίδευσης:** Οι μαθητές που δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα πρέπει να διευκολύνονται με τη λειτουργία τάξεων υποδοχής και υποστηρικτικών μαθημάτων με ειδικά σχολικά εγχειρίδια, ενώ τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πρέπει να αξιολογούνται από τα αρμόδια κέντρα (Κ.Δ.Α.Υ.) και να έχουν κατάλληλη στήριξη και δυνατότητα συμμετοχής στην εκπαίδευση σύμφωνα με τις κλίσεις και ικανότητές τους.

◇ **Δικαίωμα σεβασμού της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας:** Κάθε μαθητής και μαθήτρια πρέπει να αντιμετωπίζεται με σεβασμό ως αυτόνομη προσωπικότητα που έχει δικαιώματα και δυνατότητες. Η εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας πρέπει να γίνεται με τρόπο που σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, εξαντλώντας τα παιδαγωγικά μέσα σωφρονισμού, και αποφεύγοντας το στιγματισμό και τη διαπόμπευση.

◇ **Δικαίωμα έκφρασης απόψεων και διαλόγου:** Οι μαθητές έχουν δικαίωμα έκφρασης των απόψεών τους ατομικά και συλλογικά. Ο διάλογος και η συμμετοχή των παιδιών στη λήψη αποφάσεων για ζητήματα που τα αφορούν πρέπει να είναι βασικό συστατικό της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

◇ **Δικαίωμα ενημέρωσης, κατανόησης και στήριξης:** Το σχολείο έχει υποχρέωση να ενημερώνει τους μαθητές για τα δικαιώματά τους και να καταβάλλει προσπάθειες για να κατανοήσει τα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν, δίνοντάς τους την κατάλληλη στήριξη, και συνδέοντάς τους με

τις ειδικές υπηρεσίες της κοινότητας, όπου υπάρχουν, ώστε να αντιμετωπίζουν τις δύσκολες καταστάσεις με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

◇ **Δικαίωμα προστασίας από τη βία:** Οι μαθητές πρέπει να προστατεύονται από κάθε μορφής βία και προσβλητική συμπεριφορά, όπως αντίστοιχα και οι εκπαιδευτικοί, ώστε να μπορούν να προσφέρουν απρόσκοπτα το παιδαγωγικό τους έργο.

◇ **Δικαίωμα ενημέρωσης των γονέων:** Οι γονείς και κηδεμόνες των μαθητών έχουν δικαίωμα τακτικής ενημέρωσης για την πρόοδο των παιδιών τους.

◇ **Δικαίωμα απονομής τίτλων σπουδών:** Κάθε μαθητής που ολοκληρώνει τον κύκλο σπουδών στον οποίο έχει εγγραφεί, εφόσον προάγεται, δικαιούται να λαμβάνει τους αντίστοιχους τίτλους σπουδών. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Στο πλαίσιο της λειτουργίας του έρχεται πολύ συχνά σε επαφή με παιδιά, διοργανώνοντας επισκέψεις και συζητήσεις σε σχολεία, αλλά και ιδρύματα όλης της χώρας (μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί πάνω από 170 επισκέψεις) και επιχειρεί να μεταφέρει τις απόψεις και τους προβληματισμούς τους προς την πολιτεία και την κοινωνία. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Ο Συνήγορος του Παιδιού είναι επίσης Συντονιστής του Δικτύου για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Σωματικής Τιμωρίας στα Παιδιά, που δημιουργήθηκε το 2005 από φορείς που ασχολούνται με το παιδί και την οικογένεια, με στόχο την εξάλειψη της κοινωνικής και νομικής αποδοχής της σωματικής τιμωρίας στη χώρα μας. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Για να γίνει συνείδηση όλων ότι η σωματική τιμωρία πρέπει να δώσει τη θέση της στον διάλογο και τις μη βίαιες μορφές διαπαιδαγώγησης, το Δίκτυο πρότεινε τη ρητή νομοθετική απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας, εισήγηση που έγινε δεκτή από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και υλοποιήθηκε με τη ψήφιση του νόμου 3500/06 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας που τέθηκε σε ισχύ πρόσφατα. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Παράλληλα, έχει ξεκινήσει εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, η οποία περιλαμβάνει σεμινάρια για επαγγελματίες που εργάζονται με γονείς και παιδιά, έντυπο υλικό, διεξαγωγή έρευνας για τη χρήση της σωματικής τιμωρίας στην Ελλάδα, ημερίδες, εκδηλώσεις. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ανακεφαλαιώνοντας, το θέμα της βίας προς τα παιδιά, είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα και η παρέμβαση σε κακοποιημένα παιδιά απαιτεί, ένα πολυσύνθετο χειρισμό των προβλημάτων που μπορεί αυτά να παρουσιάσουν. Η κοινή γνώμη έχει πλέον ευαισθητοποιηθεί στο κοινωνικό πρόβλημα της παιδικής κακοποίησης, αλλά και το νομικό πλαίσιο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού έχει βελτιωθεί. Η σύγχρονη ελληνική νομοθεσία αποδοκιμάζει και τιμωρεί τον βάρβαρο γονέα και γενικότερα, όποιον προκαλεί βλάβη σε ανήλικο, έπειτα από οποιασδήποτε μορφής κακοποίησης και τιμωρείται με φυλάκιση από ένα έως και δέκα χρόνια. Μία ακόμη σημαντική κίνηση της ελληνικής πολιτείας είναι η ψήφιση του νόμου 3500/06, ο οποίος είναι σε ισχύ από το 2007 και κύριος στόχος του είναι η καταπολέμηση βίας των γυναικών και των παιδιών στο εσωτερικό της οικογένειας και αποσκοπεί στο να απαξιώσει κάθε μορφή βίας που ασκείται μέσα στην οικογένεια.

Σύμφωνα, με το 'Συνήγορο Του Παιδιού', το παιδί έχει μία σειρά δικαιωμάτων, τα οποία πρέπει να προστατεύονται και τα οποία είναι: δικαίωμα εγγραφής και φοίτησης, διευκόλυνσης στην πρόσβαση, δικαίωμα μη διάκρισης, δικαίωμα ποιότητας σπουδών, δικαίωμα υγιεινής και ασφάλειας, δικαίωμα εξειδικευμένης εκπαίδευσης, σεβασμού της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας, έκφρασης απόψεων και διαλόγου, δικαίωμα ενημέρωσης, κατανόησης και στήριξης, προστασίας από τη βία και δικαίωμα απονομής τίτλων σπουδών. Στο παρακάτω κεφάλαιο, θα μελετήσουμε τους φορείς και τις υπηρεσίες που υποστηρίζουν το κακοποιημένο παιδί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: «ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο έκτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε φορείς και υπηρεσίες που ασχολούνται με την προστασία και την υποστήριξη του κακοποιημένου παιδιού στην ελληνική κοινωνία, στην Ευρώπη, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Ελλάδα ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης έχει : «Το Χαμόγελο του Παιδιού» και η Γραμμή Υποστήριξης – SOS 1056, υπηρεσίες αλληλένδετες μεταξύ τους, καθώς και η Άρσις, Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων. Ακόμη, φορείς που βοηθούν στην πρόληψη και την αποκατάσταση της κακοποίησης είναι οι Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων, ο Ξενώνας για την Κακοποιημένη Γυναίκα και Παιδί ο Συνήγορος του παιδιού. Επίσης, στην Ευρώπη, φορείς και υπηρεσίες που σχετίζονται με το φαινόμενο της κακοποίησης είναι το “stop it now”, το “national society for the prevention of cruelty to children” και το “one in four”. Τέλος, παρουσιάζουμε και τρεις παγκόσμιους και με μεγάλο έργο φορείς, την “unicef” , το “end child prostitution, child pornography and trafficking of children for sexual purposes” και το “international center for missing and exploited children”.

6.1. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

6.1.1. ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ο Σύλλογος «ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ», είναι Σύλλογος εθελοντικός, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Στηρίζεται στο συναίσθημα και έχει κάνει πράξη την αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων των παιδιών, σκοπός για τον οποίο έχουν οργανωθεί τμήματα και υπηρεσίες με επαγγελματίες εργαζόμενους και εθελοντές.

Στο ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ εργάζονται άνθρωποι με συνέπεια και υπευθυνότητα, που έχουν τη διάθεση να προσφέρουν σύμφωνα με τις δυνατότητές τους στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών και να τους εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για τη σωματική, ψυχική και πνευματική τους ισορροπία. Το «ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ» βασίζεται σε υπηρεσίες του κράτους (Αστυνομία, εισαγγελίες, νοσοκομεία κ.α.), στις οποίες υπάρχουν άνθρωποι ευαισθητοποιημένοι που συμπαραστέκονται στο Σύλλογο και συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των παιδιών. Ο Σύλλογος ιδρύθηκε το 1996 με απώτερο σκοπό την κατοχύρωση, την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού, τα οποία κατοικούν στον ελληνικό χώρο, ανεξάρτητα από την υπηκοότητα και την καταγωγή. Επιμέρους στόχοι του συλλόγου είναι:

- ü Η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας και υποστήριξης ηθικής, οικονομικής και ψυχολογικής σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από υπηκοότητα.
- ü Η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας σε όλα τα παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας και έχουν ανάγκη από ιατρική περίθαλψη.
- ü Η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στα παιδιά θύματα κακοποίησης, σε παιδιά που εξωθούνται στην επαιτεία και κάποιες φορές στην πορνεία.
- ü Η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας σε γονείς εξαφανισθέντων παιδιών και υποστήριξη ερευνών για εξαφανισθέντα παιδιά ή παιδιά θύματα απαγωγής. (Το Χαμόγελο του Παιδιού, 2006)

- ΓΡΑΜΜΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ - SOS 1056

Η γραμμή υποστήριξης παιδιών - SOS 1056 έχει σκοπό να προστατεύει και να στηρίζει ψυχολογικά κακοποιημένα παιδιά και να προωθεί τα δικαιώματά τους εφόσον τα ίδια δεν έχουν ούτε τη δυνατότητα ούτε τα μέσα να αυτοπροστατευθούν. Επίσης έχει στόχο να παρέχει συμβουλευτική τόσο στα παιδιά όσο και στους γονείς τους. Η γραμμή απευθύνεται σε:

- Παιδιά θύματα κακοποίησης / παραμέλησης.
- Παιδιά θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης.
- Παιδιά θύματα παράνομης διακίνησης.
- Παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα οικογενειακά , κοινωνικά.
- Γονείς που αντιμετωπίζουν προβλήματα με τα παιδιά τους.
- Παιδιά με σοβαρά προβλήματα υγείας. (Το Χαμόγελο του Παιδιού, 2006)

Μέσω της γραμμής γίνονται δεκτές ανώνυμες και επώνυμες καταγγελίες που αφορούν περιστατικά κακοποίησης παιδιών, ενώ παράλληλα λειτουργεί και ως εργαλείο συμβουλευτικής παιδιών, γονέων και εφήβων. Οι τηλεφωνικές επικοινωνίες είναι απόρρητες και δεν καταγράφονται. Οι καταγγελίες αποστέλλονται στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές προς διερεύνηση προκειμένου να αναζητηθούν οι καλύτερες δυνατές λύσεις για τα παιδιά-θύματα, ενώ η συμβουλευτική αφορά συνήθως σε θέματα σχέσεων παιδιών-γονέων, σχέσεις μεταξύ εφήβων, θέματα εφηβείας, σχολικά - μαθησιακά προβλήματα, προβλήματα συμπεριφοράς, διαζύγιο γονέων και τέλος ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη ανηλίκων.

Η γραμμή λειτουργεί 24 ώρες και 7 ημέρες την εβδομάδα. Στελεχώνεται από κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους καθώς και από ειδικά εκπαιδευμένους εθελοντές. Υπάγεται και είναι μέλος στο Διεθνές Δίκτυο Τηλεφωνικών Γραμμών για την προστασία των παιδιών (Child Helplines International) που περιλαμβάνει 82 γραμμές σε 72 χώρες. (Το Χαμόγελο του Παιδιού, 2006)

6.1.2.Η ΑΡΣΙΣ

Η ΑΡΣΙΣ, πρόκειται για μια Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, η οποία ιδρύθηκε το 1992 με σκοπό την υποστήριξη παιδιών, εφήβων, νέων, αλλά και γενικότερα ατόμων που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό. Οι δράσεις για την καταπολέμηση της εμπορίας παιδιών ξεκίνησαν ήδη από το 1998 με αυθόρμητη παρέμβαση στους δρόμους, αρχικά σε εθελοντική βάση. Την περίοδο αυτή πρωτοεμφανιζόταν στην Ελλάδα το φαινόμενο των λεγόμενων «παιδιών των φαναριών». Σκοπός της παρέμβασης ήταν η επαφή με τα παιδιά του δρόμου, ο εντοπισμός των αναγκών τους και η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας. Από αυτή την παρέμβαση προέκυψε ότι η πλειονότητα των παιδιών καταγόταν από την Αλβανία και πολλά ήταν θύματα κυκλωμάτων που εκμεταλλεύονταν στην Ελλάδα την εργασία τους. (www.arsis.gr, 2009)

Η ανάγκη για μια πιο ολοκληρωμένη παρέμβαση οδήγησε στη συνεργασία με το Ελβετικό ίδρυμα «Terre des Hommes» και συγκεκριμένα την αποστολή του στην Αλβανία. Σκοπός της συνεργασίας είναι η παρακολούθηση του φαινομένου και από τις δύο πλευρές των συνόρων και ο συντονισμός στην παροχή στήριξης στα παιδιά και στις οικογένειές τους σε επίπεδο πρόληψης, προστασίας και ένταξης με γνώμονα το καλύτερο συμφέρον του παιδιού. Από το 2002, οι δυο φορείς υλοποιούν στην Ελλάδα και στην Αλβανία το πρόγραμμα TACT-Transnational Actions Against Child Trafficking. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από μια σειρά διεθνών φορέων, ενώ πρόσφατα στο σχήμα αυτό προστέθηκε και η Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.) του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών. (www.arsis.gr, 2009)

Για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού συντονίζονται οι δράσεις της 'ΑΡΣΙΣ' στην Ελλάδα και της 'Terre des Hommes', αλλά και άλλων ΜΚΟ στην Αλβανία. Επιπλέον από το Νοέμβριο του 2005 υπάρχει και παρουσία της ΑΡΣΙΣ στα Τίρανα, με την ίδρυση του Γραφείου Διακρατικής Συνεργασίας. (www.arsis.gr, 2009)

6.1.3. ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων (Ε.Π.Α.), είναι Ν.Π.Δ.Δ. υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Λειτουργούν στην έδρα κάθε πρωτοδικείου και έχουν σκοπό την πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων, οι οποίοι εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή βρίσκονται σε κίνδυνο να γίνουν δράστες ή θύματα αξιόποινων πράξεων, λόγω ακατάλληλου ή ανύπαρκτου οικογενειακού περιβάλλοντος ή άλλων δυσμενών κοινωνικών συνθηκών και αιτίων. Κάθε Εταιρεία διοικείται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο, τα μέλη του οποίου προσφέρουν τις υπηρεσίες τους χωρίς μισθό. Οι πόροι των ΕΠΑ προέρχονται από επιχορήγηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, από δωρεές και κληροδοτήματα.

Όταν εξασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι, οι Εταιρείες ιδρύουν Στέγες φιλοξενίας ανηλίκων όπου μέσα σε οικογενειακές συνθήκες παρέχουν φιλοξενία και πολύπλευρη υποστήριξη στα παιδιά που προστατεύουν. Στέγες φιλοξενίας διαθέτουν οι ΕΠΑ Αθήνας, Πειραιά, Ηρακλείου Κρήτης, Καρδίτσας, Αλεξανδρούπολης, Κοζάνης και Βόλου. (www.epak.gr, 2009)

6.1.4. ΞΕΝΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Ο ξενώνας για την "Κακοποιημένη Γυναίκα και το Παιδί" δημιουργήθηκε προκειμένου να φιλοξενήσει τη γυναίκα με τα παιδιά της που έχουν υποστεί κάθε μορφή βίας (ψυχολογική, οικονομική, σεξουαλική, σωματική) από τον πατέρα, σύζυγο, σύντροφο, αδελφό ή φίλο.

Δίνει στη γυναίκα τη δυνατότητα να φιλοξενηθεί όσο αυτό χρειαστεί και να προστατευθεί μαζί με τα παιδιά της εν ώρα κρίσης.

Επίσης μπορεί να ενημερωθεί σχετικά με τα δικαιώματά της, να στηριχθεί από το εξειδικευμένο προσωπικό και τελικά να αποφασίσει η ίδια για τη ζωή της.

Ο Ξενώνας Παρέχει:

- ◇ Φιλοξενία της γυναίκας με τα παιδιά της
- ◇ Παροχή στέγης και διατροφής
- ◇ Ψυχολογική Στήριξη
- ◇ Νομικές Συμβουλές
- ◇ Βιβλιοθήκη
- ◇ Συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ. για ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας
- ◇ Συνεργασία με άλλες υπηρεσίες και φορείς που μπορούν να την βοηθήσουν
- ◇ Συνεργασία με τα Μ. Μ. Ε. για την συνεχή ενημέρωση του φαινομένου βίας.
- ◇ Επεξεργασία στατιστικών δεδομένων για θέματα βίας. (Χατζηφωτίου Σ., 2005)

6.1.5. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο συνήγορος του παιδιού αποτελεί από το 2003 τμήμα της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη» και ασχολείται με υποθέσεις παραβιάσεων δικαιωμάτων του παιδιού, αναλαμβάνοντας γραπτές αναφορές και παρεμβαίνοντας αυτεπάγγελα σε περιπτώσεις που κρίθηκε αναγκαίο.

Επίσης μεριμνά για την παρακολούθηση της εφαρμογής της νομοθεσίας και των διεθνών συμβάσεων δικαιωμάτων του παιδιού, παρεμβαίνοντας και σε επίπεδο Βουλής και αρμοδίων Υπουργείων. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Μάλιστα βρίσκεται και αυτή τη σχολική χρονιά στο πλευρό των μαθητών, των γονιών και των εκπαιδευτικών, με κύριο μέλημα την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού στο χώρο της εκπαίδευσης.

Με αυτή του την ιδιότητα:

- ◇ Εξετάζει καταγγελίες παιδιών και ενηλίκων για παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού στο δημόσιο και τον ιδιωτικό χώρο,
- ◇ επισκέπτεται σχολεία και ιδρύματα, συναντά τα παιδιά και ακούει τις απόψεις τους,
- ◇ επικοινωνεί με εκπαιδευτικούς και άλλους επαγγελματίες που ασχολούνται με τα παιδιά,
- ◇ προτείνει προς τη διοίκηση και τα αρμόδια Υπουργεία μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Στα 5 χρόνια λειτουργίας του ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού στο Συνήγορο του Πολίτη:

- ✓ Έχει ασχοληθεί με 470 έγγραφες αναφορές – καταγγελίες, 40% των οποίων σχετίζονται με την εκπαίδευση.
- ✓ Έχει δημιουργήσει ειδική ιστοσελίδα όπου παρουσιάζονται η λειτουργία, οι δράσεις και οι προτάσεις του (www.0-18.gr).

- ✓ Λειτουργεί ειδική τηλεφωνική γραμμή για ανηλίκους, χωρίς χρέωση (800.11.32000, καθημερινά 9:00 Π.μ. - 3:00 μ.μ.).
- ✓ Έχει δημιουργήσει προγράμματα για μαθητές και σχολεία.
- ✓ Έχει παρέμβει δημοσιεύοντας επιστολές, πορίσματα και δελτία τύπου που αφορούν την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού .

Έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στην οικογένεια, στο σχολείο, στις υπηρεσίες, στα ιδρύματα, στους χώρους κράτησης, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και γενικά σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Στο Συνήγορο του Πολίτη μπορεί να απευθυνθεί οποιοσδήποτε γνωρίζει ότι παραβιάζονται δικαιώματα του παιδιού και να ζητήσει τη βοήθειά του για την αποκατάσταση και την προστασία τους.

6.2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

6.2.1. STOP IT NOW

Ο συγκεκριμένος οργανισμός δραστηριοποιείται στη Μ. Βρετανία και απευθύνεται σε άτομα που κακοποιούν παιδιά, ή που σκέφτονται να κακοποιήσουν παιδιά, προκειμένου να αναγνωρίσουν τη συμπεριφορά τους ως βλαβερή και να αναζητήσουν βοήθεια. Βασική πεποίθηση του οργανισμού είναι ότι «προστατεύουμε τα παιδιά με το να αναγνωρίζουμε τα προειδοποιητικά σημάδια ενός πιθανού δράστη και να γνωρίζουμε τη δράση πρέπει εμείς να αναλάβουμε». Με τον τρόπο αυτό είναι εφικτό να σταματήσει η συμπεριφορά στον εαυτό μας και τους άλλους. Η πληροφόρηση και η συμβουλευτική μπορούν να βοηθήσουν, αν υποπτευόμαστε ότι κάποιος έχει σεξουαλικό ενδιαφέρον για παιδιά.

Στόχος του οργανισμού είναι η προστασία των παιδιών και η πρόληψη της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. (Πρεκατέ Β., 2000)

6.2.2. NATIONAL SOCIETY FOR THE PREVENTION OF CRUELTY TO CHILDREN

Ο συγκεκριμένος οργανισμός δραστηριοποιείται επίσης στη Μ. Βρετανία και πρόκειται για έναν μη κυβερνητικό οργανισμό που ειδικεύεται στην παιδική προστασία και την παρεμπόδιση της παιδικής κακοποίησης. Ο φορέας λειτουργεί ήδη από το 1884 και είναι ο μόνος μη κυβερνητικός φορέας στη Μεγάλη Βρετανία, που έχει την νομική ισχύ να αναλάβει δράση για την προστασία παιδιών που κινδυνεύουν από κακοποίηση. (Πρεκατέ Β., 2000)

Απώτερος σκοπός του οργανισμού είναι ο τερματισμός της παιδικής κακοποίησης. Ο οργανισμός οραματίζεται μια κοινωνία, όπου όλα τα παιδιά δέχονται αγάπη, εκτίμηση και τη δυνατότητα να εκπληρώσουν το δυναμικό τους. Μια κοινωνία που δε θα ανέχεται την παιδική κακοποίηση-είτε αυτή είναι σεξουαλική, σωματική, ψυχολογική ή παραμέληση.

6.2.3. ONE IN FOUR UK

Η οργάνωση One in Four που δραστηριοποιείται στη Μ. Βρετανία προσφέρει υποστήριξη και δίνει φωνή σε άτομα που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά και λειτουργεί από άτομα που επίσης έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά. Κάθε άτομο που εργάζεται στον οργανισμό αυτό είχε προσωπική εμπειρία κάποιας μορφής σεξουαλικής κακοποίησης κάποια στιγμή στη ζωή τους. Λειτουργεί για να παρέχει το χώρο για να ακουστούν αυτές οι εμπειρίες, ούτως ώστε να μειωθούν τα συναισθήματα ντροπής και αυτό-κατηγορίας. Στη συχνή εμπειρία της απόγνωσης και απαισιοδοξίας ενός τέτοιου τραύματος, η γνωριμία με κάποιον που έχει διανύσει το ταξίδι της θεραπείας ο ίδιος προσφέρει ελπίδα και ενθάρρυνση. Η δημιουργία μιας κοινότητας που στέκεται μάρτυρας της απομόνωσης και της σιωπηρής πραγματικότητας της σεξουαλικής κακοποίησης αλλάζει ριζικά αυτήν την πραγματικότητα. (Πρεκατέ Β., 2000)

Η οργάνωση προσφέρει άμεσες υπηρεσίες μέσω ατομικής και ομαδικής θεραπείας, ανοιχτών συζητήσεων και τηλεφωνικής στήριξης, καθώς και έμμεσες μέσω ενημέρωσης, πίεσης στη διαμόρφωση πολιτικής, έρευνα, εκπαίδευση και εποπτεία σε κυβερνητικούς και μη φορείς. Επίσης, παραπέμπει ή συνεργάζεται με άλλους φορείς υγείας ή κοινωνικής πρόνοιας, παρέχει πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες κλπ.

6.3. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

6.3.1. UNICEF

Η UNICEF, πρόκειται για μια οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, η οποία ιδρύθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1946 προκειμένου να βοηθήσει τα παιδιά της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Κίνας μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η UNICEF στοχεύει να παρέχει στα παιδιά ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης, στέγη, διατροφή και πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες, όσα τις έχουν ανάγκη. Απαιτούν επίσης τα παιδιά να προφυλάσσονται από κάθε είδους κακοποίηση, αμέλεια και εκμετάλλευση. Ο οργανισμός οραματίζεται μία κοινωνία ελεύθερη από τη βία και τις διακρίσεις σε όλα τα επίπεδα και εκτιμά τη ζωή και τη συνεισφορά των παιδιών και των γυναικών. (www.unicef.gr, 2009)

6.3.2. END CHILD PROSTITUTION, CHILD PORNOGRAPHY AND TRAFFICKING OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES

Ο συγκεκριμένος οργανισμός, έχει την έδρα του στην Μπαγκόγκ της Ταϊλάνδης και στοχεύει στην εξάλειψη της σεξουαλικής εμπορικής εκμετάλλευσης των παιδιών. Ο συγκεκριμένος οργανισμός έχει την ιδιότητα του Ειδικού Συμβούλου στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ (ECOSOC), και συνεργάζεται με διεθνείς κυβερνητικές και μη οργανώσεις, όπως η Ιντερπόλ, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και η UNICEF. Οι ομάδες του οργανισμού δραστηριοποιούνται στην Αφρική (13 ομάδες), τη Μέση Ανατολή (2), τις αμερικανικές ηπείρους (13), την Ανατολική Ασία (11), την Ωκεανία (3), τη Νότια Ασία (8) και την Ευρώπη (23). Ο οργανισμός αυτός πραγματοποιεί επισκέψεις σε διάφορες περιοχές του κόσμου προκειμένου να αναλύσει την επικρατούσα κατάσταση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών. (Πρεκατέ Β., 2000)

6.3.3. INTERNATIONAL CENTER FOR MISSING AND EXPLOITED CHILDREN

Το Διεθνές Κέντρο για τα Εξαφανισμένα και Κακοποιημένα παιδιά (International Centre for Missing and Exploited Children), εδρεύει στην Washington των Η.Π.Α., και ιδρύθηκε το 1998 και προωθεί την ασφάλεια και τα δικαιώματα των παιδιών μέσα από τον εθελοντισμό, την συνεργασία και τον συντονισμό με φορείς/οργανισμούς σε ολόκληρο τον κόσμο. Στόχος είναι η εξεύρεση λύσεων και η εφαρμογή προγραμμάτων παγκοσμίως για την εξάλειψη των φαινομένων της εξαφάνισης και εκμετάλλευσης ανηλίκων. Δημιουργήθηκε από το «Εθνικό Κέντρο για τα Εξαφανισμένα και Κακοποιημένα Παιδιά» και αποτελεί το τμήμα αυτό, που χειρίζεται τις διεθνείς συνεργασίες.

Το Διεθνές Κέντρο στηρίζεται στην συνεργασία με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς για την υποστήριξη και εφαρμογή προγραμμάτων. Και μάλιστα ένας από τους φορείς στην Ελλάδα με τον οποίο συνεργάζονται είναι ο Σύλλογος το Χαμόγελο του Παιδιού. (www.icmec.org, 2009)

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συνοψίζοντας, για την υποστήριξη των κακοποιημένων παιδιών στην χώρα μας αλλά και παγκοσμίως λειτουργούν κάποιοι φορείς και υπηρεσίες με ειδικευμένο προσωπικό, για την προστασία και την υποστήριξη των παιδιών που έχουν κακοποιηθεί. Αρχικά, ο σύλλογος «Το Χαμόγελο Του Παιδιού» αντιμετωπίζει καθημερινά προβλήματα των παιδιών και εξασφαλίζει στα παιδιά την κάλυψη των αναγκών τους. Επίσης, τμήμα του συλλόγου αποτελεί η γραμμή υποστήριξης παιδιών – SOS 1056, η οποία στόχο έχει την ψυχολογική υποστήριξη κακοποιημένων παιδιών και η παροχή συμβουλευτικής, αλλά και η καταγγελία που αφορά στη κακοποίηση παιδιών. Η Άρσις είναι μια Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, με σκοπό την υποστήριξη παιδιών που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό και την καταπολέμηση της εμπορίας των παιδιών. Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων είναι Ν.Π.Δ.Δ. και έχουν σκοπό την πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων, λόγω ακατάλληλου ή ανύπαρκτου οικογενειακού περιβάλλοντος. Ο Ξενώνας για την Κακοποιημένη Γυναίκα και το Παιδί φιλοξενεί και στηρίζει γυναίκες και παιδιά που έχουν υποστεί κάθε μορφή βίας και ο Συνήγορος Του Παιδιού παρεμβαίνει αυτεπάγγελτα σε αναγκαίες περιπτώσεις και προασπίζεται τα Δικαιώματα Του Παιδιού.

Στην Μ. Βρετανία δραστηριοποιούνται τρεις γνωστοί οργανισμοί, το ‘stop it now’, το ‘national society for the prevention of cruelty to children’ και το ‘one in four’ , οι οποίοι έχουν κοινούς στόχους την προστασία των παιδιών και την καταπολέμηση της παιδικής κακοποίησης. Ακόμη μία οργάνωση πολύ γνωστή και με μεγάλο έργο στην πορεία της είναι η ‘UNICEF’. Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε τους τρόπους αντιμετώπισης του κοινωνικού προβλήματος της παιδικής κακοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: «ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε νεότερες προσεγγίσεις σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης σε συνεργασία με τους γονείς, όσον αφορά την λήψη αποφάσεων αλλά και την εξέλιξη της πορείας. Έπειτα θα δούμε την θεραπευτική αντιμετώπιση και τα σημεία που πρέπει να είμαστε περισσότερο προσεχτικοί ώστε να έχουμε το καλύτερο αποτέλεσμα.

7.1. ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Η σύγχρονη αντιμετώπιση της σωματικής κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών βασίζεται σημαντικά στη συνεργασία με τους γονείς αλλά και με την ευρύτερη οικογένεια, στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά και στην πορεία εξέλιξης. Οι παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτή τη στροφή είναι:

1. τα ευρήματα προοπτικών μελετών στον ευρωπαϊκό χώρο σε πληθυσμούς κακοποιημένων και παραμελημένων παιδιών που μεγάλωσαν σε κλασικά ιδρύματα, σύμφωνα με τα οποία οι επιπτώσεις της ιδρυματικής ζωής ήταν ανεξίτηλες σε ένα σημαντικό αριθμό από αυτά, ενώ όλα σχεδόν τα παιδιά δεν απέκτησαν κοινωνικές δεξιότητες και εκπαιδευτικές προϋποθέσεις για επανένταξη στο κοινωνικό πλαίσιο,
2. τα ευρήματα μελετών του θεσμού της αναδοχής, τα οποία διαφεύδουν την 'ειδυλλιακή' ατμόσφαιρα στην ανάδοχη οικογένεια. Πλημμελή κριτήρια επιλογής αναδόχων, σοβαρή ψυχική κόπωση αναδόχων γονέων με δύσκολα παιδιά, σε συνδυασμό με επαγγελματική εξάντληση αυτών που πρέπει να τους στηρίζουν και με ακαμψία του συστήματος,
3. η υπογραφή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού από τα Κράτη Μέλη,

ο νέος νόμος για την παιδική προστασία στη Μ. Βρετανία, έχει συμβάλει στη μείωση της επιθετικότητας τους, σε ηπιότερες παρεμβάσεις και στην άμβλυνση του 'εξουσιαστικού ρόλου' των επαγγελματιών. (Ματσανιώτης Ν., 1998)

Τα διευρυμένα αυτά επιστημονικά συμβούλια περιλαμβάνουν και τα ίδια τα παιδιά, όταν κριθεί ότι είναι αρκετά ώριμα να συμμετέχουν στη διαδικασία των αποφάσεων γι' αυτά και για την οικογένεια τους. Στην Αυστραλία δοκιμάζεται με επιτυχία θεραπευτικό σχήμα με άξονα την εκτεταμένη-διευρυμένη οικογένεια, τα μέλη της οποίας καλούνται για να συμμετάσχουν στο συμβούλιο, από όπου και αν βρίσκονται, και με δεδομένες τις τεράστιες αποστάσεις αυτής της ηπείρου. Φυσικά, το οικονομικό κόστος καλύπτεται από το κράτος ή την οργάνωση που αντιμετωπίζει την περίπτωση του παιδιού. (Ματσανιώτης Ν., 1998)

Τα προγράμματα της διαφύλαξης και της προαγωγής της οικογένειας αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο ανεπτυγμένο κόσμο. Στόχος τους είναι η παραμονή του κακοποιημένου παιδιού στην οικογένεια, μειώνοντας τον κίνδυνο και αυξάνοντας τη λειτουργικότητα της οικογένειας, με την προσφορά κατ' οίκον παρέμβασης με πολυμορφικό περιεχόμενο. Ανάδοχες οικογένειες ανακούφισης των φυσικών γονέων φιλοξενούν το παιδί το Σαββατοκύριακο, τις αργίες ή όταν οι γονείς το χρειάζονται. Οικογενειακοί βοηθοί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, ενώ εθελοντές, υπό την εποπτεία του τοπικού κοινωνικού κέντρου, προσφέρονται για κάλυψη αναγκών που δεν εντάσσονται στις οργανωμένες υπηρεσίες της κοινότητας. (Ματσανιώτης Ν., 1998)

7.2. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η θεραπευτική προσέγγιση των οικογενειών με σωματικά κακοποιημένα ή παραμελημένα παιδιά αποτελεί ένα θεμελιώδες κεφάλαιο στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Με γνώμονα το γεγονός ότι οποιοσδήποτε χειρισμός, η έννοια της θεραπευτικής προσέγγισης καθορίζει όλες τις ενέργειες από την αρχή ως το τέλος. Αρχίζει με το πρώτο τηλεφώνημα, την πρώτη συνάντηση και ολοκληρώνεται με την συστηματική θεραπευτική συνεργασία του ενός γονέα ή του ζευγαριού των γονέων ή όλων των μελών της οικογένειας (όταν πρόκειται για οικογενειακή θεραπεία).

Η εμπλοκή των επαγγελματιών με τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα της οικογένειας, συχνά υποβαθμίζει την προτεραιότητα του ίδιου του παιδιού για θεραπευτική αντιμετώπιση. Η αντιμετώπιση των σωματικών κακώσεων δεν επαρκεί εάν δε δοθεί η ευκαιρία στο παιδί να εκφράσει μέσα από μια θεραπευτική σχέση - ανάλογα με την ηλικία του και την ωριμότητα του - όλα εκείνα τα συναισθήματα και τις εμπειρίες του, τους φόβους και τις ανασφάλειες του, έτσι ώστε να μπορέσει με τη βοήθεια του ειδικού να διαπραγματευτεί το τραύμα. Η ανάγκη για θεραπεία του κακοποιημένου παιδιού ισχύει, άσχετα με το αν απομακρυνθεί ή παραμείνει στην οικογένεια. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι ως θεραπευτή θεωρούμε κάθε επαγγελματία που είτε μόνος, είτε ως μέλος μιας διεπιστημονικής ομάδας, αναλαμβάνει τη στήριξη της οικογένειας. Κάθε χειρισμός που αφορά είτε πρακτικά θέματα, είτε πολύπλοκες διεργασίες σχέσεων, θεωρείται ως θεραπευτικός εφόσον είναι αποτέλεσμα γνώσεων και πραγματοποιείται με μέτρο το συμφέρον του παιδιού και της οικογένειας.

Τέλος, η θεραπεία θα βοηθήσει στην ανάλυση της συμπεριφοράς, των συνθηκών διαβίωσης και των συναισθημάτων που οδήγησαν τους γονείς να κακοποιήσουν ή να ανεχθούν μια κακοποίηση, και το παιδί να μιλήσει για τις τραυματικές του εμπειρίες και να αναπτύξει καινούριους διορθωτικούς μηχανισμούς.

Η επιτυχής πρόγνωση της θεραπείας εξαρτάται από την όσο το δυνατόν πληρέστερη αναγνώριση όλων των παραμέτρων που συνθέτουν το πρόβλημα. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι:

1. η φύση του βασικού προβλήματος (είδος κακοποίησης, σοβαρότητα, χρονιότητα

κτλ.).

2. η επιθυμία των γονέων να βοηθήσουν.
3. η ικανότητα των επαγγελματιών να αντιμετωπίσουν σωστά την περίπτωση.
η επάρκεια των πηγών βοήθειας. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Πρέπει να τονιστεί, ότι η άμεση προστασία του παιδιού κατά το στάδιο της οξείας οικογενειακής κρίσης ή η προγραμματισμένη τοποθέτηση του σε πλαίσιο κλειστής περίθαλψης - όταν χρειάζεται - δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά εντάσσονται στα πλαίσια της θεραπευτικής οικογενειακής προσέγγισης. Για να επιτευχθεί, η επιτυχία της θεραπευτικής παρέμβασης, στα πλαίσια της κοινότητας είναι απαραίτητη η θετική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών της κοινότητας η οποία λειτουργεί ως πλέγμα προστασίας για την οικογένεια αλλά και για τους ίδιους τους επαγγελματίες. Ο μόνος επαγγελματίας είναι δυνατόν να είναι επικίνδυνος τόσο για την περίπτωση όσο και για τον εαυτό του, εφόσον η επαγγελματική μοναξιά και η εξάντληση δημιουργούν συχνά αισθήματα παραίτησης αλλά και παντοδυναμίας. Το κλίμα ασφάλειας, εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας που δημιουργείται στα πλαίσια της δυναμικής της συνεργασίας, αναπαράγεται στην δυναμική της σχέσης οικογένειας και υπηρεσιακού δικτύου και επηρεάζει θετικά τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Η κλασική αντιμετώπιση των οικογενειών σε κρίση μέσω της μεθόδου της κοινωνικής εργασίας με άτομα, προέβλεπε έναν παθητικό πελάτη που ζητάει βοήθεια και έναν επαγγελματία που προσπαθεί να εντάξει το αίτημα του πελάτη στις παροχές του συστήματος. Με βάση την ακαμψία του συστήματος και την αδυναμία του να προσφέρει λύσεις στις ανάγκες κάθε παιδιού της οικογένειας, ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός έδινε ότι είχε, δηλαδή είτε οικονομική βοήθεια - εφόσον η ανάγκη μπορούσε να ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα - είτε εισαγωγή παιδιού σε ίδρυμα κλειστής προστασίας. Η σταδιακή μείωση του πληθυσμού των παιδιών στα ιδρύματα και η αδυναμία της πολιτείας να λάβει δραστικές αποφάσεις για την κατάργηση των περισσοτέρων και την μετεξέλιξη ορισμένων από αυτά σε μικρά θεραπευτικά πλαίσια, προσφέρει τη δυνατότητα κενών θέσεων. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Αποτέλεσμα είναι να διαμορφώνεται έτσι το αίτημα της οικογένειας-εξυπηρετούμενου του συστήματος, εφόσον δεν υπάρχει κάτι άλλο να της

προσφερθεί, να αποδέχεται την προσφορά της θέσης στο ίδρυμα, με οτιδήποτε αυτό σημαίνει μακροπρόθεσμα για παιδί και οικογένεια.

Στην Ελλάδα, ο θεσμός της αναδοχής, αν και νομικά κατοχυρωμένος, αναπτύσσεται με κυμαινόμενη και ασαφή ποιότητα, κυρίως στο κέντρο, εφόσον δεν έχει προβλεφθεί η απαιτούμενη στελεχιακή επιστημονική υποδομή για την επιτυχή ανάπτυξη και αξιολόγηση του.

Η αποκέντρωση των υπηρεσιών και η ανάθεση της ευθύνης της ποιότητας ζωής των πολιτών στο α' και β' βαθμό αυτοδιοίκησης δίνει μια μοναδική ευκαιρία για συνεργασία των δομών υγείας, ψυχικής υγείας και πρόνοιας σε τοπικό επίπεδο, έτσι ώστε οι λύσεις που προσφέρονται σε κάθε οικογένεια να είναι τοπικές, ευέλικτες και εύκολα αξιολογήσιμες. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Οι κύριοι στόχοι της θεραπευτικής παρέμβασης σε περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης είναι οι εξής: η αποκατάσταση της καλής λειτουργίας της οικογένειας, με σκοπό την ασφαλέστερη επιστροφή του παιδιού στο σπίτι, καθώς και η γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής της οικογένειας. Η θεραπευτική προσέγγιση στις οικογένειες είναι άριστα συνδεδεμένη με την παθολογία της οικογένειας και τις περιβαλλοντικές συνθήκες αλλά και με την ποιοτική και με την ποσοτική επάρκεια των ειδικών, καθώς και με την υποδομή σε προγράμματα και υπηρεσίες. Η άμεση διαγνωστική εκτίμηση του παιδιού και της οικογένειας μπορεί να οδηγήσει την διεπιστημονική ομάδα στη διαπίστωση ότι πέρα από κάθε άλλη αντιμετώπιση προέχει το απόλυτο συμφέρον του παιδιού. Η άμεση προστασία του παιδιού δεν εξαρτάται πάντα από τη σοβαρότητα των κακώσεων, αφού μια μέτρια κάκωση σήμερα μπορεί να καλυφθεί και αύριο πάλι να γίνει σε πολύ σοβαρότερη μορφή. Οι σωστοί θεραπευτικοί χειρισμοί δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας θετικής συνεργασίας μεταξύ των θεραπευτών και της οικογένειας και ενός πλαισίου εμπιστοσύνης, ασφάλειας και στήριξης. Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης με την οικογένεια συμβάλλει στην προστασία του παιδιού από περαιτέρω κακοποίηση και γενικότερα συνεισφέρει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής της οικογένειας. (Μουζακίτης Χ., 1990)

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Εν κατακλείδι, το κακοποιημένο παιδί πρέπει να εκφράσει μέσα από μια θεραπευτική σχέση όλα εκείνα τα συναισθήματα και τις εμπειρίες του, τους φόβους και τις ανασφάλειες του, ώστε να αντιμετωπιστεί βαθύτερα το ψυχολογικό τραύμα. Βασικό στοιχείο για την επιτυχία της θεραπευτικής παρέμβασης είναι η καλή συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών που εμπλέκονται στην προστασία για την οικογένεια, καθώς και η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα στο παιδί και το θεραπευτή, αλλά και στην οικογένεια του κακοποιημένου παιδιού και το θεραπευτή. Κύριος στόχος της θεραπευτικής παρέμβασης είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής της οικογένειας του κακοποιημένου παιδιού. Στο παρακάτω κεφάλαιο θα εστιάσουμε την προσοχή μας στον ρόλο και τις δεξιότητες του κοινωνικού λειτουργού, ο οποίος έχει καθοριστικό ρόλο σε ζητήματα παιδικής κακοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: «Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα εστιάσουμε την προσοχή μας στον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και ειδικότερα στις δεξιότητες που είναι απαραίτητο να έχει ένας κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται με παιδιά- θύματα κακοποίησης, αλλά και με τους δράστες. Επίσης, σημαντικό ρόλο θα παίξει η στήριξη της οικογένειας του κακοποιημένου παιδιού από το κοινωνικό λειτουργό. Και τέλος ο σπουδαιότερος ρόλος σε όλη την πορεία του κοινωνικού λειτουργού σε υποθέσεις παιδικής κακοποίησης είναι η συνεργασία του με το ίδιο το παιδί.

8.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Είναι σημαντικό για τους κοινωνικούς λειτουργούς να αντιληφθούν και να γνωρίζουν πόσο εύκολα μπορούν τα παιδιά να εμπλακούν στη βία, καθώς και να έχουν επίγνωση των επιπτώσεων της οικογενειακής βίας σε αυτά. Είναι επίσης σαφής η ανάγκη να δοθούν στους κοινωνικούς λειτουργούς κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την παιδική προστασία, ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα την κακοποίηση των παιδιών στο πλαίσιο της οικογενειακής βίας.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί δουλεύοντας με παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση, θα πρέπει να επιλέξουν τους κατάλληλους χειρισμούς που θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί μια θετική συνεργασία μεταξύ των ίδιων και των παιδιών και να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης, ασφάλειας και στήριξης. Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης συμβάλλει στην προστασία του παιδιού από περαιτέρω κακοποίηση ή παραμέληση και γενικότερα συνεισφέρει στη βελτίωση των οικογενειακών συνθηκών. Η επιτυχημένη παρέμβαση των ειδικών εξαρτάται από την πληρέστερη αναγνώριση όλων των παραμέτρων που συνθέτουν το πρόβλημα. Μάλιστα, σύμφωνα με την Αγάθωνος, οι σημαντικότεροι απ' αυτούς είναι: α) η φύση του βασικού προβλήματος (είδος κακοποίησης/ παραμέλησης, σοβαρότητα, χρονική διάρκεια, κ.λπ.), β) η διάθεση των γονέων να βοηθηθούν, γ) η

ικανότητα των επαγγελματιών να αντιμετωπίσουν σωστά την περίπτωση, και δ) η επάρκεια των διαθέσιμων πηγών βοήθειας. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1998)

Συμπληρωματικά, οι κεντρικές τεχνικές που προτείνονται στην διεθνή βιβλιογραφία προς εφαρμογή από τους επαγγελματίες αφορούν κυρίως την άσκηση της κοινωνικής εργασίας με ομάδα κακοποιημένων παιδιών στην οποία θα πρέπει να διασφαλιστεί

α) η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για τα παιδιά,

β) το μοίρασμα συναισθημάτων και της διασφάλισης ότι τα παιδιά γίνονται απόλυτα αποδεκτά όπως είναι και ανεξάρτητα από ό,τι τους συμβαίνει,

γ) η προσπάθεια για την ανάπτυξη διανοητικών αναλύσεων και συνδέσεων των γεγονότων στον βαθμό που επιτρέπει η χρονική και συναισθηματική ηλικία των παιδιών,

δ) η δημιουργία σχέσεων φιλίας μεταξύ των παιδιών της ομάδας ώστε να αρχίσουν να πιστεύουν στον εαυτό τους και πάλι και να δημιουργήσουν νέες σχέσεις εμπιστοσύνης, και

ε) η δυνατότητα να βοηθηθούν αλλά και να βοηθήσουν τα άλλα παιδιά μέσα από την ανταλλαγή των εμπειριών τους και της συνειδητοποίησης ότι το γεγονός αυτό δεν συνέβαινε μόνο σε κάποιο από τα παιδιά, αλλά και σε πολλά άλλα. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1991)

Επίσης, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να αναπτύξουν παρεμβάσεις στην ομάδα οι οποίες θα στοχεύουν στην απενοχοποίηση των παιδιών και στην αύξηση της αίσθησης της ελευθερίας τους, της ικανότητάς τους να δημιουργήσουν υγιείς σχέσεις, της δύναμής τους για να ξεπεράσουν τα (πιθανά) σεξουαλικά και άλλα προβλήματα, της ανάκτησης της δύναμής τους, και της ανακάλυψης του εαυτού τους.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στον κόσμο της κακοποίησης των παιδιών στην οικογένεια, είναι διπλός. Αν και ο πιο επιθυμητός στόχος της θεραπευτικής αντιμετώπισης είναι η παραμονή του παιδιού στην οικογένεια με ασφάλεια (όταν αυτό είναι δυνατό), συχνά η μόνη θεραπεία μπορεί να είναι η άμεση απομάκρυνση του παιδιού από το επικίνδυνο οικογενειακό περιβάλλον. Έτσι, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού διαμορφώνεται ανάμεσα σε δύο κύριους άξονες. Άλλοτε είναι ρόλος συμβούλου και θεραπευτή σε σχέση με τα πρόσωπα και άλλοτε ασκεί «επιτελικό

ρόλο» και καλείται να πάρει αποφάσεις και να κινήσει διαδικασίες ανεξάρτητα από την θέληση των προσώπων, πράγμα που προϋποθέτει μια σωστή αρχική διαγνωστική εκτίμηση της όλης οικογενειακής κατάστασης. Ωστόσο, ο κατάλληλος χειρισμός του προβλήματος από μέρους των κοινωνικών λειτουργών είναι η συνισταμένη πολλών παραγόντων που έχουν άμεση σχέση με τον κοινωνικό λειτουργό σαν επαγγελματία, αλλά και με την ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα μέσα στην οποία κινείται και εργάζεται. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1991)

8.2. ΟΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Κατά την προσέγγιση, διερεύνηση και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης παιδιού, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού αναδεικνύεται πολλαπλός και ιδιαίτερα πολύπλοκος. Ο ρόλος του είναι πολυδιάστατος και πολυεπίπεδος, αφού καλείται να αντεπεξέλθει σε μια σειρά διαδικασίες που κινούνται προς διάφορες κατευθύνσεις (π.χ. τη συνειδητοποίηση, αποδοχή και συνεργασία μεταξύ των προσώπων που εμπλέκονται στο συγκεκριμένο πρόβλημα, την εφαρμογή του νόμου, διακανονισμούς με άλλους φορείς κ.ά.). Ωστόσο, οι δυσκολίες που παρουσιάζονται, δυσχεραίνουν την περαιτέρω αντιμετώπιση του περιστατικού, λόγω μίας σειρά παραγόντων, όπως είναι η ανεπάρκεια των δομών υποστήριξης, η έλλειψη διάφορων ειδικοτήτων και επιστημονικού προσωπικού, η έλλειψη ευαισθητοποίησης τόσο από την πλευρά της πολιτείας όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, και η δυσκολία του κοινωνικού συνόλου να δεχτεί αλλαγές των οικογενειακών και κοινωνικών δομών.

Ο χώρος της ενδοοικογενειακής βίας είναι σχετικά ένα καινούργιο πεδίο γνώσης και πρακτικής άσκησης της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες του εξωτερικού. Ωστόσο, καθώς οι κοινωνικές συνθήκες μιας κοινωνίας αλλάζουν, έτσι μπορεί να αλλάζει και η φύση, ο προσανατολισμός και οι εφαρμογές του επαγγέλματος. Η κοινωνική εργασία εστιαζόταν σε αρκετά διαφορετικά πλαίσια και αντικείμενα την δεκαετία του 1960 από ό,τι την δεκαετία του 1990. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες της κοινωνίας μας επηρεάζουν πάντα τους σκοπούς, τις προτεραιότητες, τις τεχνικές παρέμβασης, και τις μεθοδολογικές πρακτικές της κοινωνικής εργασίας. Παράλληλα, η αποστολή και τα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος, τα κίνητρα και οι επιστημονικές γνώσεις των επαγγελματιών, οι αλλαγές στις μεθοδολογίες και τις τεχνολογικές εξελίξεις και αναβαθμίσεις καθιερώνουν και προωθούν νέους ρόλους των κοινωνικών λειτουργών αλλά και αναπτύσσουν και επεκτείνουν τους παλαιότερους. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Έτσι, στην περίπτωση της άσκησης της κοινωνικής εργασίας στο χώρο της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών και παιδιών, οι κοινωνικοί λειτουργοί στην Ελλάδα έχουν έρθει αντιμέτωποι με την διερεύνηση και τον εντοπισμό νέων καθηκόντων και επαγγελματικών υποχρεώσεων, νέων χειρισμών και τεχνικών, και

κυρίως νέων αντιλήψεων και γνώσεων για τα θύματα και τους θήτες της οικογενειακής βίας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η χρήση των τεχνικών της αξιολόγησης, της ενδυνάμωσης, της αυτοδιάθεσης και της συμβουλευτικής αποτελούν κάποιες από τις κεντρικές τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν σε περιστατικά βίας. Επίσης, σημαντική είναι η ικανότητα συνεργασίας με άλλους φορείς και υπηρεσίες που μπορούν να προσφέρουν εξειδικευμένη βοήθεια στο πρόβλημα, και η εκδήλωση εμπιστοσύνης, υποστήριξης και ενθάρρυνσης αλλά και απενεχοποίησης των θυμάτων. Τέλος, οι θύτες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται μέσα από τις τεχνικές της αξιολόγησης, της μη επικριτικής συμβουλευτικής, και της αναπομπής σε κέντρα θεραπείας βίαιων ατόμων, αλλά παράλληλα και της αναγνώρισης και παραδοχής των ευθυνών των πράξεών τους, και την δέσμευση για την προσπάθεια αλλαγής του βίαιου μέρους της προσωπικότητάς τους. (Μουζακίτης Χ., 1990)

Η κοινωνική εργασία είναι ένα επάγγελμα με ξεχωριστή δυναμική που σήμερα καλείται να την αναπτύξει και στον χώρο της ενδοοικογενειακής βίας. Η ανάπτυξη των εμπειριών, των γνώσεων και των εξειδικεύσεων των επαγγελματιών γύρω από τον χώρο αυτό, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες και τους οδηγούς των καλών πρακτικών που προέρχονται από συναδέλφους άλλων χωρών με μεγαλύτερη εμπειρία στο πρόβλημα, θα αποτελέσουν το ιδανικό δίπτυχο που θα επιφέρει τα εγκυρότερα αποτελέσματα στην αντιμετώπιση του προβλήματος της βίας στην οικογένεια.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να καταγράψουμε κάποιες προτάσεις ζωτικής σημασίας για τη διευκόλυνση του έργου των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα αυτό:

- 1) ανανέωση και εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου,
- 2) νομική κάλυψη του κοινωνικού λειτουργού που εργάζεται στα θέματα αυτά,
- 3) δημιουργία νέων φορέων και κατάρτιση εξειδικευμένου προσωπικού,
- 4) ενίσχυση της διεπιστημονικής συνεργασίας,
- 5) αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού,
- 6) βελτίωση της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών πάνω στα αίτια, τη φύση και τις συνέπειες της ενδοοικογενειακής βίας για τις γυναίκες και τα παιδιά, και

7) θεσμοθέτηση τοπικών συνεργατικών ομάδων με επαγγελματίες και ακτιβιστές που εργάζονται σε αυτόν τον τομέα.

8.3. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της κακοποίησης των παιδιών απαιτείται ασφαλώς μια διεπιστημονική προσέγγιση των επαγγελματιών και όχι μια μορφή μεμονωμένης και εξειδικευμένης υποστήριξης. Κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, εγκληματολόγοι, δικηγόροι, ιατροί και άλλοι επιστήμονες απαιτείται να συνεργαστούν και να εξετάσουν το πρόβλημα σφαιρικά. Ο καθένας θα εξετάσει την οικογενειακή βία από τη δική του πλευρά και όλοι μαζί θα συνεργαστούν για να βοηθήσουν στην αντιμετώπισή της.

Η αντιμετώπιση αυτή θα πρέπει να αφορά όλα τα μέλη της οικογένειας και όχι μόνο το κακοποιημένο άτομο. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι ο θύτης θα πρέπει μεν να βοηθηθεί να αλλάξει το βίαιο κομμάτι της προσωπικότητάς του, αλλά θα πρέπει και να υποστεί τις αντίστοιχες ποινές που θα προβλέπει ο νόμος για το αδίκημά του. Ασφαλώς, το σχέδιο της κοινής προσέγγισης για βοήθεια σε όλα τα μέλη της οικογένειας σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί ως τρόπος διπλής θυματοποίησης κατά των θυμάτων τα οποία ίσως θεωρηθούν ότι αντιμετωπίζονται ως άτομα που αποκλίνουν από τα φυσιολογικά και χρειάζονται θεραπεία. Η αντικατάσταση της βίαιης εκδήλωσης θυμού με τη μορφή αυτοεπιβεβαίωσης και επίλυσης των προβλημάτων, βοηθά στη αντιμετώπιση του προβλήματος. Η συμπεριφορά κακοποίησης ξεκινά αρχικά μόνο απ' αυτόν που κακοποιεί. Με το χρόνο όμως πιθανά να εξελίσσεται σε σύστημα κακοποίησης. Το μέλος που κακοποιεί εξακολουθεί να μαθαίνει και να βελτιώνει ρόλους κακοποίησης, ενώ το μέλος που κακοποιείται συχνά εξακολουθεί να μαθαίνει το ρόλο του θύματος. Η κατάσταση αυτή μπορεί να συνεχίζεται έως ότου παρουσιαστούν οι κατάλληλες πηγές βοήθειας κοντά του που θα ενισχύσουν την αυτο-εμπιστοσύνη και αυτο-εκτίμησή του, την συνειδητοποίηση του δικαιώματός του να μην ανέχεται τέτοιες συμπεριφορές, και την σταδιακή ενδυνάμωση και χειραφέτησή του. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε., 1998)

8.4. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Βασικοί στόχοι ενός κοινωνικού λειτουργού, απέναντι στα κακοποιημένα παιδιά, είναι οι παρακάτω:

- ü Να νιώσουν τα παιδιά ασφάλεια, στο περιβάλλον όπου βρίσκονται
- ü Να αναπτύξουν μια θετική αυτοεικόνα και μια αλτρουιστική συμπεριφορά που δείχνει ενδιαφέρον και σεβασμό προς τους άλλους.
- ü Να μάθουν να επιλύουν τις διαφορές τους με ειρηνικό τρόπο
- ü Να μάθουν να βρίσκουν εναλλακτικές λύσεις στα προβλήματά τους
- ü Να ασκηθούν στη συνεργασία και στη δημοκρατική συμπεριφορά και να αναπτύξουν την εμπιστοσύνη τους προς τους άλλους

Προκειμένου ωστόσο, να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να λάβει υπόψη της ορισμένα χαρακτηριστικά της σκέψης των μικρών παιδιών, σύμφωνα με τη Levin:

1. Έχουν την τάση να σκέφτονται μόνο μια πλευρά ενός ζητήματος
2. Είναι εγωκεντρικά
3. Σκέφτονται απόλυτα. (Levin D., 1994)

Πρωταρχικός λοιπόν σκοπός του κοινωνικού λειτουργού, είναι να διδάξει στα παιδιά εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης των προβλημάτων, χωρίς βία, και η αίσθηση της ασφάλειας. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται, η μετάβαση του παιδιού από το σπίτι στο χώρο του ιδρύματος να είναι ανώδυνη και ασφαλής. Έτσι, ο κοινωνικός λειτουργός, μπορεί να προσφέρει στα νήπια αγαπημένα τους αντικείμενα, κοντά στα οποία νιώθουν ασφαλή και να θέτει από την αρχή την τήρηση κανόνων, οι οποίοι δίνουν την αίσθηση της τάξης και της ασφάλειας.

Ο κοινωνικός λειτουργός, οφείλει επίσης να βοηθήσει τα παιδιά να γίνουν όσο το δυνατόν πιο αυτόνομα, προσφέροντας τους ευκαιρίες για να παίρνουν πρωτοβουλίες και να αισθάνονται ότι κάνουν κάτι σημαντικό. Προκειμένου να ενθαρρύνει τα νήπια να εκφράζουν τη γνώμη τους, χωρίς να φοβούνται, πρέπει να τους δώσει να καταλάβουν ότι όλες οι απόψεις είναι σεβαστές και να διατυπώνει ερωτήσεις, ανοιχτού τύπου, οι οποίες δεν απαιτούν συγκεκριμένες απαντήσεις. Τα

θέματα των συζητήσεων πρέπει να γίνονται μόνο ατομικά, χωρίς την παρέμβαση τρίτων και από τη στιγμή που ο κοινωνικός λειτουργός έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη του παιδιού.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, στη σχέση κοινωνικού λειτουργού και κακοποιημένου παιδιού η βασικότερη προϋπόθεση είναι η δημιουργία ενός πλαισίου εμπιστοσύνης. Ακόμη, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να απενοχοποιήσει το παιδί και να το βοηθήσει να ανακτήσει τη δύναμη του, πρέπει να «παίξει» πολλούς ρόλους, του συμβούλου, του θεραπευτή, ακόμη και «επιτελικό» ρόλο στο να πάρει σοβαρές αποφάσεις. Ακόμη, ο κοινωνικός λειτουργός υποχρεούται να συνεργαστεί με μία ομάδα ειδικών για την καλύτερη αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης και βασικοί τους στόχοι είναι: να νιώσουν τα παιδιά ασφάλεια, να μάθουν να βρίσκουν εναλλακτικές λύσεις στα προβλήματα τους και να αναπτύξουν μια θετική αυτοεικόνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: « ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ »

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τέλος κλείνουμε τη μελέτη μας αυτή σχετικά με το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης με τα μέτρα πρόληψης που λαμβάνονται ώστε να μειωθεί το φαινόμενο αυτό.

9.1. ΠΡΟΛΗΨΗ

Η διαπίστωση ότι υπάρχουν οικογένειες σε κίνδυνο ήταν το έναυσμα για πολλές υπηρεσίες και φορείς να κάνουν μία προσπάθεια πρόληψης του φαινομένου και κατ'επέκταση βοήθειας των οικογενειών αυτών. Η βοήθεια στους γονείς αυτούς έγκειται στο σεβασμό των αρχών αυτών που έχουν θετικές επιπτώσεις τόσο στις ευάλωτες οικογένειες όσο και σε όλους τους νέους γονείς. Μερικά από τα μέτρα που αναφέρονται απευθείας στην κλινική Κοινωνική Εργασία είναι:

- 1) Η θεώρηση του / των γονέα / γονιών ως ατόμων με αξιοπρέπεια πριν από τον τίτλο του γονιού.
- 2) Η προσπάθεια τόνωσης της αυτοεκτίμησης και του αυτοσεβασμού τους που βρίσκεται σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδα.
- 3) Η υποβοήθηση των γονιών να ανακαλύψουν και να δεχθούν την αμφιθυμία τους σε σχέση με την αγάπη για το παιδί τους. (Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι τα ΜΜΕ αλλά και γενικότερα η σημερινή κοινωνία προβάλλουν διαρκώς γονείς που είναι καλοί, αγαπούν τα παιδιά τους και τα φροντίζουν ενώ παίρνουν οι γονείς αυτοί μόνο ικανοποίηση από το παιδί τους). Αποτέλεσμα, οι ευάλωτοι γονείς δεν βρίσκουν τον εαυτό τους σ' αυτή την περιγραφή, αισθάνονται ιδιαίτερα απορριπτικά για τον εαυτό τους και δεν ζητούν βοήθεια. Πρέπει να γίνει αποδεκτό το γεγονός ότι μια γυναίκα μπορεί να βιώσει την εγκυμοσύνη της αλλά αμέσως αργότερα μετά, να το "δώσει για υιοθεσία". Και ακόμη ότι μια μητέρα δεν είναι απαραίτητο να αγαπά το παιδί της

όπως υπαγορεύει το "μητρικό φίλτρο". Τότε μόνο έχει προοπτική η αναδημιουργία του πληγωμένου παιδιού που υπήρξε ο γονιός αυτός. (Γιωτάκος Ο., 2006)

Η προσπάθεια πρόληψης διαμορφώνεται σε τρία επίπεδα.

Πρωτογενής

α) οποιοδήποτε μέτρο λαμβάνεται για άτομα (ιδίως νεογέννητα παιδιά), με σκοπό να εξασφαλιστεί ότι καθένα από αυτά ποτέ στη ζωή του δεν θα κακοποιηθεί και δεν θα παραμεληθεί, και

β) οποιοδήποτε μέτρο λαμβάνεται σε κοινωνικό επίπεδο με στόχο να μην υπάρξει ποτέ πρόβλημα κακοποίησης παιδιών στην κοινωνία μας, π.χ. να εξλειφθεί η φτώχεια ή, σε μικρότερη κλίμακα, να βελτιωθούν οι συνθήκες κατοικίας σε μια συγκεκριμένη κοινότητα.

Δευτερογενής

Οποιοδήποτε πρόγραμμα απευθύνεται σε άτομο ή ομάδα ατόμων που προέρχονται από περιβάλλον υψηλού κίνδυνου και οποιοδήποτε μέτρο λαμβάνεται για τα άτομα αυτά, με σκοπό να προληφθεί η κακοποίηση ή και η παραμέληση των παιδιών, δηλαδή να μην διαιωνίζεται η εμπειρία των ήδη κακοποιημένων γονέων στα παιδιά που αποκτούν.

Τριτογενής

Οποιοδήποτε πρόγραμμα οργανώνεται μετά το περιστατικό της κακοποίησης ή και της παραμέλησης, με σκοπό να προληφθεί η επανάληψη της κακοποίησης του παιδιού (Τσιάντης Γ., Μανωλόπουλος Σ., 1987)

Πιο συγκεκριμένα, στον τομέα της πρωτογενούς πρόληψης έχουν δοκιμαστεί προγράμματα που συνδυάζουν με επιτυχία πιο συγκεκριμένους στόχους και προληπτική αποτελεσματικότητα. Μερικά από αυτά αφορούν:

- την προετοιμασία των νέων για το γονεϊκό ρόλο στο πλαίσιο της κοινότητας. Η ικανότητα αναπαραγωγής δεν αρκεί για να γίνει ένα άτομο γονέας. Το να είναι κάποιος καλός γονέας είναι κάτι που μπορεί ίσως να διδαχθεί, και αν είναι έτσι, ο καλύτερος τρόπος είναι το παράδειγμα και όχι οι κανόνες και οι εντολές. Ειδικά προγράμματα στα σχολεία, τα κέντρα νεότητας, τα μαιευτήρια, μπορούν να παρέχουν στους μελλοντικούς γονείς εκπαίδευση στο ρόλο τους και άλλα ερείσματα, τα οποία θα αμβλύνουν τις δυσκολίες που συνεπάγεται η

παρουσία ενός βρέφους στο σπίτι. Η παρουσία ενός νεογέννητου, οπωσδήποτε, δημιουργεί άγχος και πίεση σε οποιαδήποτε οικογένεια. Όταν όμως το βρέφος απαιτεί ειδική φροντίδα, το άγχος και η πίεση μπορεί να αυξηθεί σημαντικά, θέτοντας το παιδί σε ακόμα μεγαλύτερο κίνδυνο κακοποίησης. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης περιλαμβάνουν επισκέπτες υγείας, που θα παρέχουν πληροφορίες και συμβουλές στους γονείς σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών, τη διατροφή και τη διαχείριση, ενώ θα ελέγχουν περιοδικά την υγεία των μικρών παιδιών.

- ü την καλύτερη γνώση και χρήση της υπάρχουσας νομοθεσίας σχετικά με την προστασία του παιδιού και της οικογένειας, καθώς και τη μελέτη για την εξεύρεση νέων σχημάτων νομικής κάλυψης.
- ü την αλλαγή στη νοοτροπία και τη στάση των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε ότι αφορά τον τρόπο που παρουσιάζουν τις περιπτώσεις κακοποίησης παιδιών: λιγότερη έμφαση στις γνωστές «ιστορίες τρόμου» και στην «καταδίωξη των εγκληματιών» και περισσότερη κατανόηση για την πολυπλοκότητα του προβλήματος. Τα Μ.Μ.Ε. πρέπει να ενισχύσουν τον μέσο πολίτη να δει διαφορετικά το πρόβλημα και να ενθαρρύνουν οικογένειες με παρόμοια προβλήματα να ζητήσουν εγκαίρως βοήθεια. Δεν είναι λίγες οι φορές που αποκαλυπτικά και ενδιαφέροντα κείμενα σχετικά με το θέμα έχουν δημοσιευτεί στις εφημερίδες και στα περιοδικά. Η τηλεόραση, με την αμεσότητα που τη χαρακτηρίζει, θα μπορούσε να προσφέρει ουσιαστικά στην ενημέρωση του κοινού, την ευαισθητοποίηση του, αλλά και στην πρόληψη .
- ü τη βελτίωση των συνθηκών κατοικίας και εκπαίδευσης και την προσφορά ψυχαγωγίας σε οικογένειες σε κοινοτικό επίπεδο .
- ü την αντιμετώπιση μητέρων και νεογέννητων στα μαιευτήρια με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύεται η ανάπτυξη δεσμού μητέρας-παιδιού και να αποφεύγονται οι χωρισμοί. (Τσιάντης Γ., Μανωλόπουλος Σ., 1987)

Η δευτερογενής πρόληψη περιλαμβάνει κυρίως προγράμματα από ιατρικές υπηρεσίες. Επειδή η κακοποίηση εκδηλώνεται με κυκλικό τρόπο, πολλά προβλήματα υγείας και ανάπτυξης μπορεί να οδηγήσουν το άτομο σε προβλήματα συμπεριφοράς στην ενήλικη ζωή του, συμπεριλαμβανόμενης και της κακοποίησης. Για το λόγο αυτόν, είναι σημαντικό τα εξελικτικά προβλήματα και τα προβλήματα υγείας να

εντοπίζονται και να αντιμετωπίζονται εγκαίρως. Ο στόχος των συγκεκριμένων προγραμμάτων είναι να εξασφαλίζουν ότι στα παιδιά με τέτοια προβλήματα θα παρασχεθούν οι απαραίτητες υπηρεσίες σωματικής και ψυχικής υγείας, ή όποιες άλλες υπηρεσίες θα τα αποτρέψουν από το να κακοποιήσουν τα δικά τους παιδιά, όταν γίνουν γονείς. (Μαραγκός Χ., 1983)

Όταν οι οικογένειες δεν έχουν πού να στραφούν σε στιγμές κρίσης, βρίσκονται σε πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο για κακοποίηση ή παραμέληση των παιδιών τους. Για την παροχή άμεσης βοήθειας σε γονείς που βρίσκονται σε κατάσταση άγχους και πίεσης, θα πρέπει να υπάρχουν προγράμματα αντιμετώπισης της κρίσης τα οποία να λειτουργούν σε εικοσιτετράωρη βάση και να περιλαμβάνουν τις ακόλουθες υπηρεσίες α) ανοιχτή τηλεφωνική γραμμή (SOS), β) άτομα που να παρέχουν φροντίδα τις ώρες της κρίσης, γ) άτομα που να φροντίζουν τα βρέφη σε ώρες κρίσης, δ) παιδικούς σταθμούς για ώρες κρίσης και συμβουλευτική για ώρες κρίσης. Επειδή βέβαια η ανακουφιστική φροντίδα σε ώρες κρίσης είναι προσωρινή και βραχυπρόθεσμη, τέτοιου είδους προγράμματα θα πρέπει να παραπέμπουν τους γονείς σε μακροπρόθεσμες υπηρεσίες, ανάλογα με τις ανάγκες τους. (Μαραγκός Χ., 1983)

Τέλος, η τριτογενής πρόληψη τείνει να ακολουθεί παραδοσιακά σχήματα στο πλαίσιο καθιερωμένων υπηρεσιών προστασίας των παιδιών. Η εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών συνεπάγεται και αντίστοιχη συνεχή εκτίμηση και αξιολόγηση τους, ώστε να εξασφαλιστεί ότι είναι πράγματι αποτελεσματικά και ότι δεν παύουν να ανταποκρίνονται στις ανάγκες εκείνων για τους οποίους προορίζονται. Τα προγράμματα αυτά μπορεί να αφορούν: την αναμόρφωση και ανάπτυξη του θεσμού των ανάδοχων οικογενειών, την αναμόρφωση και βελτίωση της κλειστής περίθαλψης, την ένταξη των ιδρυμάτων στην τοπική αυτοδιοίκηση για άμεση συνεργασία με την κοινότητα, τη βελτίωση των κριτηρίων επιλογής και την εκπαίδευση του προσωπικού των ιδρυμάτων, κ.ά. (Γιωτάκος Ο., 2006)

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Τελειώνοντας την προσπάθεια μας για την μελέτη του κοινωνικού φαινομένου της παιδικής κακοποίησης, θα θέλαμε να εστιάσουμε την προσοχή μας ιδιαίτερα στο κομμάτι της πρόληψης, το οποίο αποτελεί σημαντικό μέρος της καταπολέμησης του φαινομένου. Η πρόληψη διαμορφώνεται σε τρία επίπεδα, την πρωτογενή, την δευτερογενή και την τριτογενή πρόληψη. Συγκεκριμένα, κάποια προγράμματα που αφορούν την πρόληψη του φαινομένου της κακοποίησης είναι: α) η προετοιμασία των νέων για το γονεϊκό ρόλο, β) την καλύτερη γνώση και χρήση της υπάρχουσας νομοθεσίας σχετικά με την προστασία του παιδιού, γ) την αλλαγή στη νοοτροπία και τη στάση των ΜΜΕ σε ότι αφορά τον τρόπο που παρουσιάζουν τις περιπτώσεις παιδικής κακοποίησης κλπ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Έγινε μία πολύ σύντομη προσπάθεια να εξετασθούν οι πιθανοί δρόμοι που οδηγούν στην βία, με επικέντρωση στη συγκεκριμενοποίηση μερικών από τις βασικές αιτίες που ξεκινούν μέσα από την οικογένεια. Διατυπώθηκε ότι οι ρίζες της βίας, τουλάχιστον όσον αφορά στο ψυχολογικό επίπεδο, αναφέρονται σε διαταραγμένες σχέσεις γονέων – παιδιών, οι οποίες έχουν σαν αποτέλεσμα να μη γίνεται ανταπόκριση στις ανάγκες αυτών των παιδιών. Αυτή η διατύπωση προσφέρει μεγάλες δυνατότητες για πρόληψη. Τα τελευταία τριάντα χρόνια έχει γίνει τεράστια πρόοδος στη προαγωγή της σωματικής υγείας των παιδιών με την εφαρμογή των νέων ιατρικών και επιστημονικών μεθόδων.

Ας ελπίσουμε ότι τα επόμενα χρόνια θα γίνει μια νέα επανάσταση για την προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών με την εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης από την ψυχολογία, την κοινωνιολογία και την εκπαίδευση. Η εφαρμογή αυτής της γνώσης μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους και μορφές, μερικές από τις οποίες είναι οι εξής:

- Κοινωνικο-οικονομική βοήθεια στους νέους γονείς με στόχο καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.
- Δημιουργία συμβουλευτικών οικογενειακών σταθμών και κέντρων οικογενειακού προγραμματισμού με στόχο την παροχή συμβουλών στους μελλοντικούς γονείς, καθώς και στις οικογένειες.
- Προγράμματα για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης παιδιών και νέων, μαζί με δυνατότητες για την επαγγελματική τους αποκατάσταση, ιδίως όταν μειονεκτούν κοινωνικά, συναισθηματικά ή πνευματικά, όπως για παράδειγμα, παιδιά μεταναστών.
- Κατάλληλη νομική κατοχύρωση των δικαιωμάτων του παιδιού και των γονέων του.
- Δημιουργία παιδοψυχιατρικών υπηρεσιών τόσο σε γενικά νοσοκομεία, όσο και στην κοινότητα, με στόχο την πρόληψη.
- Εμπλοκή των γονέων σε υποστηρικτικά προγράμματα, τα οποία θα έχουν ως κύριο στόχο την υποστήριξη του γονεϊκού ρόλου

- Û Επιμορφωτικά και βιωματικά σεμινάρια για τους επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά που έχουν δεχτεί κάθε είδους κακοποίηση.
- Û Πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών στο χώρο των σχολείων, για την καλύτερη προσέγγιση των παιδιών και την ενημέρωσή τους για θέματα κακοποίησης.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η βία απέναντι σε παιδιά αποτελεί ένα πολυσύνθετο και πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, οι προεκτάσεις του οποίου είναι τραγικές τόσο για το ίδιο το θύμα, την υπόλοιπη οικογένεια, όσο και για ολόκληρη την κοινωνία. Η παρουσία της βίας είναι έντονη σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες, τόσο στις παλαιότερες όσο και στις σύγχρονες. Οι επιπτώσεις της παιδικής κακοποίησης είναι αρνητικές και καταστροφικές για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα με την μορφή βίας την οποία υφίστανται. Είναι πασιφανές ότι οι επιδράσεις της βίας απέναντι στην ψυχολογική κατάσταση των παιδιών είναι καταλυτικές τόσο για την συγκεκριμένη φάση την οποία βρίσκονται όσο και για την μετέπειτα ζωή τους.

Οι θεραπευτικές παρεμβάσεις και κάθε μορφή αντιμετώπιση απαιτούν συντονισμό, αλληλοενημέρωση και συστηματική διεπιστημονική συνεργασία των επαγγελματιών και των φορέων που ασχολούνται με περιπτώσεις παιδικής κακοποίησης.

Όσο αφορά την κοινωνική πολιτική σε θέματα πρόληψης και καταστολής του φαινομένου της κακοποίησης ανηλίκων, αλλά και αποκατάστασης τόσο των θυμάτων όσο και των θυτών του, το Ελληνικό Κράτος βρίσκεται ακόμη πολύ πίσω σε προληπτικά-ενημερωτικά προγράμματα αλλά και σε κρατικές δομές καταστολής και αποκατάστασης από τις δυσάρεστες επιδράσεις μιας τέτοιας πράξης. Οι ειδικευμένοι επιστήμονες είναι λιγοστοί καθώς και τα αρμόδια πλαίσια που θα προσπαθήσουν να εξαλείψουν το φαινόμενο. Τέλος, τα κέντρα θεραπείας είναι πλέον ανύπαρκτα, ενώ οι δομές έχουν την σχετική κρατική στήριξη αλλά ανήκουν στην ιδιωτική πρωτοβουλία που όμως δρα περιορισμένα, λόγω των υπάρχουσών νομοθετικών εμποδίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **(Ελληνική)**

1. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε.,1987, «Κακοποίηση - Παραμέληση Παιδιών», Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού.
2. Αγάθωνος – Γεωργοπούλου Ε.1998 « Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού», Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού
3. Αγάθωνος- Γεωργοπούλου Ε., 1990, «Σεξουαλική παραβίαση παιδιών, Ψυχοκοινωνική διάσταση», Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού
4. Αγάθωνος Γεωργοπούλου Ε., 1992 «Οικογένεια, Παιδική Προστασία και Κοινωνική Πολιτική», Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού
5. Αγάθωνος Γεωργοπούλου Ε, Τσάγκαρη Μ, 1999, «Εγχειρίδιο για τα δικαιώματα του παιδιού», Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
6. Αδαμίδης Δ., 1995, «Η κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού, Σχολείο και Σπίτι», Αθήνα
7. Αρτινοπούλου Β., 1996, «Αιμομιξία», Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
8. Αρτινοπούλου Β., 2000, «Αιμομιξία, θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικά δεδομένα», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
9. Βουϊδάσκη Βασίλης,1987, «Η επιθετικότητα σαν κοινωνικό πρόβλημα στην οικογένεια και στο σχολείο», Αθήνα, Εκδ. Γρηγόρη
10. Γιωτάκος Ορέστης (επιμέλεια μετάφρασης),2006 «Πρόληψη παιδικής κακοποίησης, οδηγός δράσης και τεκμηρίωσης», World Health Organization

11. Γιωτάκος Ορέστης , Πρεκατέ Βικτωρία, 2006 «Σεξουαλική κακοποίηση, μυστικό ; όχι πια !», Ελληνική Εταιρία Μελέτης & Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Αθήνα-Κομοτινή, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα
12. Ζαραφωνίτου Χριστίνα, 1995, «Εμπειρική εγκληματολογία», Αθήνα, Εκδ. Νομική βιβλιοθήκη
13. Καλλινάκη Θεανώ, 1997 «Αιμομιξία και θεραπευτικό πλαίσιο», Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής
14. Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού , Αθήνα, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα
15. Κατσιγαράκη Ευτυχία, 2004, « Οικογένεια και παραβατικότητα», Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα,
16. Κατωπόδη Αργυρώ, 2005, «Παιδική σεξουαλική κακοποίηση : Οικογένεια και κοινωνία – Αίτια, ρόλοι, συνέπειες» , Αθήνα, Εκδ. Μαραθιά
17. Κολλονάκη Ευαγγελία, 2000, « Ενδοοικογενειακή κακοποίηση των παιδιών, ψυχολογικές διαστάσεις και τρόποι αντιμετώπισης», Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
18. Λιόλιου Μ. Σιμώνη, 2006, «Εγκλήματα χωρίς Τιμωρία», Αθήνα, Εκδ. Κηφισιά
19. Μαραγκός Χ., 1983, «Κακοποίηση παιδιών με κλινική προβολή μηνιγγίτιδας ή σηψαιμίας 0-12 μηνών», Δελτίο Α Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών
20. Μασσανιώτης Ν, 1999, «Εγχειρίδιο για τα δικαιώματα του παιδιού», Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού
21. Μηλιώνη Α. Φ., 2008, «Ενδοοικογενειακή βία: προοπτικές μετά το νόμο 3500/06», Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα

22. Μουζακίτης Χ., 1990, «Ψυχολογική κακοποίηση του Παιδιού Διάγνωση και Θεραπεία», Κοινωνική Εργασία τεύχος 20^ο
23. Νέστορος Ι., 1999, «Η επιθετικότητα στην οικογένεια στο σχολείο και στην κοινωνία», Αθήνα, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα
24. Ο Συνήγορος το Πολίτη, 2007, «Ετήσια έκθεση, Περίληψη» Εθνικό Τυπογραφείο
25. Παπαδόπουλος Ν.Γ., 1983, «Η επιθετική συμπεριφορά των παιδιών: Μορφές, αίτια, θεραπεία», Ψυχολογία: Σύγχρονα Θέματα
26. Παπανικολάου Ε., 1998, «Η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών στην οικογένεια, σχολείο και παιδική προστασία», Αθήνα, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα
27. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., 1985 «Εξελικτική Ψυχολογία», τόμος 1^{ος} , Αθήνα
28. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., 1985 «Εξελικτική Ψυχολογία», τόμος 2^{ος} , Αθήνα
29. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., 1985 «Εξελικτική Ψυχολογία», τόμος 3^{ος} , Αθήνα
30. Πετρίδη, Ε., 2007, «Πορνογραφία Ανηλίκων», Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδ. Α. Σάκκουλα
31. Ποταμιάνου Άννα, 1988 «Τα παιδιά της τρέλας, η βία στις ταυτίσεις», Αθήνα, Εκδ. Νεφέλη
32. Πουλάκη Κ., 1990, «Η ψυχολογία σήμερα», Σύγχρονα Θέματα, τεύχος Νοεμβρίου
33. Σαλκιτζόγλου Παν Α., 1993, « Η κακή άσκηση της γονικής μέριμνας και η υποκατάσταση των γονέων από τρίτους», Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα

34. Σκληρός Ι., 1991, «Η κακοποίηση του παιδιού στην οικογένεια, στο σχολείο και στο σπίτι», Σύγχρονα Θέματα
35. Σπηλιωτοπούλου Α. Μπήτρα. 1997, «Η Παιδική Εργασία», ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Οκτ.-Δεκ
36. Σφυροέρα Σοφία Ν., 2006, «Η μυθολογία των Ελλήνων», ΤΑ ΝΕΑ
37. Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1995, «Ελληνικό Λεξικό, ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντίθετων, κύριων ονομάτων», Αθήνα, Εκδ. Αρμονία
38. Το Χαμόγελο του παιδιού, Απολογισμός 2006
39. Τσιάντης Γ., Μανολώπουλος Β., 1986, «Βία στην οικογένεια – νομική αντιμετώπιση», Παιδιατρικά Χρονικά
40. Τσιάντης Γ., Μανολώπουλος Σ., 1987 , «Σύγχρονα Θέματα Παιδουχιατρικής», Αθήνα, Εκδ. Καστανιώτη, τόμ. 1^{ος} μέρος γ
41. Χατζηφωτίου Σ., 2005, «Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και παιδιών», Αθήνα, Εκδ. Τζιόλα
42. Ψωμά Αικατερίνη, 2001, «Ενδοοικογενειακή βία και παιδί», Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **(Ξενόγλωσση)**

1. Agathonos-Georgopoulou, 1997, «Child Maltreatment in Greece: A Review of Research». Child Abuse Review, Vol. 6: 257-271
2. Abel GG & Rouleau JJ., 1990, «The nature and extend of sexual assault». In: Marshal WL, Laws DR, Barbaree HE, 1990, (Eds), «Handbook of sexual assault: Issues, theories and treatment of the offender», New York, Plenum Press
3. Akdeniz, 1997, «The regulation of pornography and child pornography on the Internet», The journal of Information, Law and Technology
4. American Journal of Preventive Medicine, 2005, «Long-Term Consequences of Childhood Sexual Abuse by Gender of Victim», τεύχος Ιουνίου
5. Burke, A., Sowerbutts, S., Blundell, B., Sherry, M., 2002, «Child pornography and the Internet: policing and the treatment issues», Psychiatry, Psychology and Law. Vol. 9, No. 1, April 2002, Australian Academic Press
6. Clin J., 2001, «Recommendations for the diagnosis and treatment of Turner Syndrome. Endocrinology Metabolism», Blackwell Publishing
7. Davidson, J., Martellozzo, E., 2005, «Policing The Internet And Protecting Children From Sex Offenders Online: When Strangers Become “Virtual Friends”» Cybersafety Conference, 8-10 September 2005, University Of Oxford.
8. Durkin, 1997, «Misuse of the Internet by Pedophiles: Implications for Law Enforcement and Probation Practice», Federal Probation
9. Edward S., 2002 , «Prosecuting Child Pornography: Possession and Taking of Indecent Photographs», Journal of Social Welfare and Family Law

10. Fergusson D., Horwood J., Lynskey M., 1997, «Childhood Sexual Abuse, Adolescent Sexual behaviours and Sexual Revictimization, Child Abuse and Neglect»
11. Granic, I., Lamey, A.V., 1999, «The self-organization of the Internet and changing modes of thought», *New Ideas in Psychology*, Vol. 18
12. Greenfield, P., 2004, «Inadvertent exposure to pornography on the Internet: implications of peer-to-peer file-sharing networks for child development and families», *Applied Developmental Psychology*
13. Jones V., 2003, «International Initiatives to Protect Children from Sexual Exploitation and Abuse», Concept Paper for the Fifth European Union Human Rights Forum, Rome, 10-11 December 2003, Save the Children, Denmark
14. Krone T., 2004, «A typology of online child pornography offending», *Trends and issues in crime and criminal justice*, July 2004, Australian Institute of Criminology
15. Lauer W., Laurie I. S., Salus, M.K., & Broadhurst D., 1979, «The Role of the Mental health Professional in the Prevention and Treatment of Child Abuse and Neglect», National Center on Child Abuse and Neglect , Children's Bureau, Administration for Children , Youth, and Families, Education and Welfare, DHEW Publication No(OHDS), Washington DC
16. Levin D., 1994, «building a peacable classroom : Helping young children feel safe in violent times». *Childhood Education Annual Theme*
17. Livingstone, S., Bobber, M., 2004, «UK Children Go Online: Final report of project findings» LSE
18. Members of the U.S. Advisory Board on Child Abuse and Neglect, 1990, «Child abuse and neglect: critical first steps in response to a national emergency». Washington DC

19. Quayle E. & Taylor M., 2005, «Viewing child pornography on the Internet: Understanding the offence, managing the offender, helping the victims». Russell House Publishing.
20. Tate T., 1990, «Child Pornography: An Investigation». Journal of Social Welfare and Family Law
21. Wolak, J., Mitchell, K., Finkelhor, D., 2003, «Internet sex crimes against minors: the response of law enforcement», National Center for Missing and Exploited Children, New Hampshire
22. Wortley R. και Smallbone S., 2006, «Child Pornography on the Internet», Problem-Oriented Guides for Police, Problem-Specific Guides Series, Guide No. 41, May 2006

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

1. Ανδρέου Μάριος, 1999, « Αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού», Ανακτήθηκε στις 20/10/1008 από:
<http://www.paidiatros.gr/index.php?cid=3&id=219&st=2>
2. Γιωτάκος Ορέστης, 2002, «Σεξουαλικές παρεκκλίσεις-παραφιλίες»
Ανακτήθηκε στις 15/02/2009
από:<http://psychiatrytoday.netfirms.com/sexdev/frotteurism1.htm>
3. Government of Alberta,2005, "Profile of victim" Ανακτήθηκε στις 12//09/2008
από:
http://www.getwebwise.ca/parent_profile_predator.cfm#victim
4. Νόμος 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας»,
Ανακτήθηκε στις 20/12/2008 από: <http://www.law.uoa.gr/crime-research/endooikvia.pdf>
5. Ποντικάκης Φώτιος, 2004, «Η Παιδική Εργασία και η Αντιμετώπισή της»,.
Ανακτήθηκε στις 06/12/2008 από:
http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=758&Itemid=0
6. Save the children Europe Group, Position paper on child pornography and Internet-related sexual exploitation of Children, Ανακτήθηκε στις 03/11/2008
από: http://www.redbarnet.dk/Files/Filer/Rapporter/Position_paper_2004.pdf
7. Στατιστικά στοιχεία των ετών 2005 και 2008 από τον Σύλλογο «Το Χαμόγελο του Παιδιού», Ανακτήθηκε στις 15/02/2009 από:
<http://www.hamogelo.gr/default.asp?pid=330&la=1> και από:
<http://www.hamogelo.gr/default.asp?pid=22&la=1>

8. Taylor, M., 1999, «The nature of dimensions of child pornography on the Internet», Paper presented at the International Conference “Combating Child Pornography on the Internet”, Βιέννη, Αυστρία, Οκτώβριος 1999, Ανακτήθηκε στις 10/ 11/2008 από:
<http://www.stop-childpornog.at>
9. Taylor, Qualye, Holland G, 2001, «Child Pornography, the Internet and offering», Ανακτήθηκε στις 08/11/2008 από:
http://www.isuma.net/v02n02/taylor/taylor_e.shtml
10. Taylor M, 2002, «The nature of dimensions of child pornography on the Internet», Ανακτήθηκε στις 15/11/2008 από:
http://www.ipce.info/library_3/files/nat_dims_kp.htm
11. Taylor, M., 2002, «Child Pornography and On-line Solicitation-Victim Identification», No. 39, Ανακτήθηκε στις 18/12/2008 από:
http://www.ecpat.net/eng/ecpat_inter/irc/articles.asp?articleID=422&NewsID=39
12. Ανακτήθηκε στις 10/01/2009 από: <http://www.arsis.gr/index2.htm>
13. Ανακτήθηκε στις 10/01/2009 από:
<http://www.icmec.org/missingkids/servlet/PublicHomeServlet>
14. Ανακτήθηκε στις 18/01/2009 από:
http://www.epak.gr/epak_index.html
15. Ανακτήθηκε στις 18/01/2009 από:
<http://www.unicef.gr/news/2006/n061231/n061231.php>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1^ο

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επειδή, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρωπίνια δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρωπίνια δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη,

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα,

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης,

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μια ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης,

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού, και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίσθηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού,

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, "το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανόμενης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του",

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανήλικους (Κανόνες του Πεκίνου) και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και ένοπλης σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες,

Συμφώνησαν τα εξής:

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό,τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επιτροπαι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις

κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια, και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητας του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειας του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεων του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη

υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δυο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δυο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας, τις ουσιώδες πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους.

2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:

α) Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή

β) Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών.

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νομίμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση

του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.

2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένεια του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.

2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

α) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.

β) Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.

γ) Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.

δ) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.

ε) Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο

λόγο στους γονείς, ή κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μια οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σε αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και /ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νομίμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεση τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, ένα αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

δ) Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμιγμένα σ' αυτή.

ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, τα οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να

ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν στις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και στις υπηρεσίες

επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α) Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β) Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ) Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή -ανάμεσα στα άλλα- της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ) Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε) Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ) Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μία περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χώρων.

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις

εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.

δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α) Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β) Προβλέπουν μια κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ) Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχότροπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για τον σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

- α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.
- β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.
- γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.

β) Κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.

δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών, δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και την φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

Άρθρο 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειας του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για

επανεένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για τον σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

I) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του.

II) Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισής του.

III) Να κρίνεται η υπόθεσή του χωρίς καθυστέρηση από μια αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μια δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.

IV) Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.

V) Εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.

VI) Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.

VII) Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζόμενων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

α) Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.

β) Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκαίιο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μια σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάστασή τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41

Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

α) Στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή

β) Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 43

1. Με σκοπό την έρευνα της προόδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δυο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δυο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην έδρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δυο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραίτησης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντα του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος, που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο.

Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο από μια συνέλευση των Κρατών-Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την

αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α) Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β) Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικές, με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δυο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητές της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

Άρθρο 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία* και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ' εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

Άρθρο 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

Άρθρο 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συκληθεί

διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξετάσουν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία, που υιοθετείται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υιοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνει δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μία τροπολογία αρχίσει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

Άρθρο 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.

Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματα της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω οι υπογράφωντες, ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2^ο

ΤΙ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΡΥΤΙΚΟ ΝΟΜΟ 3094/2003

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2000-2001 ο Συνήγορος του Πολίτη κατοχυρώνεται συνταγματικά ως Ανεξάρτητη Αρχή:

Άρθρο 103 - Παράγραφος 9

"... 9. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του «Συνηγόρου του Πολίτη» που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή. "

Το άρθρο 101Α τυποποιεί τη λειτουργία και την επιλογή των μελών των Ανεξάρτητων Αρχών, η συγκρότηση των οποίων προβλέπεται ρητά από το Σύνταγμα:

Άρθρο 101 Α

"1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει.

2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου. "

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3^ο

